

ՀՀ Կրթութեան եւ գիտութեան նախարարութիւն
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԱԳՐԱՐԱՅԻՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ՅՈՒՐԻ ՄԱՐՄԱՐՅԱՆ, ԳԼԵՆ ՇԻՆ
ԳԵՐԻ ԲՐԱՅԵՐՆ, ԻՆՆԱ ԳԱԼՈՅԱՆ

ԲՈԼՈՆԻԱՅԻ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑ

ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ՈԱԶՄԱԿԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՐԵՎԱՆ 2007

Հայաստանի Հանրապետության
կրթության և գիտության նախարարություն

Հայաստանի պետական ագրարային համալսարան

Յուրի Մարմարյան
Գլեն Շին
Գերի Բրայերս
Իննա Գալոյան

ԲՈԼՈՆԻԱՅԻ

ԳՈՐԾԸՆԹԱՑ

ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐ և ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՊԱՀ 2007

ՀՏՊ 37.01
ԳՄՊ 74.00
Բ 816

Բոլոնիայի գործընթացի նպատակները
*Որակ – միջազգային շարժունություն – ինքնավարություն –
թափանցիկություն – հանրամատչելիություն հասարակության
համար*

Բոլոնիայի գործընթաց՝ Բարեփոխումներ և ռազմավարություն/
Յու.Սարմարյան, Գ.Շին, Գ. Բրայերս, Ի.Գալոյան. – Եր.: ՀՊԱՀ, 2007

Հրապարակման

Ժամկետը

2007 թ. դեկտեմբեր

Խնդիրը

Համալսարանի ուսումնական պլանները
Բոլոնիայի գործընթացին համապատասխանեցնելու
քաղաքականության և ընթացակարգերի մշակում, նյութերը
նկարագրող մենագրության ստեղծում:

Նպատակը

Նկարագրել Բոլոնիայի գործընթացի
հիմնական նպատակները և ներկայացնել կրեդիտային
համակարգի հինգ ոլորտների փոփոխմանն ուղղված
ռազմավարությունը: Բնատիտուցիոնալ Բարեփոխումները
վավերացրելու, ճշգրտելու և գնահատելու համար մշակել
տեսական հիմք և առաջարկել լավագույն փորձը:

Ուղեցույցը նախատեսված է ՀՀ կրթության և գիտության
նախարարության և Հայաստանի բուհերի համար: Այն ընդգրկում է
ընթացակարգեր և կրթության աստիճանի առաջին և երկրորդ
փուլերի ծրագրերում ECTS չափանիշները կիրառելու
ռազմավարություն:

ISBN 978-9939-50-014-0

Բովանդակություն

Նախաբան	5
Բաժին I. Բոլոնիայի գործընթացի շրջանակները	7
Գլուխ 1. Ներածություն, համատեքստը և նպատակները	7
Գլուխ 2. Գործողությունների սկուզբունքները Բոլոնիայից Լոնդոն.....	12
Բաժին II. Փոփոխությունների ռազմավարությունը.....	26
Գլուխ 3. Կազմակերպչական մոդելներ և համալսարանի կառուցվածքային փոփոխությունների ռազմավարություն	26
Գլուխ 4. Պրոֆեսորադասախոսական կազմի դերը ինստիտուցիոնալ փոփոխություններում	42
Գլուխ 5. Ուսանողների դերը ինստիտուցիոնալ փոփոխություններում	47
Բաժին 3. Փոփոխություն կատարելու ռազմավարություն	52
Գլուխ 6. Ուսուցման նոր մանկավարժության ընդունման ռազմավարություն	52
Գլուխ 7. Ուսանողների գնահատման մեթոդների և գնահատման համակարգի ընդունման ռազմավարություն.....	58
Գլուխ 8. Առարկայական ծրագրերի մշակման ռազմավարություն	67
Գլուխ 9. Ուսումնական պլանի և առարկաների մշակման ռազմավարություն.....	72
Գլուխ 10. Դիպլոմի միջուկների կառավարման համակարգի մշակման ռազմավարություն	88
Բաժին IV. Բոլոնիայի գործընթացի վավերագրումն ու գնահատումը.....	98
Գլուխ 11. Համալսարանի փորձի կողմնորոշիչ մեթոդ.....	98
Գլուխ 12. Մեթոդների և նյութերի գնահատում	103
Գլուխ 13. Դասախոսական կազմի և ինստիտուցիոնալ փոփոխությունների գնահատում.....	117
Օգտագործված գրականության ցանկ	134

1. Կրեդիտային համակարգի կազմակերպման ընթացակարգը բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում	148
2. Բացատրական բառարան	179
3. Դիպլոմի հավելված	193
4. Պրոֆեսորադասախոսական կազմի ներգրավում և կարծիքների գնահատում	194
5. Կրեդիտների փոխանցման և կուտակման եվրոպական համակարգ	196
6. Տեղեկատվական փաթեթ/առարկաների տեղեկագիր.....	200
7. Ուսուցման պայմանագիր.....	204
8. Ուսումնառության արդյունքներ	208
9. Դիպլոմի միջուկ	210
10. Դասընթացների գնահատման ձև	216
11. Բոլոնիայի գործընթացի մասնակից երկրներ.....	219

Նախաբան

Ներկա պայմաններում ուսանողները ապրում են արագ փոփոխվող միջավայրում: Նրանք մրցակցելու են խորը գիտելիքների վրա հիմնվող գլոբալ տնտեսությունում և աշխատաշուկայում: Էապես կարևորվում է այն հանգամանքը, որ համալսարանական կրթությունը պետք է ուսանողներին նախապատրաստի ապագա գործունության համար: Հաշվի առնելով նոր՝ գլոբալ իրականությունը, համալսարանում ուսանողների դեպի այդ փոփոխությունները ճանաչելուն ուղղորդելը դառնում է հրատապ անհրաժեշտություն:

Բարձրագույն ուսումնական հաստատությունները լիովին գիտակցում և ընդունում են բարձր որակի կրթական ծրագրերի մշակման և իրականացման պատասխանատվությունը: Սա ենթադրում է ճկուն, ինքնավար հաստատությունների առկայություն: Հաստատություններ, որոնք ի վիճակի են մշակել իրենց եզակի առաքելությանն ու նպատակներին համահունչ ռազմավարություն և քաղաքականություն: Խելամիտ և ճիշտ գործելակերպով ինքնավար հաստատությունները կարող են մշակել ռամզավար ծրագրեր և արդյունավետ իրականացման քաղաքականություն, որոնք համահունչ են առաքելությանը և նպատակներին: Պետք է խորին համոզվածությամբ ընդունել, որ եկել է կրթական բարեփոխումներ իրականացնելու ժամանակաշրջանը:

ՀՊԱՀ-ն հետևողական և մեծ եռանդով աշխատում է Բոլոնիայի գործընթացն իրականացնելու ուղղությամբ, և մենք արդեն կարող ենք տեսնել որոշ արդյունքներ: Ուսանողների համար սա լավ նորություն է, քանզի Բոլոնիայի գործընթացը ստեղծում է ուսման ավելի բաց աշխարհ՝ մատչելիության, թափանցիկության, շարժունության և որակավորման ճանաչման ավելի մեծ հնարավորություններով:

Աշխատանքի փոփոխվող ոլորտում փոխանցվող հմտությունների զարգացումը պետք է լինի բոլոր կրթական ծրագրերի բաղկացուցիչ մասը: Գլոբալ տնտեսության

աշխատաշուկայում շատ կարևոր է զարգացնել ուսանողների՝ գիտելիքների արագ վերլուծության, համադրելու և կիրառելու ունակությունները, նորարարական մտածելակերպը և արդյունավետ թիմային աշխատանքը:

Նշանակալից նվաճումները մեծապես կախված են շահագրգիռ և համարձակ առաջնորդներից: Հարգանքներս եմ հղում հեղինակներին՝ գործընթացում ունեցած իրենց ներդրումների և մասնակցության համար: ԱՄՆ գյուղդեպարտամենտը աջակցել է բարեփոխումների նախաձեռնությանը մի շարք այլ կարևոր ծրագրերի հետ համատեղ: Իմ խորին շնորհակալությունն եմ հայտնում Շոն Քարմոդիին, Ֆրեդ Ջոնստոնին, Բլեյք Ստեբլերին և մասնավորապես ծրագրի համակարգող պարոն Գլեն Շինին՝ քաջալերանքի և աջակցության համար, Տեխասի համալսարանին՝ ցուցաբերած աջակցության և Ջորջիայի համասարանին՝ գիտելիքները և փորձը փոխանցելու համար: Եվ վերջապես, Հայաստանի պետական ագրարային համալսարանի ողջ անձնակազմը կամովին ներգարավվել է այդ փոփոխություններում: Շնորհակալություն եմ հայտնում յուրաքանչյուրին, ով իր ներդրումն է կատարում այս աշխատանքում:

Միասին մենք կերտում ենք մեր ապագան:

Արշալույս Թարվերդյան

Հայաստանի պետական ագրարային համալսարանի ռեկտոր

Բաժին I. Բոլոնիայի գործընթացի շրջանակները

Գլուխ 1. Ներածություն, համատեքստ և նպատակներ

Ըստ Բուրկի (2005 թ.), «Ողջ աշխարհը կիրապուրվի եվրոպական բարձրագույն հաստատություններով իրենց կրթական աստիճանների պարզության շնորհիվ»:

Բոլոնիայի հռչակագիրը և դրան հաջորդող պաշտոնական այլ հռչակագրերը հայտնի են բարձրագույն կրթության շրջանակներում: Միջկառավարական այդ նախաձեռնությունը նպատակ ունի մինչև 2010 թվականը ստեղծել Եվրոպական բարձրագույն կրթության տարածք և եվրոպական բարձրագույն կրթության համակարգը ներդնել ամբողջ աշխարհում:

Սկիզբը դրվեց 1999 թվականին, Բոլոնիայի համալսարանում կայացած հանդիպման ժամանակ, որտեղ 29 եվրոպական երկրներ ներկայացնող նախարարները ստորագրեցին հայտարարագիր, որում նշվեց այն ամենը, ինչ անհրաժեշտ է մինչև 2010 թվականը եվրոպական բարձրագույն կրթության տարածք ստեղծելու համար:

Ներկայումս 46 երկիր՝ ներառյալ Հայաստանը, ընդգրկված են ԵԲԿՏ-ում: Այդ պետությունների կրթության նախարարները հանդիպել են Պրահայում (2001 թ.), Բեռլինում (2003 թ.), Բերգենում (2005 թ.) և Լոնդոնում (2007 թ.) կայացած խորհրդաժողովների ընթացքում: Հաջորդ նախարարական խորհրդաժողովը տեղի է ունենալու 2009 թ. ապրիլի 28-29-ին, Լյուվենում և Լյուվայն-լա-Նյուվում:

Օրենսդրության համաձայն Հայաստանի բուհերը պարտավոր են փոփոխություններ կատարել ներկայիս կրթական համակարգում, ուսումնական պլաններում, ուսուցման և գնահատման մեթոդներում և վարչական կառավարման համակարգում, որպեսզի այն համապատասխանի Բոլոնիայի հռչակագրին և ԵՄ ապագայում ընդունվող հայտարարություններին:

Հռչակագրի հիմնական նպատակներն են՝

- Վերացնել Եվրոպայում ուսանողների շարժունությանը խոչընդոտող պատճառները
- Մեծացնել Եվրոպական բարձրագույն կրթության գրավչությունը ամբողջ աշխարհում

- Սահմանել Եվրոպայում բարձրագույն կրթության համակարգի ընդհանուր կառուցվածք

- Կառուցվածքի հիմք ընդունել Բակալավրի և Մագիստրոսի կրթական աստիճանները

Բոլոնիայի 1999 թ. հռչակագրում ներկայացվել են հետևյալ վեց խումբ գործողությունները՝

- Պարզ և համեմատելի կրթական աստիճանների համակարգի ընդունում

- Երկու փուլերի վրա հիմնված համակարգի ընդունում

- Կրեդիտային համակարգի ստեղծում

- Շարժունության խթանում

- Որակի երաշխավորման հարցում եվրոպական համագործակցության խթանում

- Բարձրագույն կրթության ոլորտում եվրոպական չափանիշների ներդրման խրախուսում

Պրահայի հռչակագրում ներկայացվել են նաև հետևյալ երեք գործողությունները՝

- Հաբասոն ուսուցում

- Բարձրագույն ուսումնական հաստատություններ և ուսանողներ

- Եվրոպական բարձրագույն կրթության տարածքի հանդեպ հետաքրքրության բարձրացում

Գործընթացի նպատակները

Բուհում ուսումնական գործընթացի կրեդիտային համակարգով կազմակերպման օրինակելի կարգի նպատակը այս ասպարեզում ՀՀ բուհերի համար միասնական կանոնակարգային և կազմակերպչական հենքի ձևավորումն է:
ՀՀ Կրթության և գիտության նախարարություն
(էջ 3, 2007)

Բեռլինի հռչակագրում ներկայացվել է գործողությունների մեկ այլ խումբ, որը վերաբերում է երրորդ կրթական աստիճանի փուլին:

- Դասընթացներ դոկտորի կրթական աստիճանի համար և ԵԲԿՏ-ի ու եվրոպական հետազոտությունների տարածքի համատեղ գործունեության ծավալում

Բերգենում կայացած գազաթաժողովի ընթացքում հայտարարվել են հետևյալ հինգ առաջնային խնդիրները՝

- Որակի երաշխավորման վերաբերյալ չափանիշների և ուղեցույցների մշակում

- Որակավորման համար ազգային շրջանակների մշակում

- Համատեղ կրթական աստիճանների, այդ թվում՝ դոկտորի աստիճանի, շնորհում և պաշտոնապես ճանաչում

- Բարձրագույն կրթության բնագավառում ուսուցման ձևերի մեթոդների հաստատում՝ հաշվի առնելով ավանդական ընթացակարգերը

2007 թ. Լոնդոնում ընդունված հռչակագրով նախարարները կրկին հաստատել են իրենց հավատարմությունը հետևյալ նպատակներին՝

- Ուսանողներին դաստիարակել որպես ժողովրդավարական հասարակության ակտիվ քաղաքացիներ

- Ուսանողներին պատրաստել իրենց ընտրած մասնագիտությամբ աշխատելու համար և խթանել նրանց անձնային զարգացումը,

- Ստեղծել և ամրապնդել խորը գիտելիքների ընդարձակ բազա

- Աջակցել հետազոտություններին և նորամուծություններին

Կարգի խնդիրները

1. Կրեդիտային համակարգի համար սահմանել միասնական չափորոշիչներ /սահմանումներ, նորմեր/՝ համահունչ ECTS համաեվրոպական կրեդիտային համակարգի պահանջներին, որոնք պետք է միասնական լինեն ՀՀ բուհական համակարգի համար:
2. Սահմանել կրեդիտային համակարգում կիրառվող առանձին գործառնություններ, ընթացակարգերը և գործընթացները, դրանց

- բնութագրիչները և իրականացման հնարավոր /պրակտիկայում հաջող կիրառություն գտած/ լուծումները և մոտեցումները:
3. Տալ ավանդական կրթական համակարգից ուսուցման կրեդիտային համակարգին անցնելու հիմնադրությունները:
 4. Բուհերին տրամադրել ուղեցույցներ կրեդիտային համակարգով ուսուցման իրենց սեփական կարգերը մշակելու համար՝ ելնելով առանձին Տալ ավանդական կրթական համակարգից ուսուցման կրեդիտային համակարգին անցնելու հիմնադրությունները:
 5. Բուհերին տրամադրել ուղեցույցներ կրեդիտային համակարգով ուսուցման իրենց սեփական կարգերը մշակելու համար՝ ելնելով առանձին բուհում կրեդիտային համակարգի հիմնական գործառնությունների կիրարկման ամբողջականությունից:
- ՀՀ կրթության և գիտության նախարարություն (էջ 3., 2007)

Հայաստանը ընդունել է Բոլոնիայի հռչակագիրը որպես հիմնական փաստաթուղթ՝ կրթական փոփոխություններ կատարելու և ծրագրերի զարգացման հնարավորություններն ընդլայնելու նպատակով: Հայաստանի կառավարության, կրթության և գիտության նախարարության և Հայաստանի բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների հինգ հիմնական խնդիրներն են՝

1. Եռաստիճան համակարգի ներդրումը
2. Կրեդիտների փոխանցման և կուտակման համակարգի ներդրումը
3. Դիպլոմի միջուկների և հավելվածների համակարգի կիրառումը
4. Դոկտորական ծրագրերի և հետազոտությունների միջև կապի ամրապնդումը
5. Ուսման որակի գնահատման ազգային գործակալության ստեղծումը, որը կարժանանա վստահության և կձանաչվի ամբողջ աշխարհում:

Ներածություն

1. ՀՀ բարձրագույն կրթության համակարգում կրեդիտային համակարգը ներդրվում է 2007/2008 ուստարվանից, կրթական կրեդիտների՝ որպես ուսումնական ծրագրերի պատառիք տարր ներմուծմամբ և ուսանողների ակադեմիական տեղեկագրերում դրանց պարտադիր նշումով:

2. ՀՀ բարձրագույն կրթության համակարգում կրեդիտային համակարգի ամբողջական /փոխանցման ու կուտակման/ կիրառումը պարտադիր է՝ սկսած 2010/2011 ուստարվանից:
 3. Կրեդիտների փոխանցման և կուտակման ազգային համակարգը որպես հիմք է ընդունում համաեվրոպական ECTS կրեդիտային համակարգը, որի հիմնական կանոնները գործում են նաև ազգային կրեդիտային համակարգում՝ գործառույթների և ընթացակարգերի իրականացման միասնական հենք և ուղեցույցներ տրամադրելով այն կիրարկող բուհերին:
 4. Ազգային մակարդակում կրեդիտային համակարգի իրականացման միասնականությունն ապահովելու նպատակով ԿԳՆ-ն պարբերաբար նորացնում է համակարգը՝ ներառելով նոր սահմանումներ, նորմատիվներ, ուղեցույցներ և գործիքակազմ: Այդ համատեքստում յուրաքանչյուր ԲՈՒՀ ինքնուրույն է իր կրթական ծրագրերում կրեդիտային համակարգը կիրարկման հարցներում:
 5. Մույն օրինակելի կարգի հիման վրա ԲՈՒՀ-ի կողմից ստեղծված կրեդիտային համակարգով ուսուցման կազմակերպման կարգը հաստատվում է ԲՈՒՀ-ի գիտական խորհրդի կողմից:
- ՀՀ կրթության և գիտության նախարարություն (էջ

Անփոփում

Մի շարք պատճառներով համալսարաններում փոփոխությունների ներդրման ընթացքը չափազանց դանդաղ է, մինչդեռ մարդկությունը արդյունաբերական հեղափոխությունից անցել է գիտելիքների հեղափոխության: Աշխարհում տեղի ունեցող նոր գլոբալ փոփոխություններն այլ պահանջներ են ներկայացնում կրթական համակարգին, ուստի համալսարաններն իրենց կրթական, հետազոտական և խորհրդատվական գործունեությունը պետք է համապատասխանեցնեն դրանց:

Գլուխ 2 . Մկզբունքներից՝ գործողություններ. Բոլոնիայից՝ Լոնդոն

*Որակ – միջազգային շարժունություն – ինքնավարություն –
թափանցիկություն – հանրամատչելիություն*

Բոլոնիայի գործընթացը կրկին հաստատում է իր նպատակը՝ նպաստել եվրոպական բարձրագույն կրթության համակարգերի համաձայնեցվածության ու համեմատելիության՝ միևնույն ժամանակ հաշվի առնելով դրանց տարբերությունները: Հակառակ լայն տարածված կարծիքի՝ Բոլոնիան չի առաջարկում չափանիշների «ուղեցույցի» ընդունում: Բոլոնիան խթանում է հինգ իդեալ որպես չափանիշների և ուղեցույցների հիմք՝ որակ, միջազգային շարժունություն, ինքնավարություն, թափանցիկություն և հանրամատչելիություն:

Որակ

Կրթության որակը դժվար է սահմանել, սակայն համեմատաբար հեշտ է բացահայտել: Որակը չափվում է ուսանողների, շահառուների և հասարակության ցանկությամբ և բավարարվածությամբ: Որակյալ կրթությունը բարձրացնում է ուսանողի գիտելիքների, հմտությունների և վերաբերմունքի մակարդակը, որոնք անհրաժեշտ են այս փոփոխվող աշխարհում գործելու համար: Որակյալ կրթությունը բարձրացնում է գործատուների վստահությունը, ինչպես նաև բարելավում է կրթության հասարակական արժեքը: Լոնդոնի հոչակագրում (2007 թ.) նշվում է, որ «ԵԲԿՏ-ում որակի երաշխավորման չափանիշներ և ուղեցույց» ձեռնարկի մշակումը հզոր խթան է հանդիսանում որակական փոփոխություններ կատարելու առումով:

Ուսման որակը գնահատվում է ներքին և արտաքին չափանիշներով: Գործադրված ջանքերն ուղղված են որակ ապահովող վեց ոլորտների վրա.

- Ուսուցման ցանկալի արդյունքների սահմանում

- Առարկայական դասընթացների ընտրություն և ուսումնական պլանների մշակում
- Ուսման և դասավանդման գործընթացների կազմակերպում
- Ուսանողի առաջադիմության գնահատում
- Որակի ապահովման համակարգի ներդրում

Կրեդիտային համակարգի հիմնական գործառնությունները

1. Կրեդիտների կուտակման գործառնություն հիմնական հատկանիշներն են.

- ուսումնական ծրագիրը բաղկացած է ինչպես պարտադիր, այնպես էլ ընտրովի դասընթացներից, որոնց յուրացման հաջորդականությունը սահմանափակվում է միայն դասընթացների նախապայմաններով,
- ուսանողների կողմից դասընթացների ընտրության և դրանցում ընդգրկվելու համար գրանցման ընթացակարգերի առկայություն,
- ուսանողների ուսումնառության անհատական ծրագրերի առկայություն,
- դասընթացի համար մեկից ավելի ուսումնական հոսքերի առկայության դեպքում ուսանողի կողմից դրանց ընտրության հնարավորություն՝ կախված դասընթացի կայացման ժամանակացույցից և/կամ դասախոսի նախապատվությունից,
- ուսանողի կողմից ուսումնառության ինտենսիվության, հետևաբար նաև ուսումնառության ծրագրի տևողության կարգավորման հնարավորություն:

2. Կրեդիտների փոխանցման գործառնությամբ պահանջում է միայն ծրագրային վերափոխումներ, իսկ կրեդիտների կուտակման գործառնությամբ՝ նաև ուսման կազմակերպման գործընթացի համապատասխան վերակառուցում՝ պահանջվող ընթացակարգերի ապահովման նպատակով:

3. 2007/2008 ուս.տ.-ից կրեդիտային համակարգը ՀՀ բուհերի բակալավրի կրթական ծրագրերում կարող է ներդրվել միայն փոխանցման գործառնության մասով /առանց 3-րդ կետի II մասի/, իսկ մագիստրանտի կրթական ծրագրերում՝ նաև կուտակման գործառնությամբ /առանց 4-րդ կուրսի V մասի/:

4. Ուսուցման կրեդիտային համակարգին անցնող բուհերը պետք է իրականացնեն համապատասխան ծրագրային և կազմակերպական վերափոխումներ, որոնց մասշտաբները պայմանավորված են բուհում կրեդիտային համակարգի հիմնական գործառնությունների ներդրման ամբողջականությունից:

5. Կրեդիտային համակարգի հիմնական գործառնությունները երկուսն են՝

ա/ կրեդիտների փոխանցում, ինչը ենթադրում է ուսումնական ծրագրի,

բոլոր բաղկացուցիչների աշխատածավալների կրեդիտների օգնությամբ կարևորում և այդ կրեդիտների փոխանցման հնարավորություն b/կրեդիտների կուտակում, ինչը ուսանողին տալիս է դասախոսի, դասընթացների և դրանց յուրացման կիսամյակների ընտրության, ինչպես նաև ուսումնառության ինտենսիվության կարգավորման հնարավորություն և ենթադրում է կրթական կրեդիտների աստիճանական կուտակման գործընթացի առկայություն:

6. Կրեդիտների փոխանցման գործառույթի հիմնական հատկանիշներն են.

- մոդուլացված ուսումնական ծրագրեր, որոնց բոլոր բաղադրամասերի /դասընթացների, կրթական մոդուլների, կուրսային և ավարտական աշխատանքների, պրակտիկաներ և այլն/ աշխատածավալներն արտահայտված են ուսանողի լրիվ ուսումնական ծանրաբերումովությունն / լսարանային, արտալսարանային և ինքուրույն աշխատանք/ արտահայտող ECTS կրեդիտներով.

- կրեդիտներով արտահայտված կրթական արդյունքների փոխադարձ ճանաչման և որոշակի թվով կրեդիտների ծրագրից ծրագիր փոխանցման /տեղափոխման/ հնարավորություն նույն բուհի ներսում կամ բուհերի միջև՝ ընդունող ծրագրի պահանջներին համապատասխան:

ՀՀ կրթության և գիտության նախարարություն /էջ 9, 2007/

Որակի ներքին երաշխիքները պայմանավորված են տարբեր գործոններով, այդ թվում՝ ուսանողների առաջադիմության և ներգրավվածության, դասավանդման մեթոդների և գործընթացների, ինչպես նաև պրոֆեսորադասախոսական կազմի աշխատանքների կանոնավոր գնահատմամբ: Լոնդոնի հռչակագրում շեշտվել է ուսանողների նախկին կրթության ճանաչման անհրաժեշտությունը: Այն հաստատությունները, որոնք ունեն որակի գնահատման ներքին համակարգ, ավելի ինքնավար են: Քանի որ որակի առումով հիմնական պատասխանատվությունը կրում են համալսարանները, ուստի անմիջապես իրենք պետք է զարգացնեն որակի բարձրացման և գնահատման համակարգը:

Որակի արտաքին երաշխիքներն են գնահատումը ուսանողների և շահառուների, ինչպես նաև հավատարմագրող անկախ կազմակերպությունների կողմից: Ուսանողները պետք է ընդգրկվեն կառավարման և ուսումնական խորհուրդներում: Որպես լիարժեք անդամներ՝ ուսանողներն իրենց ուրույն դերն ունեն կրթական

քաղաքականության մշակման, վարչական աշխատողների և աշխատակազմի գնահատման, ֆինանսական կառավարման, ակադեմիական ընթացակարգերի, ուսումնական ծրագրերի և գիտական հետազոտությունների գործում: Տեղեկացված և ընդգրկված շահառուները որակը գնահատում են գործուն խորհրդատվական մարմինների ու հավասար ձայնի իրավունք ունեցող գործընկերներից կազմված վերստուգիչ հանձնաժողովների միջոցով: Կրթության և գիտության նախարարությունը ներկայումս մշակում է որակի երաշխավորման, գնահատման և բարձրացման անկախ գործակալության ստեղծման նախագիծը:

Լավագույն փորձի սկզբունքները որակի արտաքին երաշխիքների գործընթացում ընդգրկում են՝

- Ինստիտուցիոնալ ինքնավարության հարգումը
- Ուսանողների և շահառուների ներգրավումը որակի արտաքին գնահատման գործընթացի վերաբերյալ որոշումներ ընդունելու մեջ
- Համալսարանում որակի ներքին գնահատման և բարձրացման գործընթացների փորձը և արդյունքները հաշվի առնելը:

Միջազգային շարժունություն

Միջազգային շարժունությունը Հայաստանում հետապնդում է երկու առավել կարևոր նպատակ՝ թույլ տալ ուսանողներին զարգացնել բազմաբնույթ հմտությունները և բարելավել համալսարանների համագործակցության որակը ու բազմազանությունը: Շարժունությունը բարելավում է նաև կրթական գործընթացի որակը՝ ապահովելով նոր տեխնոլոգիաներ, դասավանդման և ուսուցման նոր մեթոդներ: Պլանավորումը, ժամկետների սահմանումը և ֆինանսները կարևորագույն գործոններ են: Ներդաշնակ կանոնները նույնպես խթանում և ընդլայնում են շարժունությունը: Անհրաժեշտ է մշակել ուսանողներին ֆինանսավորելու և շարժունությունն ապահովելու դրամաշնորհների քաղաքականություն: Էրասմուս ուսանողական

ցանցը առաջարկում է համընդհանուր կանոններ, որոնք խթանում են շարժունությունը: Բոլոնիայի գործընթացն առաջարկում է ընտրության ճկուն համակարգ: Շարժունության մեջ ներգրավված են ուսանողները, դասախոսները, հետազոտողներն ու աշխատակազմը, և այն կարող է իրականացվել թե՛ հորիզոնական, և թե՛ ուղղահայաց տարբերակներով, որոնք հավասարապես կարևոր են: Հորիզոնական շարժունությունը կարևորում է փոխանակման ծրագրերին մասնակցող ուսանողների կամ դասախոսների կարճաժամկետ ուսուցման հնարավորությունը: Շարժունությունը նախատեսված է մեծ թվով ուսանողների և դասախոսների համար և չի շնորհում կրթական աստիճան: Ուղղահայաց շարժունությունը ուսանողները ընդգրկում է կրթական աստիճան շնորհող ուսումնական ծրագրերում, որն իրականացնում է երկու կամ ավելի բուհերում: Բոլոնիայի գործընթացի ճկունության շնորհիվ կրթական աստիճան ստանալու համար ուսանողները կարող են օգտվել մի շարք աղբյուրներից: Ուղղահայաց շարժունությունը ուսանողներին թույլ է տալիս ավարտել առաջին փուլը (բակալավրիատ) մեկ համալսարանում և երկրորդ փուլը (մագիստրատուրա) շարունակել մեկ այլ համալսարանում կամ երկրում: Հայաստանի ուսանողների և դասախոսների մոտավորապես 10%-ը մասնակցում է ուսումնական շարժունության ծրագրերին, սակայն իրավաբանական և ծրագրային արգելքները խոչընդոտում են գործընթացին: Դրանցից են այլ համալսարանների կողմից ակադեմիական որակավորումների պաշտոնական ճանաչման, ֆինանսական միջոցների պակասը, մշակութային և լեզվի խնդիրները, ինչպես նաև տղաների պարտադիր զինվորական ծառայությունը: Ակադեմիական ծրագրերը կանոնակարգում են կրեդիտների քանակը, որոնք կարող են փոխանցվել մեկ կրթական աստիճանից մյուսը: Կրեդիտների և դիպլոմի հավելվածի ներդրումը դուրսին է դարձնելու շարժունությունը և միանման կրթական աստիճանների շնորհումը: Ուսանողների փոխանակումը համալսարանների միջև բարելավվում է երկկողմանի պայմանագրերի միջոցով, սակայն երբեմն դրանք

շատ դժվար է լինում մշակել և պահպանել: Հայաստանը երկկողմանի պայմանագրեր է ստորագրել Չինաստանի, Չեխիայի, Ռուսաստանի, Սլովակիայի, Ուկրաինայի և Միացյալ Նահանգների համալսարանների հետ:

Ինքնավարություն

Ներդնելով Բոլոնիայի սկզբունքները՝ համալսարանները դառնում են ավելի ինքնավար և անկախ՝ ուսումնական պլանի մշակման, պայմանագրերի կնքման, ուսման վարձավճարի չափի որոշման, դասավանդման նոր մեթոդների ներդրման, մասնագիտությունների ընտրության և ռազմավարական պլանավորման հարցերում: Համալսարանի կառավարման ոլորտում կատարվող փոփոխություններին մասնակցում են համալսարանի աշխատակազմը, ուսանողները, հիմնադիրները, ՀՀ կրթության և գիտության նախարարությունը: Համալսարանի խորհուրդները մշակում են քաղաքականությունը, հաստատում բյուջեն և անցկացնում ռեկտորի ընտրություններ: Հատուկ բաժանմունքները Բոլոնիայի գործընթացին համահունչ պատասխանատվություն են կրում դրա իրականացման համար: Համալսարանում անհրաժեշտ է ստեղծել գրանցումներով զբաղվող գրասենյակ, ինչպես նաև նոր փոփոխություններ կատարել դիպլոմի միջուկների և հավելվածների համակարգերում:

Թափանցիկություն

Թափանցիկությունն անհրաժեշտ է վստահություն ներշնչելու և կայուն հարաբերություններ զարգացնելու համար: Որակավորումը պաշտոնապես ճանաչելու նախադրյալներից մեկը բարձր որակի ապահովումն է: Վճռորոշ նշանակություն ունեն վեց գործոններ, որոնք անհրաժեշտ են առավել մեծ թափանցիկության, համեմատելիության և կրթական աստիճանների ու ակադեմիական որակավորման ճանաչման գործում: Դրանք են կրեդիտի փոխանցման և կուտակման եվրոպական համակարգը, ուսուցման արդյունքները, ուսուցման պայմանագրերը,

տեղեկատվական փաթեթը և առարկաների տեղեկագիրը, դիպլոմի միջուկը և դիպլոմի հավելվածը:

Կրեդիտների փոխանցման և կուտակման եվրոպական համակարգ

Ըստ ECTS-ում սահմանված սկզբունքի, ուսումնական տարվա ընթացքում ստացիոնար բաժնում սովորող մեկ ուսանողի ծանրաբեռնավածությունը չափվում է 60 կրեդիտով: Հայաստանում մեկ ուսանողի հաշվով ուսումնական ծրագրով նախատեսված է տարեկան մոտավորապես 1800 ժամ ծանրաբեռնավածություն, իսկ ECTS-ի մեկ կրեդիտը համապատասխանում է մոտավորապես 30 աշխատանքային ժամին: ECTS-ում ուսանողի ծանրաբեռնավածություն ասելով հասկանում են այն ժամանակը, որը պահանջվում է պլանավորված ուսումնական գործունեությունը ծավալելու համար, այն է՝ դասախոսություններին, լաբորատոր-գործնական պարապմունքներին և սեմինարներին հաճախելը, ինքնուրույն և անհատական պարապմունքները, նախագծերի վրա աշխատանքը և քննություններ հանձնելը:

ECTS կրեդիտները կիրառվում են ուսումնական ծրագրի բոլոր կրթական բաղադրիչների նկատմամբ (մոդուլներ, դասընթացներ, բաշխվածություն, ուսումնա-արտադրական պրակտիկա, աշխատանք ատենախոսության վրա և այլն) և արտացոլում են աշխատանքի այն քանակությունը, որ պահանջում է յուրաքանչյուր բաղադրիչ՝ կոնկրետ նպատակներին կամ արդյունքներին հասնելու համար՝ ի հարաբերակցություն աշխատանքի ամբողջ քանակության հետ, որն անհրաժեշտ է ուսումնառության լրիվ տարին հաջողությամբ ավարտելու համար: Կրեդիտները շնորհվում են միայն պահանջվող աշխատանքն ավարտելուց և ուսուցման արդյունքները պատշաճ գնահատելուց հետո:

Ուսանողի առաջադիմությունը կարելի է փաստագրել գնահատականների հայաստանյան համակարգի և համարժեք ECTS համակարգի հիման վրա: Գնահատականների ECTS սանդղակը ուսանողների առաջադիմությունը տեղեկարգում է

վիճակագրական հիմունքներով: Հետևաբար, ուսանողի առաջադիմության վերաբերյալ վիճակագրական տվյալները նախապայման են՝ գնահատականների ECTS համակարգի ներդրման համար: Գնահատականները ուսանողներին տրվում են ստուգաբային կարգով, հետևյալ կերպ՝ A-B-C-D-E-FX-F: “A”-ն արտահայտում է դասընթացի միավորների ամենաբարձր 10%-ը, “B”-ն՝ հաջորդ 25%-ը, “C”-ն՝ հաջորդ 30%-ը, “D”-ն՝ հաջորդ 25%-ը, իսկ “E”-ն՝ ամենացածր 10%-ը: Ձախողված ուսանողների ստացած FX և F գնահատականների միջև տարբերությունն այն է, որ FX-ը նշանակում է՝ անբավարար. հանձնելու համար պահանջվում է որոշակի աշխատանք, իսկ F-ը նշանակում է՝ անբավարար. հետագայում պահանջվում է զգալի աշխատանք: Դիպլոմի միջուկի մեջ անբավարար գնահատականների միջև այսպիսի տարբերակումը թողնվում է տվյալ համալսարանի հայեցողությանը:

Ուսուցման արդյունքները

Ուսուցման արդյունքները ունակությունների այն ամբողջությունն է, որը ցույց է տալիս, թե ուսանողն ինչ կիմանա, ինչ կհասկանա և ինչ կկարողանա անել ուսուցման գործընթացի ավարտից հետո: Ուսուցման արդյունքների վերաբերյալ բազմաթիվ սահմանումներ կան, սակայն լավագույն ձևակերպումներից մեկը տրված է ESTC 2005 թ. ուղեցույցում. ‘Ուսուցման արդյունքներն այն բանի սահմանումն են, թե ուսուցման գործընթացի ավարտից հետո սովորողից ինչ է ակնկալվում իմանալ, հասկանալ և կարողանալ ի ցույց դնել’: Ուսուցման արդյունքները արդյունքների վրա հիմնված համակարգի մաս են կազմում: Դրանք բնութագրում են ուսանողի առաջադիմությունը՝ ձեռք բերած գիտելիքների, այդ գիտելիքները հասկանալու և կիրառելու ունակության, ինչպես նաև վերլուծելու, համադրելու և գնահատելու ունակության առումով:

Ուսուցման արդյունքների կիրառման երեք առաջնահերթ հիմնավորումներն են՝

- ուսումնական հաստատություններին, գործատուներին և հանրությանը հստակորեն տեղեկացնել, թե որակավորում հասկացությունը գործնականում ինչ է նշանակում,
- նկարագրել ոչ ավանդական կրթության, այդ թվում՝ հեռահար կրթության, էլեկտրոնային ուսուցման, աշխատանքի բազայի վրա ուսուցման և ստացիոնար ուսուցման մատչելիությունը,
- նպաստել սովորական ժամանակային սահմաններից դուրս ուսուցման կազմակերպմանը:

Ավանդաբար, առարկայական դասընթացների նկարագրությունը հիմնված է եղել ներդրումների համակարգի վրա, որը գերազանցապես դասախոսակենտրոն համակարգ է: Այս մոտեցումը շեշտադրում է այնպիսի ներդրումներ, ինչպիսիք են՝ դասընթացի նպատակներն ու խնդիրները, մատչելիության պահանջները, դասընթացի տևողությունը, դասավանդման և գնահատման մեթոդները: Այս տեղեկատվությունն իրավագոր է, և դրա մեծ մասը պետք է արտացոլվի դիպլոմի հավելվածում: Ուսուցման արդյունքները նախատեսված են ոչ թե առարկայական ծրագրերին փոխարինելու, այլ դրանք լրացնելու համար:

Ունակությունները նկարագրվում են որպես ուսպլանի կազմման և գնահատման կողմնորոշիչներ, բայց ոչ երբեք որպես հաստատուն ու անփոփոխ պայմաններ: Դրանք հնարավորություն են տալիս ուսումնական պլանը կազմելիս լինել ճկուն և ինքնուրույն: Մինևույն ժամանակ, դրանք ապահովում են ուսումնական պլանի նախանշած նպատակների նկարագրությունը՝ մեկ ընդհանուր լեզվառճով: Ուսուցման արդյունքների օգտագործումը առավել մեծ ճկունության հնարավորություն է տալիս, քան կարող է լինել ավելի ավանդական ուսումնական ծրագրերի դեպքում, քանզի դրանք ցույց են տալիս, որ տարբեր ուղիները կարող են ի վերջո հանգեցնել համեմատելի արդյունքների. արդյունքներ, որոնք կարող են շատ ավելի դյուրին կերպով ճանաչվել որպես մեկ այլ ծրագրի մաս կամ՝ որպես ծրագրի հաջորդ շրջափուլ մուտք գործելու հիմք: Ուսուցման արդյունքների օգտագործումը ամեննին չի նսեմացնում այլ հաստատությունների, ինչպես նաև կրթական

այլ մշակույթների ինքնավարությունը: Հետևաբար, այս մոտեցումը բազմազանության հնարավորությունն է ստեղծում ոչ միայն համընդհանուր, եվրոպական, ազգային կամ ինստիտուցիոնալ ծիրում, այլ նաև մեկ ծրագրի համատեքստում: Այս հայեցակարգի մանրամասներին կարելի է ծանոթանալ <http://tuning.unideusto.org/tuningeu/index.php?option=content&task=view&id=173> կայքի միջոցով:

Ուսումնական պայմանագիր

Ուսումնական պայմանագիրը ներառում է ուսումնական որևէ աստիճանի միտված կոնկրետ ծրագրի համար պահանջվող առարկաների ցանկը, այդ թվում՝ ECTS կրեդիտները, որոնք կշնորհվեն յուրաքանչյուր առարկայի համար: Այդ ցանկը պետք է համաձայնեցվի թե ուսանողի և թե տվյալ հաստատության պատասխանատու ուսումնական մարմնի հետ: Ուղղահայաց շարժունության դեպքում, նախքան ուսանողի մեկնումը, ուսումնական պայմանագիրը պետք է համաձայնեցվի ուսանողի և շահագրգիռ մեկ կամ ավելի հաստատությունների միջև և, փոփոխություններ կատարվելու դեպքում անմիջապես թարմացվի գործուղող համալսարանի կողմից:

Տեղեկատվական փաթեթ և առարկայական տեղեկագիր

Ըստ Բոլոնիայի գործընթացի՝ առաջարկվում է երկու լեզվով (կամ միայն անգլերեն, եթե ծրագիրը դասավանդվում է անգլերենով) Բնութենետուր պարբերաբար տեղադրել տեղեկատվական փաթեթ և առարկայական տեղեկագիր՝ կամ հրատարակել տպագիր օրինակը՝ մեկ կամ երկու գրքույկով: Տեղեկատվական փաթեթն ու առարկայական տեղեկագիրը պետք է բովանդակեն տեղեկատվություն համալսարանի և դրա պրոֆեսորադասախոսական կազմի, կրթական աստիճանների համակարգի, բակալավրիատի, մագիստրատուրայի և հետբուհական աստիճանների կառուցվածքի, առարկաների բնութագրի և ծածկագրի վերաբերյալ, ինչպես նաև՝

տեղեկատվություն ընդունելության ընթացակարգի և հետաքրքրություն ներկայացնող ծրագրերի մասին:

Դիպլոմի միջուկ

Դիպլոմի միջուկը ուսանողի առաջադիմության վերաբերյալ պաշտոնական վկայություն է, որը ցույց է տալիս ուսումնասիրած առարկաների ցանկը՝ ըստ համարների և վերնագրերի, վաստակած ECTS կրեդիտները, վաստակած հայաստանյան կրեդիտները և նշանակված ECTS գնահատականները: Դիպլոմի միջուկը ուղղահայաց շարժունության ծրագրում ընդգրկված ուսանողին տրվում է գործուղող համալսարանի կողմից՝ նախքան ուսանողի մեկնումը, իսկ ուսումնառության ավարտից հետո, վերադարձող ուսանողներին՝ հյուրընկալող համալսարանի կողմից:

Դիպլոմի հավելված

Դիպլոմի հավելվածը տրվում է համալսարանի կողմից և լրացուցիչ տեղեկություններ է պարունակում տվյալ կրթական աստիճանի մասին: Դիպլոմի հավելվածի նպատակներն են՝ բարելավել որակավորման միջազգային թափանցիկությունն ու դյուրընթեռնելիությունը և նպաստել ակադեմիական որակավորման ճանաչմանը: Դիպլոմի հավելվածը պետք է անվճար տրամադրվի բոլոր շրջանավարտներին՝ եվրոպական որևէ հիմնական լեզվով: Դիպլոմի հավելվածը դիպլոմը կամ դիպլոմի միջուկը փոխարինող հիմնական փաստաթուղթ չէ, ինչպես նաև ավտոմատ կերպով չի երաշխավորում հյուրընկալող համալսարանի կողմից որակավորման ճանաչում:

Դիպլոմի հավելվածը տեղեկություններ է պարունակում ուսուցման բնույթի, մակարդակի, համատեքստի և կարգավիճակի, ինչպես նաև՝ ազգային կրթական համակարգի, մասնագիտական պահանջների և (կամ) իրավունքների, մատչելիությանը ներկայացվող պահանջների և առաջադիմության հնարավորությունների վերաբերյալ:

Ուսանողի առաջադիմությունը ներկայացնելու առումով դիպլոմի միջուկն ու դիպլոմի հավելվածը հիմնովին տարբերվում են: Դիպլոմի միջուկը արտացոլում է ուսանողի առաջադիմության ամբողջական պատկերը, ներառյալ ընդունվելու տարին, ընտրած մասնագիտությունը, հետագայում ուսումնասիրած առարկաները, բոլոր քննաշրջանները, կրկնած քննաշրջանները, ուսումնական մեկնաբանությունները և գերազանցությամբ ավարտելու վերաբերյալ տեղեկատվությունը: Դիպլոմի հավելվածը ներկայացնում է միայն վերջնական արդյունքը և տվյալ որակավորման համար կուտակած կրեդիտները:

ECTS պիտակներ կտրամադրվեն հայաստանյան այն համալսարաններին, որոնք ճշգրտորեն կդիմեն ECTS-ին՝ առաջին և երկրորդ շրջափուլի աստիճաններ շնորհող բոլոր ծրագրերի համար: Պիտակը կբարձրացնի համալսարանի՝ որպես միջազգային գործակցության մեջ թափանցիկ և հուսալի գործընկերոջ, հեղինակությունը: ECTS պիտակներ ստանալու համար սահմանված չափանիշներն են՝ ECTS կրեդիտների օգտագործումը, ուսումնական պայմանագրի նմուշները, դիպլոմի միջուկը և պաշտոնական ճանաչման վկայությունը:

Այսպիսով, կրեդիտների փոխանցման և կուտակման եվրոպական համակարգը, ուսուցման արդյունքները, առարկայական տեղեկագիրը, ուսումնական պայմանագրերը, դիպլոմի միջուկը և դիպլոմի հավելվածը դառնում են թափանցիկության գործիքներ: Բոլոր այս սկզբունքները միասին ներկայացնում են բարձր որակի ապահովմանը կոչված “գործիքակազմ”: Վերջինիս կատարելագործմանն ուղղված ջանքերի գործադրումը համալսարանում պետք է դիտվի որպես առաջնային խնդիր:

Հանրամատչելիություն

Անհերքելի փաստ է, որ բարձրագույն ուսումնական հաստատություններն էական ազդեցություն են գործում հասարակության ձևավորման վրա: Այդ ազդեցությունը հիմնվում է համալսարանների՝ որպես կրթական, գիտական,

ստեղծագործական գործունեության և գիտելիքների փոխանցման կենտրոնների ավանդական դերի, ինչպես նաև հասարակության զարգացման հիմքը կազմող արժեքների վերաիմաստավորման ու փոխանցման կրողը լինելու հանգամանքի վրա: Համալսարանի առավել ընդգրկուն նպատակների մեջ են մտնում ուսանողներին որպես ժողովրդավարական հասարակության ակտիվ քաղաքացիներ դաստիարակելը, նրանց՝ ապագա աշխատանքային գործունեության համար նախապատրաստելը և անձի զարգացման համար հնարավորություններ ընձեռելը՝ գիտելիքների կայուն բազայի ստեղծման ու պահպանման, գիտական հետազոտությունների ու ինովացիայի խթանման միջոցով:

Բոլոնիայի գործընթացը ղեկավարվում է խտրականության բացառման և անկողմնակալության սկզբունքներով, որոնք պետք է հարգվեն և խթանվեն: Հայաստանը հավանություն է տալիս այս սկզբունքներին, ինչպես նաև հավաստիացնում, որ ոչ ուսանողները և ոչ էլ պրոֆեսորադասախոսական կազմը որևէ տեսակի խտրականության չեն ենթարկվի:

Ըստ Գ. Հարությունյանի (2007 թ.), գոյություն ունի ՀՀ կառավարության կողմից հաստատված հատուկ ծրագիր, որն ուղղված է սոցիալապես անապահով խմբերին: Ծնողագուրկ երեխաների ու ռազմական հակամարտությունների ընթացքում զոհվածների երեխաների համար սահմանվել է համալսարաններ ընդունվելու պարզեցված ընթացակարգ: Հաշմանդամ ուսանողների համար ուսումն անվճար է: Համալսարաններում գործում է սոցիալապես անապահով ուսանողների ուսման վարձերի փոխհատուցման ճկուն ներքին համակարգ: 2006 թ. սահմանվեց ուսանողների առաջադիմության վրա հիմնված կրթաթոշակների և նպաստների վերաբերյալ հատուկ կարգ: Արդյունքների վերստուգումը կատարվում է ինչպես ներքին կարգով՝ համալսարանի հատուկ հանձնաժողովի կողմից, այնպես էլ կրթության և գիտության նախարարության կողմից: Ուսանողներին օգնելու համար անհրաժեշտություն կա ստեղծել ղեկավարման ու խորհրդատվական ծառայություններ:

Ամփոփում

Բոլոնիայի գործընթացը աշխատանք է, որն ուղղված է ուսանողներին և պրոֆեսորադասախոսական կազմին հարափոփոխ աշխարհի համար լավագույնս նախապատրաստելուն և որը միաժամանակ նպաստում է համալսարանի հանրօգուտ գործունեության բարելավմանը: Գործակցության ոգու միջոցով Բոլոնիայի գործընթացը նպաստում է չափարոշիչների և ուղեցույցների հենքը հանդիսացող հինգ իդեալների կայացմանը՝ միաժամանակ առաջարկելով բարձրագույն կրթության եվրոպական համակարգերի համադրելիությունն ու համեմատելիությունն ավելացնելու բազմաթիվ ուղիներ: Է. Ռոջերսը (2003 թ.) խրախուսում էր, որ ռազմավարության կիրառման միջոցով Բոլոնիայի գործընթացի չափանիշները արդյունավետ տարածում գտնեն հաղորդակցության զանազան ուղիներով: Խնդիրը իդեալները գործողությունների վերածելն է, ինչպես նաև՝ Բոլոնիայից Լոնդոն և դրանից անդին հաղորդակցության կայացումը:

ԲԱԺԻՆ II. Վերափոխումների ռազմավարություն

Գլուխ 3. Համալսարանի վերակառուցման կազմակերպական մոդելներ և ռազմավարություն

“Հնարավոր չէ վերաձևել համակարգը՝
այն մասերի բաժանելով. բոլորը պետք է
միասին հետևեն ամբողջին:”
Փիթեր Սենց և մյուսներ (1994 թ.),
Կարգապահության հինգերորդ ձեռնարկ

Մոդելներն ապահովում են կազմակերպական բարդ
կառուցվածքների ամբողջությունը: Բոլոնիայի հոչակագրի ոգով
հայաստանյան կրթական համակարգից դեպի եվրոպական
կրթական համակարգի վերափոխումը լավագույնս կարելի է
ուղղորդել որոշակի հայեցակարգի օգնությամբ:

Հայաստանյան համալսարանական մշակույթների
միաձուլման հնարավորությունների մասին խոսելիս կարևոր է
ընդունել, որ յուրաքանչյուր բուհ իր հետ բերում է սեփական
հայեցակարգ ու տարամետ անհատական հեռանկարներ, որոնք
կարող են համակարգի ներսում նվազեցնել միատարրությունը:
Ջանալով ավելացնել միատարրությունը՝ տվյալ մոդելը
համալսարանում պետք է ապահովի ամբողջ-մաս-ամբողջ
հարաբերակցությունը: Բոլոնիայի գործընթացի կազմակերպական
մոդելը տեսության, համատեքստի և լավագույն փորձի
միասնությունն է: Տեսությունն ապահովում է գործընթացի հիմքը,
համատեքստը՝ համապատասխան միջավայրը, իսկ լավագույն
փորձն ուղղորդում է մոդելի կերտումն ու իրականացումը:

Կարլայլն ու Քրիստենսենը (2005թ.) եզրակացրել են, որ
“Տեսության կերտումը տեղի է ունենում երկու հիմնական
փուլերով՝ նկարագրական փուլ և նորմատիվային փուլ...(իսկ)
շրջափուլն անցնում է երեք փուլերով՝ նկարագրություն,

դասակարգում և հիմնավորում” (էջ 1): Տեսական այս աշխատանքը սկսվում է նկարագրության փուլով և շարունակվում դեպի միջավայրի առանձնահատկությունների դասակարգում:

Լավագույն փորձը մի մեթոդ է կամ տեխնիկական մի հնարք, որը հետևողականորեն տանում է ցանկալի արդյունքների: Դավլասի համալսարանում (2006 թ.) եկել են այն եզրակացության, որ լավագույն փորձի օգտագործումը պահանջում է քննության առնել գոյություն ունեցող գիտելիքներն ու տեխնոլոգիաները, որոնք արդեն դրսևորվել են որպես ցանկալի արդյունքների երաշխավորման արդյունավետ միջոցներ: Լավագույն փորձի ուսումնասիրությունը կրկնվող գործընթաց է և վերափոխման անբաժան մասն է կազմում: Հաջողության արձանագրումից հետո լավագույն փորձը տարածվելու միտում ունի: Մակայն հաճախ դա շատ դանդաղ է ընթանում: Լավագույն փորձը որդեգրելու երեք հիմնական խոչընդոտներն են՝ եղած լավագույն փորձի վերաբերյալ տեղեկատվության բացակայությունը, այդպիսի փորձի որդեգրման միջոցով փոփոխություններ մտցնելու շարժառիթների բացակայությունը և լավագույն փորձը կիրառելու համար պահանջվող գիտելիքների ու հմտությունների բացակայությունը:

Երեք հիմնական տեսություններ

Դեպի Բոլոնիայի գործընթաց տանող բարեփոխումները հիմնվում են հոգեբանական դրական տրամադրվածության, տեխնոլոգիական փոփոխությունների և կազմակերպական զարգացման տեսական հենքի վրա: Մարդկային գործունեության այս երեք կողմերը արժեքավոր ուղեցույց են՝ Հայաստանի մշակութային ծիրը և այս կազմակերպական փոփոխության հնարավոր ազդեցությունը քննության առարկա դարձնելու համար:

Դրական հոգեբանություն

Ուսանելու տեսությունների միավորման ժամանակ բիհեյնորիզմն ու կոնստրուկտիվիզմը հիմք են հանդիսանում

սոցիալական արդյունավետության համար: Թորնդայքը (1932 թ.) եկել է այն եզրահանգման, որ սովորել՝ նշանակում է կոնկրետ ազդակների և արձագանքների միջև կապեր հաստատել պարզևստրուկների համակարգի կիրառման միջոցով: Կոնստրուկտիվիզմը, ինչպես նկատել են Պիագետն ու Վիգոտսկին, սովորելու գործընթացը նկարագրում է ավելի շուտ որպես իմաստի կառուցում և վերակառուցում քան թե՝ գիտելիքի փոխանցում: Սովորելն առավել արդյունավետ է լինում, երբ սովորողներն ակտիվորեն ներգրավվում և մասնակցում են իմաստավից արդյունքի կերտմանը: Դրական հոգեբանությունն ամրապնդում է անհատների ներդրումները ճանաչելու, խրախուսելու և պարզևստրելու ծրագրերը:

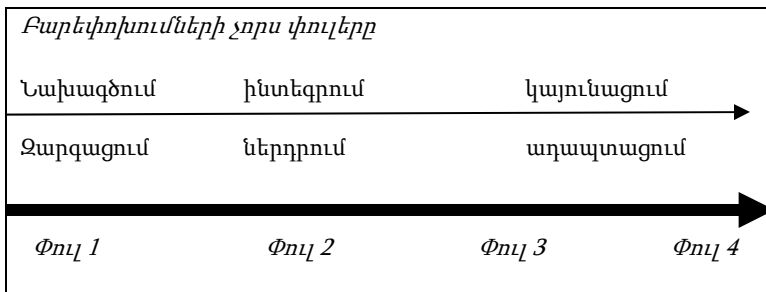
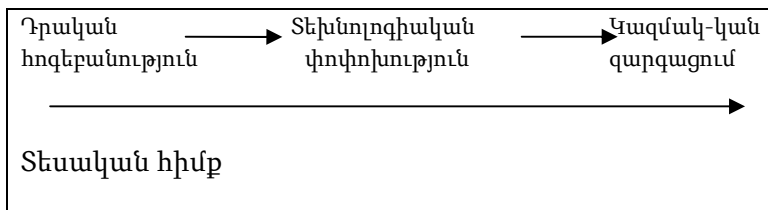
Տեխնոլոգիական փոփոխություն

Փոփոխությունների տեսությունը մեկ ամբողջություն է կազմում համալսարանների վերափոխման գործընթացի հետ: Ըստ Ռոջերսի (2003 թ.), աշխատության, նորարարության որդեգրումն ու տարածումն ապահովում են կրթական զարգացման սխեմա: Այն տեխնոլոգիական փոփոխությունը, որը նախանշած է Բոլոնիայի հռչակագրում, սոցիալական գործընթաց է, որը ներգրավում է ղեկավարներին, պրոֆեսորադասախոսական կազմին, ուսանողներին և համալսարանի դերի և գործունեության ծիրի ազդեցությանը մեծապես ենթարկվող շահագրգիռ այլ անձանց: Վերափոխման մոդելում եղած այս օղակը շեշտադրում է փոփոխությունների գործընթացի չորս առանցքային տարրեր: Ինովացիոն տեխնոլոգիա, - որը որոշակի ուղիներով հաղորդվում է սոցիալական համակարգի անդամներին, ովքեր այն ընդունում են որոշակի ժամանակամիջոցի ընթացքում:

Կազմակերպական զարգացում

Կազմակերպական զարգացումը վերափոխման գործընթացում ձևավորում է երրորդ օղակը: Հայաստանյան համալսարանը աստիճանակարգային՝ հիերարխիկ կազմակերպություն է, որն անցում է կատարում դեպի սովորելու կազմակերպություն, ինչպես

նկարագրել է Սենջըր (1994 թ.): Կազմակերպական զարգացումն այն գործընթացն է, որի միջոցով որևէ համալսարան իր առաքելությունն առավել արդյունավետ ու կայուն դարձնելու նպատակով զարգացնում է իր ներքին կարողությունները: Բենիսը (1999 թ.) կազմակերպական զարգացումը դիտարկում էր որպես բարդ ռազմավարություն, որը ներառում է այնպիսի բարեփոխումներ, որոնք նոր տեխնոլոգիաներին, շուկաներին ու մարտահրավերներին հարմարվելը կդարձնեն առավել դյուրին:

Վերափոխման չորս փուլերը

Եվրոպական ոճի համալսարանի ձևավորելու նպատակով կատարվող վերափոխումը պահանջում է հստակ պլանավորում և ռեսուրսներ: Վերափոխման փուլերն են՝ 1) վերափոխման գործընթացի նախագծումը և մշակումը, 2) մեթոդների, միջոցների և քաղաքականության միասնությունը համալսարանի կառուցվածքում, 3) փոփոխության ներկառուցումը համալսարանի արժեքների համակարգում, 4) փոփոխությունների

արմատավորումը և համապատասխանեցումը ժամանակի պահանջներին:

Փուլ առաջին. Վերափոխման նախագծում և մշակում

Որևէ վերափոխում սկսելուց առաջ պետք է ուսումնասիրել տվյալ կազմակերպության ուժեղ և թույլ կողմերը, հնարավորություններն ու առկա խոչընդոտները: Ծրագրի գնահատումը սկսվում է ծրագրի նախագծման ու մշակման ցանկացած մանրուք հաշվի առնելուց: Կառուցվածքային բաղադրիչները, այդ թվում՝ մարդկանց, տեխնոլոգիաները, գործընթացները և առհասարակ կազմակերպությունը՝ որպես մի ամբողջություն, պատշաճ կերպով դիտարկելու, նկարագրելու և գնահատելու տեսակետից տեղին է օգտագործել կոնկրետ օրինակների ուսումնասիրության մեթոդը: Այն ենթադրում է քանակական և որակական տվյալների հավաքում՝ Լինկոլնի և Կուբայի (1985 թ.) և Դենզինի և Լինկոլնի (2005 թ.) առաջարկած մեթոդների օգտագործման միջոցով: Տվյալների ստացման աղբյուրներ են համարվում ուսումնական պլանները, առարկայական ծրագրերը և դասավանդման կառուցվածքը, համալսարան ընդունվելու պահանջները, դասավանդման և ուսանողների գնահատման մեթոդները: Ղեկավարների, ֆակուլտետների, ամբիոնների և անհատական մակարդակով զրույցների, փոքր խմբերով քննարկումների, ֆոկուս խմբերի, ինչպես նաև ավանդույթների ուսումնասիրման միջոցով պետք է հասնել ընկալումների, ձգտումների, ակնկալիքների, գնահատականների և կանխատեսումների պաշարի կուտակմանը: Անհրաժեշտ է քննության առնել հստակորեն սահմանված կառուցվածքային բաղադրիչների վերաբերյալ արված դիտարկումները: Ճշգրտությունը և իրավագործությունն ստուգելու համար մասնակիցներին տրամադրվում են պրակտիկայի ընթացքում կատարված գրառումներ:

Նկարագրական փուլում տեղի են ունենում բազմակի դիտարկումներ և փոխգործողություններ՝ տվյալների հավաքման և վերլուծության համար սահմանված ժամանակի ընթացքում: Բացի

այդ, նկարագրական փուլում անհրաժեշտ է ուսումնասիրել և վերլուծել Հայաստանի կրթամշակութային արժեքներն ու հայաստանյան համալսարանների առավել հրատապ խնդիրները:

Ծրագրի գնահ-մ	Վարչական աջակց-ն	Հիմնական դասախ-եր	Դասախոսների սեմինարներ	Ուսանող-ն ֆորումներ	Նյութեր
------------------	---------------------	----------------------	---------------------------	------------------------	---------

1 փուլ. Բարեփոխումների նախագծում և զարգացում

Ղեկավարության հավանությունը

Բարեփոխումների առաջընթացի համար խիստ կարևորվում է հանրային աջակցությունը, մասնավորապես աստիճանակարգային ղեկավարման երկարամյա փորձ ունեցող համալսարաններում: Բարեփոխումների արտոնումը պետք է ապահովեն համալսարանի ղեկավարները, օրենսդրական մարմինները և հասարակական շահակիցները: Այս առումով ռեկտորը և համալսարանի մյուս ղեկավարները պետք է հստակորեն արտահայտեն իրենց տեսակետն ու պատկերացումները: Բարեփոխումների գործընթացը պետք է սիստեմատիկ կերպով նկարագրել՝ օգտագործելով զանազան մեթոդներ, այդ թվում՝ շնորհանդեսներ, մամուլի հաղորդագրություններ, քաղաքականության վերաբերյալ հուշագրեր և գործադիր հրամաններ: Ակնհայտ պետք է լինի, որ բարեփոխումը տևական գործընթաց է, որը տվյալ ղեկավարի և քաղաքականությունն մշակող մարմնի լիազորությունների ավարտից հետո էլ է շարունակվելու:

Դասախոսական կազմի առանցքային անդամների ընտրանքը

Արդյունավետ կազմակերպական զարգացման ու վերափոխման առումով առաջնահերթությունը տրվում է պրոֆեսորադասախոսական կազմին: Ինչպես հասարակական բոլոր կազմակերպություններում, դասախոսները՝ սկսած

նորարարներից մինչև դանդաղաշարժերը, փոփոխությունների գործակալների դեր են ստանձնում և ընդգրկվում համապատասխանեցման կատեգորիաներում: Մերօրյա համալսարանների դասախոսները կարող են արագացնել կամ դանդաղեցնել փոփոխությունները: Ուսպլանների փոփոխության արդյունավետության ու արդյունաբարության բարձրացման ռազմավարությունը, խարսխվում է համալսարանի ներսում՝ կարծիք ունեցող առաջնորդների բացահայտման և կառուցվածքային սոցիալական ցանցերի լծակների օգտագործման վրա: Ստացված տվյալների հիման վրա պետք է կազմակերպել և համալրել աշխատանքային խմբեր:

Ըստ Գրետցելի (2001 թ.) սոցիալական ցանցի վերլուծությունն ենթադրում է, որ խմբի անդամների միջև հաղորդակցության ձևն ազդում է խմբի ներգրավվածության, արդյունավետության, բավարարվածության և տեսակետների վրա: Սոցիալական ցանցը բաղկացած է հաղորդակցության խմբից և բացահայտում է այդ խմբի ներսում եղած հանգույցները կամ կապերը: Կազմակերպությունների հաջողությունը կամ ձախողումը հաճախ կախված է լինում ներքին սոցիալական կառուցվածքից:

Համալսարանի հաստիքացուցակում եղած պրոֆեսորադասախոսական կազմի բոլոր անդամներին պետք է խնդրել, որ նշեն իրենց ամբիոնում կամ ֆակուլտետում աշխատող, բայց ամբիոնում չընդգրկված, ինչպես նաև համալսարանում աշխատող, բայց իրենց ֆակուլտետում չընդգրկված դասախոսների, ում հետ իրենք կուզենային աշխատել: Առավել հաճախակի նշված դասախոսներին պետք է երևան հանել որպես “առաջնորդներ” և ներգրավել ինովացիայի արմատավորման գործընթացին: Որպեսզի կանոն, դասախոսների ինտենսիվ վերապատրաստմանը մասնակցելու համար պետք է ընդգրկել պրոֆեսորադասախոսական կազմի 20%-ը:

Դասախոսների համար աշխատաժողովների կազմակերպում և անցկացում

Անցումը Բոլոնիայի գործընթացին տեղի է ունենում բովանդակային հինգ առաջնայնությունների միջոցով. ուսումնական պլանի և առարկայական դասընթացների նյութերի մշակում, դասավանդման մեթոդների և նյութերի կազմակերպում, առարկայական ծրագրերի մշակում, ուսանողների գնահատման և գնահատականի նշագրման համակարգեր և դիպլոմի միջուկի կառավարման համակարգեր: Ժամանակի ընթացքում պետք է հստակեցվեն աշխատաժողովների միջև դադարները: Աշխատաժողովների ժամանակ անհրաժեշտ է օգտագործել նյութը ներկայացնելու զանազան մեթոդներ, այդ թվում՝ դասախոսություններ, ցուցադրումներ, ուղղորդվող քննարկումներ, կոնկրետ օրինակների ուսումնասիրություններ և գործնական վարժություններ:

Ուսանողական ֆորումների անցկացումը

2007 թ. մայիսին Լոնդոնում ստորագրած կոմյունիկեով նախարարները վերահաստատեցին ուսանողներին աշխատանքային կարիերային, ժողովրդավարական հասարակությունում ակտիվ քաղաքացի դառնալուն ավելի լավ նախապատրաստելու և նրանց անձի աճին ու զարգացմանը նպաստելու իրենց պարտավորվածությունը: Բոլոնիայի գործընթացը առաջարկվող առավել հեռուն գնացող կրթական քաղաքականություններից մեկն է և իր ազդեցությունը կունենա ավելի քան 16 միլիոն ուսանողների վրա: Մինչդեռ Պլոմպենը (2006 թ.), Կառավարման զարգացման եվրոպական հիմնադրամի (EFMD) անցկացրած հարցումից պարզել է, որ գործընթացի քաղաքականությունը էապես չհասկացված է մնում ուսանողների շրջանում: Ուսանողների կողմից Բոլոնիայի ընկալման բացահայտմանն ուղղված EFMD-ի հարցմամբ պարզվեց, որ ուսանողների կեսը Բոլոնիայի բարեփոխումների վերաբերյալ խորը գիտելիքներ չունի:

Այդ հարցմանը մասնակցած ուսանողները պատասխանել են, որ համալսարան ընտրելու հարցում որոշիչ գործոնը եղել է “ընդհանուր համբավը”, գումարած ապագա զբաղվածության

հեռանկարները: Ուսանողների կեսը տեղյակ չի եղել շարժունության գծով տրամադրվող կրթաթոշակների մասին:

Ուսանողները շահագրգիռ են փոփոխությունների հարցում և պատկերացում ունեն հեռանկարների մասին: Մասնավորապես, առաջատար ուսանողներն ունեն փոփոխությունները կերտելու և խրախուսելու ներուժ: Ուսանողական ֆորումները պետք է կազմակերպեն առաջատար ուսանողները, ովքեր ակտիվ դերակատարում ունեն ուսանողական ինքնակառավարման մարմիններում: Ֆորումի շրջանակում պետք է կազմակերպել ճեպագրույց բարեփոխումների ընդհանուր նպատակների ու ընթացիկ վիճակի վերաբերյալ, ինչպես նաև տրամադրել ժամանակ՝ հարց ու պատասխանի համար: Ֆորումը կիսամյակի ընթացքում պետք է կազմակերպվի պարբերաբար, սակայն չպետք է խանգարի պարապմունքներին:

Անհրաժեշտ է հասկանալ, թե ինչպես են ուսանողներն ընկալում Բոլոնիայի գործընթացը և թե որքանով այն, անկասկած, կազդի շարունակական կրթության հարցում իրենց ընտրության վրա:

Նյութերի մատչելիության ապահովումը

Համակողմանի ընկալման առումով էական նշանակություն ունի նյութերի մատչելիության ապահովումը: Գործնական նյութերը պետք է զետեղված լինեն որևէ մատչելի վեբ կայքում: Դրանք կարող են օգտագործել ինչպես պրոֆեսորադասախոսական կազմի առանցքային անդամները, այնպես էլ շահագրգիռ այլ խմբեր: Գործընթացի արդյունավետության բարելավման առումով անհրաժեշտ է վարել հստակ քաղաքականություն: Ներքին փորձագետների մշակած նյութերն ավելի մեծ ազդեցություն են ունենում կրեդիտային համակարգի ընկալման ու կիրառման վրա: Նյութերը մատչելի դարձնելու օրինակ կարելի է տեսնել www.sauabologna.com կայքում:

Փուլ երկրորդ. Բարեփոխումների ինտեգրումը՝ ռազմավարություն և մարտավարություն

Երկրորդ փուլը նախատեսված է բարեփոխումների ինտեգրման միջոցով Բոլոնիայի գործընթացը խորացնել համալսարանում: Ռազմավարության ու մարտավարության սևեռակետերն են՝ “նախնական մեծամասնություն” կազմող դասախոսների համար աշխատաժողովների անցկացումը, խորհրդատվություն ղեկավարների համար, քաղաքականության մշակումը, ուսանողների զարգացումը, ուսալանների ճշգրտումը, դիպլոմի միջուկի վարումը, դասախոսական ֆորումների կազմակերպումը և նյութերի մատչելիության ապահովումը:

Աշխատաժողովներ դասախոսների համար

Օգտագործելով գործընթացին առաջին իսկ փուլից մասնակից դասախոսների ներուժը, այսպես կոչված “նախնական մեծամասնություն” կազմող դասախոսների համար: Բովանդակային առումով առանձնացվում է հինգ առաջնային ոլորտներում՝ ուսալանի և առարկայական դասընթացների մշակում, դասավանդման մեթոդների և նյութերի կազմակերպում, առարկայական ծրագրի մշակում, ուսանողների գնահատման և գնահատականների նշագրման համակարգեր և դիպլոմի միջուկի վարման համակարգեր: Ժամանակի ընթացքում, պետք է հստակեցնել աշխատաժողովների միջև ընդհատումները: Աշխատաժողովների ժամանակ հարկավոր է կիրառել դասավանդման բազմաթիվ մեթոդներ, այդ թվում՝ դասախոսություններ, ցուցադրումներ, ուղղորդվող քննարկումներ, կոնկրետ օրինակների ուսումնասիրություն, ինչպես նաև գործնական վարժություններ: Չափազանց կարևոր է լրացուցիչ աջակցություն ցուցաբերել “ուսուցանողներին”, ինչպես նաև պահպանել գործընթացի ճշգրտությունն ու ամբողջականությունը: Այս փուլում հրամցվում են առավել համապարփակ գիտելիքներ և

ներհամալսարանական կրթական ավանդույթները՝ հաշվի առնելով Բոլոնիայի հռչակագրում և հաջորդող կոմյունիկետներում ընդգրկված աշխատանքային ուղղություններով սահմանված նոր քաղաքականության դրույթները: Մասնավորապես, պետք է մանրագնին քննության առնվեն և հստակեցվեն նոր քաղաքականության համար արդյունավետ և արդյունաբար կարևոր հետևյալ խնդիրները.

- կրեդիտների համակարգը
- դյուրընթեռնելի և համեմատելի աստիճանների համակարգը
- որակի երաշխավորման չափորոշիչներ և ուղեցույցը
- գիտելիքների հիմքի սահմանումը
- հորիզոնական և ուղղահայաց շարժունությունը
- սովորելու ճկուն ուղիները
- ուսանողներին ապագա կարիերայի համար նախապատրաստելն ու նրանց անձի զարգացումը
- ուսանողներին որպես ժողովրդավարական հասարակության ակտիվ քաղաքացի դաստիարակելը
- ուսանողների նախորդ ուսումնառության ճանաչումը
- գիտական հետազոտությունների և ինովացիայի խթանումը
- համատեղ աստիճանների շնորհումը
- հարատև ուսուցում:

Ուսանողների զարգացումը

Ուսանողներին պետք է ընդգրկել Բոլոնիայի գործընթացն ավելի լավ հասկանալու և համալսարանի կառավարմանը մասնակցելու գործընթացների մեջ: Անհրաժեշտ է ստեղծել լայն հնարավորություններ բակալավրի, մագիստրի աստիճաններ և հետբուհական կրթություն ստացող ուսանողների համար: Բոլոր ուսանողներին պետք է խրախուսել միմյանց հետ համագործակցելու միջոցով հետազոտել կարիերայի և հետագա ուսումնառության հնարավորությունները: Ուսանողների տեղեկացվածությունն ընդլայնելու նպատակով անհրաժեշտ է պարբերաբար հաղորդագրություններ տպագրել ուսանողական հանրապետական մամուլում:

Ամենամսյա սեմինարները՝ ուսանողներին տեղեկատվություն տրամադրելուց բացի, նրանց օգնում են ներգրավվել հասարակական աշխատանքի և գործակցության մեջ, ինչպես նաև նպաստում ինտեգրացված մասնագիտացումներին:

Ուսումնական պլաններում փոփոխություններ

Երկրորդ փուլը պահանջում է միջառարկայական ուսպլանների մաքսիմալ ինտեգրացում, ինչը բակալավրի մակարդակով կապահովի դասախոսների միջև պարապմունքների փոխանցելիություն: Այս ինտեգրացումը պահանջում է ֆակուլտետներից դուրս ընտրողական դասընթացների թվի մեծացում: Դասավանդման առավել սովորողամետ մեթոդները կփոխեն դասախոսական կազմի հիմնական ավանդույթներն ու մշակույթը: Անհրաժեշտություն կա վերակառուցել ուսումնական պլանները և նախատեսել նոր ուսումնական ծարգիր, ինչպես նաև ընդլայնել ուսումնական և աշխատանքային կարիերային վերաբերող խորհրդատվության ծավալները:

Դիպլոմի միջուկի վարումը

Այս փուլը պահանջում է մշակել և ներդնել դիպլոմի միջուկի դինամիկ վարման համակարգ, որը ներառում է ուսանողներին տեղեկատվություն տրամադրելու՝ Բոլոնիայի գործընթացին համահունչ գործառույթներ: Անհրաժեշտ է պլանավորել դիպլոմի միջուկի վարման համար LAN-ծրագրակազմի փոխկապակցիչի (ինտերֆեյս) ստեղծումն ու կիրառումը, որի միջոցով կարելի է պահեստավորել և հայթայթել դիպլոմի միջուկի, դիպլոմի հավելվածի և համալսարանի առարկայական դասընթացների տեղեկագրի մասին տեղեկատվությունը: Այս տարրը պահանջում է սիտեմատիկ պլանավորում, որը կարող է ներառել դիպլոմի միջուկների տնօրինումն ու ուսանողների համար անհրաժեշտ տեղեկատվություն ապահովող՝ ապագայում անհրաժեշտ համակարգի երկամյա կամ հնգամյա լիարժեք իրականացում:

Դասախոսների ֆորում

Դասախոսական ֆորումների կանոնավոր կազմակերպմամբ հնարավորություն կլինի առավել բարենպաստ միջավայր ստեղծել դասախոսական կադրերի աշխատանքի ընդունման, նրանց առաջխաղացման համար: Այս աշխատանքը կարող է ներառել քննարկումներ և գործողությունների պլան՝ նոր ուսպլանների, դասընթացների, հետազոտական ծրագրերի և ուսումնական աշխատանքների մշակման համար, որոնք անհրաժեշտ են համալսարանների շրջանավարտներին դասախոսական աշխատանքով հրապուրելու, ինչպես նաև դիմորդներին՝ համալսարան ընդունվելու համար:

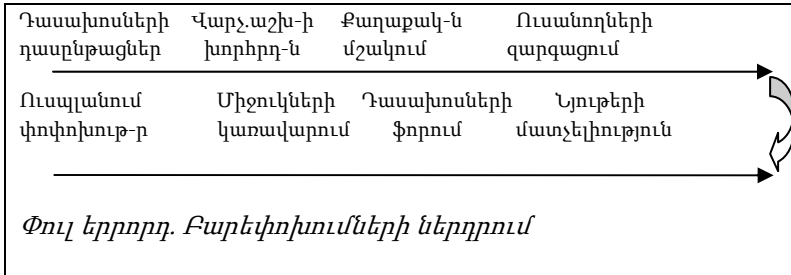
Նյութերի մատչելիություն

Նյութերը՝ զանազան ձևերով մատչելի դարձնելուց բացի, դրանք պետք է նաև թարմացնել և զետեղել վեբ կայքում: Դրանք կարող են օգտագործել թե պրոֆեսորա-դասախոսական կազմը և թե առհասարակ շահագրգիռ կողմերը: Գործընթացի արդյունավետությունը բարձրացնելու նկատառումով անհրաժեշտ է վարել հստակ քաղաքականություն և գործելակերպ հրամցնել: Ընդ որում, համալսարանից նշանակված փորձագետների մշակած նյութերը ավելի մեծ ազդեցություն են ունենում կրեդիտային համակարգի ընկալման և իրականացման վրա: Նյութերի մատչելիության աստիճանն էական նշանակություն ունի մեծ թվով մարդկանց կողմից համակարգի ընկալումն ապահովելու առումով:

Փուլ երրորդ. Բարեփոխումների իրականացումը. ռազմավարություն և մարտավարություն

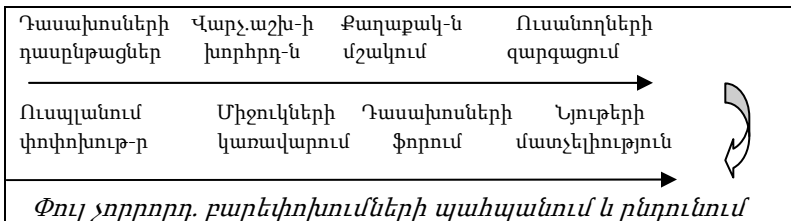
Երրորդ փուլը պահանջում է այնպիսի ռազմավարության և մարտավարության որդեգրում, որոնք ենթադրում են բարեփոխումների կայունացում և ընդունում՝ դասախոսների և ուսանողների համար անցկացվող սեմինարների, համակարգի վերանայման, ներքին և արտաքին գնահատման, քաղաքականության ճշգրտումների, ուսպլանի

փոփոխությունների, դիպլոմի միջուկի վարման և աշխատանքի ընթացքում ստուգման ու գնահատման միջոցով:

Դասախոսական սեմինարները խթան են հանդիսանում՝ հասարակական շարունակական երկխոսությունների և գործընթացի առաջընթացին հետևելու համար: Սեմինարները պետք է հետապնդեն կոնկրետ խնդիրներ և կազմակերպվեն կանոնավոր կերպով: Սեմինարների ժամանակ կարելի է օգտագործել բազմազան մեթոդներ, այդ թվում՝ խմբային քննարկումներ, սիմպոզիումներ, կոլոկվիումներ, ֆորմալ կամ ցուցադրական ներկայացումներ, ինչպես նաև դասախոսություններ ու ելույթներ:

Ուսանողական սեմինարները ծառայում են ուսանողների մասնակցությունը խրախուսելու, ինչպես նաև նրանց կողմից Բոլոնիայի գործընթացի էությունն ու իդեալները հասկանալու նպատակին: Ուսանողական սեմինարների ժամանակ նույնպես պետք է զանազան մեթոդների միջոցով ապահովել ակտիվ ներգրավվածություն:

Անհրաժեշտ է ավելի խորը ուսումնասիրել, թե ուսանողներն ինչպես են ընկալում Բոլոնիայի գործընթացը և թե այն որքանով կազդի շարունակական կրթության առումով նրանց ընտրության վրա:

Ամփոփում

Համակարգի պարբերական վերստուգման միջոցով կարելի է ընթացիկ գործելակերպն ու փորձը համեմատել որպես ուղինիշ ընդունված գործելակերպի հետ: Այսպիսի վերստուգումները կարող են որպես ելակետ ընդունել աշխատակազմի կողմից իրականացվող ներքին գնահատումները կամ գործակցող համալսարանների փորձագետների կողմից իրականացվող արտաքին գնահատումները: Այս քննաստուգումներից ելնելով կարելի է վերանայել և ճշգրտել բուհի ռազմավարական հայեցակարգը: Ուսումնական պլանը չպետք է լինի ստատիկ, այլ շատ արագ արձագանքի գիտելիքների ու գործելակերպի մեջ տեղի ունեցող դինամիկ փոփոխություններին: Հորիզոնական և ուղղահայաց միգրացիայի ապահովման առումով փաստաթղթերը պետք է ստուգվեն՝ ճշգրտության ու գործակցող համալսարանների կողմից ընդունելի լինելու տեսանկյունից: Վերստուգման ու գնահատման միասնացված համակարգի գոյությունը կնպաստի ճիշտ որոշումների կայացմանը:

Գլուխ 4. Պրոֆեսորադասախոսական կազմի դերը ինստիտուցիոնալ փոփոխություններում

80-20 կանոնը՝ առաջնորդության 80%-ը բխում է մարդկանց 20%-ից:
Պարետոյի սկզբունքը

Պրոֆեսորադասախոսական կազմը՝ համալսարանի ավանդույթների պահպանողն ու կրողն է: Ավանդաբար, դասախոսական կազմը պահպանողական է և գերադասում է ռիսկի չդիմել և չխախտել ընդունված սովորույթները: Եվ հակառակը, երբ դասախոսական կազմը կանխատեսում է այն առավելությունները, որոնք կարող են ազդել իրենց կարգավիճակի վրա, բարելավել ուսման որակը և բարձրացնել համալսարանի վարկը, նրանք դառնում են փոփոխությունների ազդեցիկ գործակալներ:

Պրոֆեսորադասախոսական կազմի դերը ղեկավարման գործընթացում

Օրենսդրորեն համալսարանի կառավարումն իրականացնում են կառավարման խորհուրդներն ու ռեկտորը: Մակայն, պրոֆեսորադասախոսական կազմը կարող է հանդես գալ խորհրդատուի և կարգավորողի դերում: Ռամոն (2001 թ.) նշում է, որ դասախոսական կազմի ներգրավվածության երեք հիմնական ոլորտներն են. 1) ուսումնական պլանները, առարկայական ծրագրերն ու դասավանդման մեթոդները և հետազոտությունները, 2) պրոֆեսորադասախոսական կազմի կարգավիճակին վերաբերող հիմնախնդիրները (օրինակ՝ աշխատանքի ընդունում, աշխատանքից ազատում, մարդկային ռեսուրսների պահպանում, հաստիքավորում և պաշտոնի բարձրացում), 3) կրթական գործընթացին վերաբերող ուսանողական կյանքի խնդիրները:

Պրոֆեսորադասախոսական կազմի էությունը

Ըստ հոգեբանների՝ դասախոսական կազմի անդամների տարբեր խառնվածքն իր ազդեցությունն է թողնում նորամուծությունների և փոփոխությունների հանդեպ իրենց պատրաստակամության վրա: Ընդունված սոցիալական սխեմայի համաձայն դասախոսական կազմն ունի հետևյալ դասակարգումը. նորարարներ, փոփոխություններն արագ ընդունողներ, արագ փոփոխվող մեծամասնություն, դանդաղ փոփոխվող մեծամասնություն և դանդաղկոտներ (Ռոջերս, 2003 թ.): Տվյալ դասակարգումը կիրառելով Բոլոնիայի գործընթացի համար՝ անհրաժեշտ է զարգացման փուլի սկզբում առանձնացնել և ներգրավել փոփոխություններն արագ ընդունողներին: Այս անձինք համալսարանում կազմում են դասախոսների թվի 10%-ը, կիրթ են, իրենց գործընկերների կողմից սիրված և համարվում են առաջնորդներ: Փոփոխություններն արագ ընդունողների վերլուծություններն ու որոշումները հիմնվում են կուտակված փաստերի և համընդհանուր կարծիքի վերլուծության վրա:

Բոլոնիայի գործընթացի ընդունումն արագացնելու նպատակով անհրաժեշտ է այս խումբը համարել հաջորդական գործընթացի միջոցով, որի բաղադրիչներն են՝ գործառույթների և արժեքների ներկայացումը, գործընթացը իրականացնելու գործում պատրաստակամության ցուցաբերումը, մասնագիտական աշխատանքում կրեդիտային համակարգի բաղադրիչների կիրառման փորձի՝ որպես իրենց ուսումնական կյանքի բաղկացուցիչ մասի ընդունումը կամ մերժումը (Ռոջերս, 2003 թ.):

Իրականացնելով Բոլոնիայի գործընթացի փոփոխությունները՝ արագ փոփոխվող մեծամասնության խմբում ընդգրկված դասախոսներին պետք է ներգրավել երկրորդ՝ ինտեգրացման, փուլ: Այս խմբի անդամները նույնպես հասուն, հիմնականում լավ տեղեկացված և լավ հասարակական կապեր ունեցող անձինք են: Կազմելով դասախոսական կազմի մոտավորապես մեկ երրորդը՝ նրանք իրենց որոշումները կայացնում են “արագ ընդունողների” խմբի հետ հաղորդակցման արդյունքների հիման վրա:

Պրոֆեսորադասախոսական կազմի տարբեր տեսակետները

Չնայած Բոլոնիայի գործընթացը նախաձեռնվել է 1999 թ. համալսարանների մի փոքր խմբի կողմից, որոշ անձինք այն հաճախ դիտարկում են որպես կառավարությունների մակարդակով ներդրված գործընթաց: Տասնամյակներ շարունակ Հայաստանում բարձրագույն կրթության քաղաքականությանը վերաբերող որոշումները կայացվել են Գրթության և գիտության նախարարության կողմից՝ վաստակաշատ գիտնականների հետ համատեղ: Շատերը գտնում են, որ Բոլոնիայի գործընթացը որոշումներ կայացնելու կենտրոնը տեղափոխել է իրենց ազդեցության ոլորտից դեպի եվրոպական մակարդակ:

Գործընթացն առավել մանրամասն ուսումնասիրելուց հետո կարելի է նկատել դրա առավելությունները՝ ներառյալ տարածաշրջանային և միջազգային ճանաչումը, արտասահմանյան ուսանողների թիվն ու կրթության որակը բարձրացնելու հնարավորությունները և առկա մեծ ինքնավարությունը համալսարանական կառավարման գործում:

Որոշ դասախոսներ գործընթացն ընկալում են որպես առավելությունների և ռիսկերի խառնուրդ պահանջող առավել պատասխանատվություն, ֆակուլտետների միջև առարկաների փոխանցում, համալսարանի ներսում և այլ համալսարանների միջև տեղի ունեցող ուսանողների շարժունություն և առարկաների՝ որպես կրթական աստիճանի մասի, ավելի լայն ընտրության հնարավորություն:

Հակառիսկային խմբին պատկանող դասախոսական կազմի անդամները գտնում են, որ Բոլոնիայի գործընթացը կավելացնի ուսումնական ծանրաբեռնավածությունը, ավելի կսերտացնի դասախոս-ուսանող հարաբերությունը, կրթական կառուցվածքում փոփոխություններ կմտցնի և կնվազեցնի դասախոսական կազմի ազդեցության մակարդակը համալսարանի քաղաքականության վրա: Այս կետերից յուրաքանչյուրն ունի իր առավելությունները, քանի որ բխում է առօրեական, հասարակական և միևնույն ժամանակ թարմ աշխարհայացքից բխող ներգրավված հաղորդակցման անհրաժեշտությունից:

Պրոֆեսորադասախոսական կազմի անդամների ներգրավումը

Շատ կարևոր է Բոլոնիայի գործընթացի վերաբերյալ բաց քննարկումներ և գրույցներ վարել դասախոսական կազմի հետ: Կարծիք ձևավորող առաջնորդները (հիմնականում այդ խմբի մեջ մտնում են փոփոխություններ արագ ընդունողները) պետք է հնարավորություն ունենան օգտագործելու անցումն ապահովող անհրաժեշտ ամբողջական տեղեկատվությունն ու փոփոխությունների հիմնավորումները: Դասախոսները պետք է կարևոր դեր կատարեն որոշումների կայացման գործընթացում, հատկապես այն բնագավառներում, որոնք մեծ ազդեցություն են գործում կրթական և գիտական ոլորտների վրա: Հատուկ դասընթացներին մասնակցելու արդյունքում այդ դասախոսները կարող են դառնալ փոփոխություններ իրականացնողներ:

Դասախոսական կազմը վարչական աշխատողների, ուսանողների, շահառուների և կառավարման մարմինների այն մասն է, որը ձևավորում է համալսարանի քաղաքականությունը և առաջնությունները: Ռամոն (2001 թ.) մատնանշել է դասախոսական կազմի համատեղ կառավարման ինը ցուցանիշ՝ ճանաչում, համապատասխան խոչընդոտներ, հաղորդակցման ուղիներ, պահպանում, ազդեցություն, երկկողմանի համագործակցություն, ներկայացուցչականություն, պատասխանատու գործնական փորձ և անվտանգություն: Համատեղ կառավարման համար պետք է հղումներ կատարել նշված ցուցանիշներից յուրաքանչյուրին:

Այնուամենայնիվ, Բոլոնիայի գործընթացը հիմնական կազմակերպական փոփոխություններ ներմուծելու կոչ է: Մորգանը (2004 թ.) հորդորում է դասախոսական կազմի անդամներին ուսումնասիրել բարեփոխումների չնախատեսված հետևանքները կրթության և հետազոտությունների որակի վրա: Գործընթացը ավելի զլոբալ նշանակություն ունի դասախոսական կազմի համար: Ավելի մեծ կարևորություն է տրվում ուսուցման արդյունքներին, քան լսարանային դասախոսություններին: Դասախոսական կազմը կարող է ընդունել կամ մերժել այս փոփոխությունները՝ կախված այն հանգամանքից, թե նրանք ինչպես են տեսնում ապագան:

Ամփոփում

Ընդհանուր առմամբ, դասախոսական կազմի անդամները քննադատաբար են վերաբերվում Բոլոնիայի գործընթացի իդեալներին: Գործընթացն ավելի արդյունավետ կլինի, եթե հիմնական կառավարող խմբերը ընդունեն դասախոսական կազմի անդամներին որպես իրավական գործընկերներ:

Գործընթացի արդյունավետությունը բարձրացնելու համար անհրաժեշտ է սկզբից ներգրավել իրենց գործընկերների շրջանում կարծիք ձևավորող առաջնորդներին:

Արդյունավետ գործելու համար դասախոսական կազմի անդամները պետք է լավ ընկալեն ընթացակարգային փոփոխությունները, դրական դիրքորոշում ձևավորեն իրենց տեսակետներում և պատրաստակամություն ցուցաբերեն կրեդիտային համակարգի բաղադրիչների կիրառման միջոցով փորձ ձեռք բերելու հարցում: Գործընթացը կարող է ավարտուն համարվել միայն այն դեպքում, երբ դասախոսները կիրառեն դրա դրույթներն իրենց աշխատանքում:

Գլուխ 5. Ուսանողների դերը ինստիտուցիոնալ փոփոխություններում

Ուսանողն ապագայի մեր ամենամեծ հույսն է

Ուսանողները համարվում են Բոլոնիայի գործընթացի լիիրավ անդամ: Ուսանողներն իրենց ուրույն տեսակետն ունեն որակյալ կրթության վերաբերյալ: Միաժամանակ այս փոփոխական աշխարհում նրանք պետք է ի վիճակի լինեն տարբերակելու «դիպլոմ ստանալը» և «հիմնարար գիտելքներ և ունակություններ ձեռքբերելը»՝ որպես հիմնական կառավարող խմբերից մեկը:

Լոնդոնի հռչակագիր

Բոլոնիայի հռչակագրի նախնական տարբերակը անտեսում էր ուսանողների՝ որպես գործընթացում ներդրում կատարող շահառուի գործոնը: Բերգենը (2001 թ.) նշել է, որ Պրահայի խորհրդաժողովից հետո էր միայն, որ ուսանողները սկեցին համարվել որպես «...կարողունակ, ակտիվ և կոնստրուկտիվ գործընկերներ Եվրոպական բարձրագույն կրթության տարածքի ստեղծման և ձևավորման գործում...» (էջ.1) :

Վերջերս, 2007 թ. Լոնդոնի կոմյունիկեում նախարարները վերահաստատեցին իրենց պատրաստակամությունը.

- ուսանողներին դաստիարակել՝ որպես ժողովրդավար հասարակության ակտիվ քաղաքացիներ
- ուսանողներին նախապատրաստել իրենց ապագա կարիերայի համար և խթանել նրանց՝ անձի զարգացումը
- ստեղծել և պահպանել կայուն բազա՝ խորը գիտելիքներ ստանալու համար
- ազդակ հանդիսանալ հետազոտությունների իրականացման և նորամուծությունների ներդրման համար:

Ակնհայտորեն, ուսանողությունը հանդիսատեսից դառնում է գործող անձ, ում դերը համալսարանի կառավարման գործընթացում առավել կարևոր է:

Ուսանողների էությունը

Իրենց էությամբ՝ ուսանողները հետաքրքրասեր են, պատրաստակամ և ցանկանում են ներգրավվել փոփոխությունների գործընթացում: Ընդհանուր առմամբ, ուսանողները բաժանվում են երկու խմբի. մեկը հակված է արտաքին փոփոխությունների, իսկ մյուսը՝ ներքին: 1970 և 80-ական թվականների ռադիկալ ուսանողական ակտիվիստներին հակառակ, այսօրվա ուսանողների մեծամասնությունը աշխատում է դրական, քայլ առ քայլ փոփոխություններ կատարել ներսից դեպի դուրս ուղղվածությամբ: Ինչպես և դասախոսական կազմի անդամները, ուսանողները նույնպես դասակարգվում են ըստ տարբեր խառնվածքների՝ նորամուծությունների և փոփոխությունների հանդեպ իրենց վերաբերմունքի առումով: Կիրառելով այդ մոտեցումը Բոլոնիայի գործընթացի ընդունման համար՝ “փոփոխություններ արագ ընդունողների” խմբում ընդգրկված ուսանողները պետք է վաղ ներգրավվեն նախնական զարգացման փուլում:

4.1. Տարեկան աշխատածավալը և ուսումնական ծանրաբեռնավածությունը

1. ՀՀ բարձրագույն կրթության համակարգում բոլոր կրթական աստիճաններում առկա ուսուցմամբ ուսանողի տարեկան ուսումնական ծանրաբեռնավածությունը սահմանվում է 1800 ժամ, որը համարժեք է 60 ECTS կրեդիտի:
2. 1 ECTS կրեդիտը համարժեք է ուսանողի 30 ժամ լրիվ /լսարանային, արտալսարանային և ինքնուրույն/ ուսումնական բեռնվածությանը:
3. Ուսումնական տարվա տևողությունը 40 շաբաթ է, որից առնվազն 32-ը տրամադրվում է ուսումնական պարապմունքներին: Ուսումնական գործընթացը կազմակերպվում է 2 կիսամյակով՝ աշնանային և գարնանային:
4. Ուսանողի շաբաթական ուսումնական լրիվ բեռնվածության առավելագույն չափը 45 ժամ է, որը համարժեք է 1.5 ակադեմիական կրեդիտի:
5. Բակալավրի կրթական ծրագրում ուսանողի շաբաթական լսարանային

ծանրաբերոնավծությունը կազմում է 23-30 ժամ, իսկ մագիստրոսի կրթական ծրագրում՝ 15-22 ժամ:

6. Առկա ուսուցման համակարգում ընդգրկված ուսանողը կիսամյակում պետք է ունենա 30 կրեդիտ ուսումնական ծանրաբերոնավծություն /10% թույլատրելի շեղումով/, իսկ մեկ ուսումնական տարում՝ 60 կրեդիտ:

7. Բացառիկ դեպքերում, ուսման բորձր առաջադիմություն ցուցաբերած ուսանողը համապատասխան թույլտվության դեպքում կարող է ստանձնել լրացուցիչ ուսումնական ծանրաբերոնավծություն:

ՀՀ կրթության և գիտության նախարարություն (էջ 10, 2007)

Համալսարանի ուսանողների ընդհանուր թվի մոտ 10%-ը ընտրվելու են որպես առաջնորդներ և նրանց ազդեցությունը ուսանողների վրա մեծ է լինելու:

Բոլոնիայի գործընթացի իրականացման ընթացքում ուսանողներն էլ ավելի կներգրավվեն ինտեգրման փուլում: Կազմակերպվելու են բաց սեմինարներ և ֆորումներ՝ նոր և ընդհանուր տեղեկություններ տրամադրելու համար:

Ուսանողների դերը կառավարման գործընթացում

Ըստ Գլանվիլի (2006 թ.)՝ «բոլոր բարձրագույն ուսումնական հաստատությունները պետք է ձգտեն բարելավել ուսանողներին առաջարկվող կրթությունը» (էջ.49): Որպես «ներսի մարդ» ուսանողները համալսարանի կառավարման վերաբերյալ իրենց ուրույն կարծիքն ունեն և կարող են ներկայացնել արժեքավոր տեսակետներ համալսարանի փորձի էության վերաբերյալ, այդ թվում՝ ուսումնական պլանի, դասավանդման և ուսուցման բնագավառներում որակի խնդիրների, դասախոսական կազմի և վարչական աշխատողների գնահատման և հաղորդակցման փորձի բնագավառների վերաբերյալ: Ուսանողները պետք է զգան, որ իրենք տեղ ունեն կառավարման գործընթացում՝ ընտրված, նշանակված և ոչ պաշտոնական առաջնորդների կարգավիճակով: Եվրոպայի ուսանողների ազգային միությունում (2005 թ.) ընդգրկված ուսանողները տարբեր հարցեր են բարձրացրել «Մե գիրք» հրատարակության մեջ: Տարաձայնությունների և քննադատությունների մեծ մասը կարելի է նվազեցնել

ուսանողներին գործընթացի մշակման փուլում ընդգրկելու միջոցով: Անհրաժեշտ է իրականացնել հայ ուսանողների տեսակետների պաշտոնական գնահատում՝ իրենց կարծիքները պարզելու, ինչպես նաև փոփոխությունների հետևանքները հասկանալու համար:

Ուսանողների ներգրավումը

Ներգրավումը հանգուցային նշանակություն ունեցող մարտավարություն է, որի միջոցով ուսանողները ավելի լավ են ընկալում Բոլոնիայի գործընթացն ու իրենց դերը համալսարանի կառավարման գործում: Ուսանողները պետք է լիովին հասկանան Բոլոնիայի գործընթացի բաղադրիչները, այդ թվում՝ կրեդիտների փոխանցման համակարգը, ուսանողների շարժունությունը, որակի բարձրացումը, համալսարանի ինքնավարությունը, թափանցիկությունը և հանրամատչելիությունը: Ուսանողներին պետք է խրախուսել՝ բացահայտելու իրենց համալսարանի ուսումնական պլանների և աշխատանքային կարիերայի միջև գոյություն ունեցող կապը: Հատուկ ուշադրություն պետք է դարձնել, որպեսզի բոլոր գործընթացները լինեն թափանցիկ, արդար և արդյունավետ:

Ներգրավման մարտավարությունը պետք է լինի բազմազան: Այն պետք է ընդգրկի ամենամսյա սեմինարներ, սիստեմատիկ լրատվական հայտարարություններ ուսանողական մամուլում, և մի շարք հասարակական գործառույթներ, որոնք կազմակերպվում են՝ ուսանողների մասին տեղեկատվության տրամադրման, թիմային և գործընկերային աշխատանքի, ինչպես նաև ինտեգրացված մասնագիտությունների խթանման համար:

Ամփոփում

Համալսարանի մի քանի հիմնական համարվող կառավարող խմբերից մեկի ուսանողները պետք է գործնական ներգրավվածություն ունենան Բոլոնիայի գործընթացի մեջ: Նրանք պետք է զգան, որ իրենց ներդրումն արժեքավոր է, և իրենց դերը կարևոր՝ փոփոխությունների գործընթացում:

Շատ դեպքերում, փոփոխություններն արագ ընդունողների և արագ փոփոխվող նախնական խմբերի մեծ մասում ընդգրկված ուսանողները դառնում են ընտրված, նշանակված և ոչ պաշտոնական առաջնորդներ: Նրանք կարող են իրենց ազդեցությունն ունենալ կատարվող փոփոխությունների ուղղվածության և արագության վրա: Ուսանողների ներգրավումը պետք է կազմակերպվի բազմաթիվ՝ այդ թվում պաշտոնական և ոչ պաշտոնական գործառույթների միջոցով: Ուսումնասիրությունների համաձայն՝ այն համալսարաններն ունեն առավել գործուն ինքնավարություն, որոնք մեծ տեղ են տալիս ուսանողությանը:

III Բաժին. Բարեփոխմանը նպաստող ռազմավարություն

Գլուխ 6. Ուսուցման մանկավարժական նոր մեթոդների ընդունման ռազմավարություն

Հարցազրույցի ենթարկված պրոֆեսորադասախոսական կազմն այնպես էր մեզ ուսուցանում, ինչպես իրենց էին ուսուցանել . . .

Բոլոնիայի հռչակագիրը (1999 թ.) չի սահմանում բարձրագույն կրթության եվրոպական ոլորտ մուտք գործելու համար որպես նախապայման “ուսուցման նոր մանկավարժական մեթոդների ընդունումը”: Սակայն ուսուցման որակը համալսարանի առաքելության անբաժան մասն է կազմում և խթանում է աշխարհով մեկ բարձրագույն կրթության եվրոպական համակարգի տարածմանը: Ինչպես արհեստավորի համար գործիքների, այնպես էլ հմուտ մանկավարժի համար շատ կարևոր է մեթոդների և նյութերի ընտրությունը: Որակյալ ուսուցման տակ ենթադրվում է որակի ապահովման չափանիշների պահպանումը:

Մանկավարժություն՝ դասավանդման արվեստ, գիտություն թե՞ մասնագիտություն:

Ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ Հայաստանյան համալսարանական ուսուցման 70-90% կազմում են դասախոսությունները՝ մեթոդ, որը ուսանողի համար վերապահում է պասիվ դեր (ունկնդրում): Ուսուցումն իր սահմանմամբ ակտիվ գործընթաց է, որի շնորհիվ տեղի է ունենում վարքագծի փոփոխություն: Ուսումնասիրությունները ցույց են տվել նաև, որ ուսուցման շարժառիթը ձևավորվում է այն ժամանակ, երբ ուսանողներն ակտիվորեն մասնակից են դառնում ուսուցման գործընթացին: Թրայիլերը (1967 թ.) նշում է, որ ուսանողները սովորում են.

- կարդացածի 10%-ը,
- լսածի 20%-ը,

- տեսածի 30%-ը,
- տեսածի և լսածի 50%-ը,
- քննարկման արդյունքի 70%-ը, այն դեպքում, եթե հարգում են նրանց կարծիքը,
- անձնական փորձի 80%-ը
- այլ մարդկանց իրենց սովորեցրածի 90%-ը:

Հմուտ մանկավարժները հարցնում են «Ո՞րն է նպատակը»

Մեթոդների և նյութի ընտրության հիմնական նպատակն այն ակնկալիքն է, թե ինչ գիտելիքներ և հմտություններ կարող է ձեռք բերել շրջանավարտը ուսումնառությունից հետո: Արդյոք հաջողությունը կախված է իմացակա՞ն, հոգեշարժի՞չ, թե՞ զգայական հմտություններից: Սովորածն իրական կյանքում կիրառելիս հմտության ի՞նչ մակարդակ պետք է ուսանողն ի վիճակի լինի ցուցադրել: Այս հարցերի հետ զուգահեռ առկա են որոշ ճնշող հիմնախնդիրներ, որոնք իրենց ազդեցությունն են ունենում դասավանդման և ուսումնառության միջավայրի վրա:

Դասավանդման մեթոդները դասակարգվում են երեք մեծ խմբեր՝ դասախոսի կողմից նյութի մատուցում, ուսանողների բանավոր քննարկումներ և գործնական կիրառումներ: Ուսուցման համապատասխան մեթոդի ընտրությունը կախված է մանկավարժի փորձառությունից, լսարանի չափից, գնահատման անհրաժեշտ տեսակից և ուսանողների անհատական կարիքներից:

Աշխատաժողովները՝ որպես դասավանդումը բարելավելու մեթոդ

Դասավանդումը բարելավելու նպատակով անցկացվում են բազմապիսի հարցերի քննարկմանը վերաբերող աշխատաժողովներ.

- դասավանդման հմտությունների զարգացում
- ուսանողամետ ուսուցման նպատակների ձևավորում
- ուսուցման նպատակների կապը գնահատման մեթոդների հետ

- ուսուցման ոլորտների ըմբռնում, ներառյալ՝ իմացական, հոգեշարժային և զգայական ասպարեզները
- ուսուցման նպատակների և արդյունքների սահմանում
- ուսումնական պլանի մշակում
- ուսանողի դասավանդման ոճերի տարբերակում
- գործակցային ուսուցման ռազմավարության օգտագործում
- խնդիրների լուծման մոտեցումների միասնականացում
- օրինակի ուսումնասիրումը՝ որպես ուսուցման մեթոդ

Դասավանդման և ուսուցման արդյունքներ

Դասավանդման վարպետության ձևավորումը փաստում են այնպիսի դրական արդյունքներ, ինչպիսիք են.

- նոր ուսումնական պլանի նյութերի մշակում և ընդունում,
- առաջավոր գիտելիքների և տեղեկատվության ինտենսիվ փոխանցում,
- դասախոսների և ուսանողների՝ անգլերենի իմացության բարելավում,
- դասախոսների կրթական մակարդակի բարձրացում,
- ուսանողների բարելավված կարողություններ,
- ուսանողների կողմից չափանիշ հանդիսացող ավելի շատ նյութերի սերտում,
- ուսումնական առարկայի կրկնության նվազեցում,
- դուրս մնացող ուսանողների քանակի նվազեցում
- առավել կայուն կրթական ծրագրեր:

Աշխատառողովների թեմաներ. դասավանդման և ուսուցման մեթոդներ

1) Կրեդիտային համակարգի համառոտ ուրվագիծ (նպատակները, կրթական աստիճանի պլանավորումը, կրեդիտների քանակը, կարողությունները, որակի ապահովումը, ուսումնական առարկաների կառուցվածքը):

2) Կարողությունների վրա հիմնված դասավանդման և ուսուցման մեթոդներ (Բլումի իմացական ասպարեզ, Կրաթոլի զգայական ասպարեզ, Սիմփսոնի հոգեշարժային ասպարեզ):

- 3) Ուսանողամետ ուսուցման նպատակներ կազմելը (նպատակը, տարրերը, կապը գնահատման մեթոդի հետ, գործադրման բայեր):
- 4) Ուսանողամետ ուսուցման նպատակներ կազմելը (ստորին կարգ. գիտելիք, ընկալում, կիրառում):
- 5) Ուսանողամետ ուսուցման նպատակներ կազմելը (վերին կարգ. վերլուծություն, համադրում, գնահատում):
- 6) Ուսանողամետ ուսուցման նպատակներ կազմելը (զգայական. ընդունում, պատասխանում, արժեքավորում, դասակարգում՝ ըստ բարդության աստիճանի):
- 7) Ուսանողամետ ուսուցման նպատակներ կազմելը (հոգեշարժային ընկալում, ազդեցություն, ուղղորդվող պատասխան, բարդ բացահայտ պատասխան):
- 8) Լսարանային ուսուցման մեթոդների ընտրություն (մեծ խումբ, փոքր խումբ, անհատական մեթոդներ):
- 9) Լսարանային ուսուցման մեթոդների ընտրություն (ներկայացման մեթոդներ, ուսանողների բանավոր փոխգործողության մեթոդներ, կիրառման մեթոդներ):
- 10) Պարապմունքի պլանի մշակում (նպատակը, ձևը, ուսուցման և դասավանդման կազմակերպումը):
- 11) Ուսանողամետ դասապլանի մշակում (ստորին կարգ. գիտելիք, ընկալում, կիրառում):
- 12) Դասի ուսանողամետ պլանի մշակում (վերին կարգ. վերլուծություն, համադրում, գնահատում):
- 13) Հարցադրման օգտագործումը որպես դասավանդման մեթոդ (չուղղորդվող քննարկում, ուղղորդվող քննարկում):
- 14) Ցուցադրման-ներկայացման մեթոդի օգտագործում (ցուցադրությունների տեսակները և եղանակները, ցուցադրումների մեթոդաբանությունը):
- 15) Կոնկրետ դեպքի ուսումնասիրության մեթոդի օգտագործումը (դեպքերի տեսակները, ներկայացնելու ձևը, դեպքերի մեթոդաբանություններ):
- 16) Ընթերցանության և ինքնակրթության մեթոդներ:

17) Գործնական կիրառման մեթոդներ (ցուցադրություններ, գիտագործնական գործուղումներ, անհատական նախագծեր, փորձարկումներ):

18) Դասավանդման մեթոդների ընտրություն և օգտագործում:

19) Դասավանդման ռեսուրսների ընտրություն և օգտագործում (ինտերնետ, մասնագիտական ամսագրեր և պարբերականներ, ուսումնաօժանդակ նյութեր, մոդելներ, մասնագիտական ընկերակցություններ):

20) Ուսանողի գնահատման և գնահատականների նշանակման մեթոդի մշակում:

21) Լսարանային տեստերի մշակում (ամրագրված պատասխան, ուսանողի ներկայացրած պատասխան):

22) Լսարանային տեստերի գնահատում (նորմերի կիրառում՝ ի հակակշիռ չափանիշների կիրառման):

23) Լսարանային տեստերի արդյունավետության գնահատում (ուսուցման արդյունքների գնահատում, տեստերի մասին վիճակգրություն, տեստավորման սխալներ):

24) Դասախոսի գնահատման մեթոդի մշակում (ուսանողների գնահատականներ, գործընկերների գնահատականներ, ինքնագնահատականներ, դասավանդման խորագրեր, փաթեթներ):

Ամփոփում

Համալսարանի բարձր վարկանիշի համար կարևոր նշանակություն ունի որակյալ ուսացումը: Ռոզենշայնն ու Ֆուրստը (1973 թ.) պարզել են, որ “լավ” դասախոսները ցուցաբերում են վարքագծի մի շարք հատկանիշներ. բազմազանություն, խանդավառություն, գործարար ոճի կառավարում, նպատակին ուղղված մոտեցումներ, հումորի տեղին օգտագործում, ուսանողներին չափանիշային նյութեր սերտելու հնարավորության ընձեռում, ուսանողների գաղափարների օգտագործում, ուսանողներին քննադատելու սահմանափակում, կառուցողական մեկնաբանությունների օգտագործում, փորձնական հարցերի շարունակական կիրառում:

Դասավանդման համապատասխան մեթոդի և նյութերի ընտրությունը կախված է դասախոսի փորձառությունից, լսարանի չափից, գնահատման անհրաժեշտ տեսակից և ուսանողների անհատական կարիքներից:

Դասավանդման մեթոդները դասակարգվում են երեք մեծ խմբերի՝ դասախոսի կողմից նյութի մատուցում, ուսանողների բանավոր փոխգործողություններ և գործնական կիրառումներ: Միայն այն դեպքում է խորհուրդ տրվում դասախոսություն կարդալ, երբ անհրաժեշտ է ներկայացնել սոսկ փաստեր, և երբ լսարանում ուսանողները շատ են: Գիտելիքի վրա հիմնված ավելի գլոբալ հասարակությունում ուսանողներից ակնկալվում է վերլուծել, համադրել և գնահատել իրական հիմնախնդիրները: Սա արդյունավետորեն է իրականանում, երբ օգտագործվում են կիրառման մեթոդներ՝ գործնական նախագծեր, օրինակի ուսումնասիրություն և փորձնական ուսուցում: Միննույն ժամանակ բարձր մակարդակի զգայական ուսուցումը՝ արժևորումը, արժեքների բնորոշումը և դասակարգումը, նույնպես լավ է իրականացվում ուսուցման ակտիվ մեթոդների օգտագործման շնորհիվ, ներառյալ գործնական նախագծերը, կոնկրետ օրինակների ուսումնասիրությունը և փորձնական ուսուցումը: Այս ամենի առանցքը ուսանողի ներգրավվածությունն է:

Կոնկրետ նյութերի համար օգտվել “Դասավանդում և ուսուցում” բաժնից, հետևյալ հասցեով.
<http://www.sauabologna.com/teachingandlearning.asp>

Գլուխ 7. Ուսանողների գնահատման մեթոդների և գնահատականների համակարգերի ընդունման ռազմավարություն

Ոչինչ չի քայքայում որակն այնպես,
ինչպես գնահատման և գնահատականների վատ համակարգը...

Բոլոնիայի գործընթացի էական մասն են կազմում ճիշտ գնահատման մեթոդներն ու գնահատականների համակարգերը: Գնահատումը մի միջոց է, որը նախանշում է ուսանողների առաջադիմության մակարդակը, գործընթացները կամ ծրագրերը, ինչպես նաև այն, թե ստացված արդյունքը որքանով է համապատասխանում կրթական նպատակներին: Այդուհանդերձ, ուսանողի գնահատումը սահմանափակված է վարքագծով, որը մենք կարող ենք տեսնել կամ լսել, և սովորաբար այն լոկ ցանկալի վարքագծի ընտրանքն է: Հուսալի և արդյունավետ լինելու համար գնահատման օրինակը պետք է ներկայացուցչական լինի՝ տվյալ առարկայի շրջանակներում ուսանողի ունակությունների համար, ինչպես նաև քննության գործընթացում օգտագործվող միջոցը պետք է ի գործու լինի համապատասխան արդյունքի հանգեցնել:

Նպատակը

Ուսանողի գնահատումն ավելին է, քան գնահատական նշանակելը: Բացի առաջադիմության որակը նախանշելուց ուսանողի գիտելիքները, հմտություններն ու մոտեցումները, գնահատումը սովորողի հետ հետադարձ կապ է ապահովում որպես գործատուի համար որակի և ուսուցման հաջողության ուղեցանիշ:

Առանձնահատկությունները

Ուսանողի գնահատման մեթոդները պետք է ներառեն չորս առանձնահատկություն՝ պետք է լինեն տվյալ գնահատմանը համապատասխան, վստահելի, օբյեկտիվ և ըմբռնելի:

Համապատասխանությունն ուսանողի որոշակի չափանիշի՝ գիտելիքի, հմտության կամ մոտեցման չափումն է՝ ստուգելով հենց այն հատկանիշը, որի ստուգման համար և մշակվել է: Համապատասխանությունը կարող է ներառել բովանդակության, կառուցվածքի, և (կամ) կանխատեսման համապատասխանություն: Բովանդակության համապատասխանությունը չափում է նյութի և տեստի կետերի հարաբերակցությունը: Կառուցվածքի համապատասխանությունը չափում է տեստի հիմքում ընկած տեսական հենքը: Կանխատեսման համապատասխանությունը ապագա առաջադիմության՝ կամ հաջորդ առարկայի ուսուցման ժամանակ կամ աշխատանքի մոտավոր նախանշումն է:

Հուսալիությունը չափման այն միջոցն է, որը ժամանակի ընթացքում միշտ նույն արդյունքն է տալիս: Գնահատման միջոցի հուսալիությունը կհանգեցնի որոշակի առաջադիմության կայուն ստուգումների իրականացմանը:

Գնահատման օբյեկտիվությունը վերաբերում է անձնական մոտեցումից դուրս գնահատականի նշանակման կարողությանը: Գնահատողի կանխակալ կարծիքը չպետք է ազդի առաջադիմության գնահատականին: Բուրբիկը գնահատման այնպիսի միջոց է, որը նպաստում է օբյեկտիվությանը:

Ըմբռնելիությունը դասավանդման նպատակներից բխող ամբողջական գիտելիքի, հմտությունների կամ մոտեցման չափումների խումբ է: Ըմբռնելիությունը կախված է ներկայացուցչական ընտրանքից և տեստի մեծությունից:

Գնահատման մեթոդների միջոցով պետք է տարբերակվեն առաջադիմության մակարդակները: Գնահատման մեթոդները պետք է արդար լինեն՝ գնահատողի կանխակալ կարծիքից զերծ: Մա կարող է նվազագույնի հասցվել ռազմավարական մի շարք մոտեցումների միջոցով՝ ներառյալ բուրբիկների և անանուն գնահատման օգտագործումը:

Հիմնախնդիրներ

Գնահատմանը վերաբերող հարցերն են. 1) ե՞րբ պետք է գնահատումը իրականանա, 2) որքա՞ն հաճախ է պետք

“Ընտրանքը” կազմել և 3) ի՞նչ մեթոդներով պետք է ուսուցումը գնահատել:

Գնահատման համակարգը

1. Ուսանողների գիտելիքների գնահատման համակարգը պետք է ունենա գնահատման և նշագրման հստակ և հրապարակված չափանիշներ:
 2. Գնահատման օգտագործվող սանդղակը պետք է հնարավորություն տա առանց դժվարության հաշվարկելու կիսամյակի և ուսումնառության ողջ շրջանի ընթացքում ուսանողի վաստակած վարկանիշային միավորները միևնույն ծրագրում ընդգրկված տարբեր ուսումնական ծանրաբեռնավածություն ունեցող ուսանողների առաջադիմությունները համեմատելու համար:
 3. Գնահատման օգտագործվող սանդղակը պետք է հնարավորություն տա հաշվարկելու ուսանողի միջին որակական գնահատականը կիսամյակի ր ուսումնառության ցանկացած ժամանակահատվածի համար՝ ուսանողի բացարձակ առաջադիմության չափման համար:
 4. Գնահատումները կարող են կատարվել ինչպես թվային կամ տառային նշագրումով տարբերակված գնահատականներով, այնպես էլ «ստուգված/յուրացված» սկզբունքով:
 5. Գնահատման եղանակից և գնահատականների նշագրման ձևից (ստուգաբք կամ տարբերակված գնահատում) անկախ բոլոր տեսակի գնահատումներն իրականացվում են ուսումնական պարապմունքների ավարտից հետո՝ առանձին քննաշրջաններում կազմակերպվող քննությունների օգնությամբ:
- ՀՀ գիտության և կրթության նախարարություն (Բաժին 4.4., 2007)

Գնահատումը շարունակական գործընթաց է, սակայն այն հաճախ լավ չի ներկայացվում ուսանողին կամ գնահատականները հուսալի չեն լինում: Գնահատումը պետք է հիմնվի բազմակի չափումների վրա և ոչ թե մեկ վերջնական քննությամբ: Գնահատումը պետք է ավարտվի առարկայի կամ մոդուլի հիմնական բաժնի ավարտին: Այն պետք է նոր վարքագծերի կիրառման փորձ հանդիսանա: Սակայն այն չպետք է երկար ժամանակ խլի դասերից: Ընտրանքը պետք է նաև ժամանակի և բովանդակության ներկայացուցչություն ապահովի: Գնահատման մեթոդները պետք է համընկնեն ուսուցման նպատակներին: Օրինակ, եթե ուսուցման նպատակն է ձևավորել խնդիրների

լուծման հմտություն, ապա գնահատման միջոցը պետք է ստուգի այն կարևոր քայլերը, որոնք կիրառվում են տվյալ ասպարեզում. խնդրի վերհանում, համապատասխան գրականության ուսումնասիրություն, կիրառելի վարկածի ձևակերպում, վարկածի ստուգում, ստացված արդյունքների հիման վրա որոշման կայացում: Շատ գործատուներ այս գործընթացի կարևոր մաս են համարում որոշում կայացնելիս պատասխանատվություն կրելու հատկանիշը:

Գնահատման տեսակները

Ուսուցման արդյունքների նպատակներից և կիրառումից բխում է գնահատման երկու լայն տեսակ: Ֆորմատիվ և սումատիվ գնահատումները օգտագործվում են որպես տարբեր նպատակներով ուսուցման նախատեստավորման և հետտեստավորման չափումներ: Չափանիշի և նորմերի վրա հիմնված գնահատումների միջոցով ստուգվում է առաջադիմությունն ըստ չափորոշչի կամ ըստ խմբում մեկ անհատի առաջադիմությանը մյուսների համեմատ:

Ֆորմատիվ գնահատումը կիրառվում է ուսուցման որակի առումով ուսանողի և դասախոսի միջև հետադարձ կապ ապահովելու համար և սովորաբար իրականացվում է դասընթացի կամ ծրագրի ուսումնասիրության նախնական փուլում: Միաժամանակ ուսանողի համար այն համարվում է տարբեր տեսակի տեստեր հանձնելու գործնական փորձ: Ֆորմատիվ գնահատման արդյունքներն արժեքավոր են պլանավորման և փոփոխությունների իրականացման համար:

Մյուս կողմից՝ սումատիվ գնահատումը ուսուցման արդյունքների ստուգման միջոց է: Այն հիմնական մեթոդ է առարկայի գնահատականների սահմանման համար, սակայն կարող է նաև կիրառվել հետագա դասընթացներում փոփոխություններ մտցնելու համար:

Չափանիշի վրա հիմնված գնահատումը ստուգում է առաջադիմությունն ըստ սահմանված և ընդունված չափորոշչի: Ուսանողը պետք է հասնի առաջադիմության այս մակարդակին,

որպեսզի տեստը հանձնած համարվի: Ուսանողի ստացած միավորները հաշվարկվում են ըստ չափանիշի և ոչ թե այլ ուսանողների ստացած միավորների համեմատ:

Նորմերի վրա հիմնված գնահատումը ցույց է տալիս, թե ուսանողի առաջադիմությունն ինչպես է համեմատվում իր համակուրսեցիների առաջադիմության հետ: Հաճախ այս մեթոդում թվաբանական միջինն ստացվում է ընդհանուր նշանակված գնահատականներից՝ ստանդարտ շեղման հիման վրա: ECTS անցողիկ գնահատականները հետևյալն են՝ A-B-C-D-E-FX-F. A գնահատականները շնորհվում են ամենալավ առաջադիմություն ցուցաբերած 10%-ին, B-երը՝ հաջորդ 25%-ին, C-երը՝ հաջորդ 30%-ին, D-երը՝ հաջորդ 25%-ին և E-երը՝ հաջորդ 10%-ին: Fx և F գնահատականները նշանակում են, որ աշխատանքը ձախողված է:

Ընտրման գործոններ

Գնահատման մեթոդների ընտրությունը պետք է կատարվի՝ ելնելով որոշման կարևորությունից, դրա կատարման համար պահանջվող ժամանակահատվածից, և գնահատման իրականացման համար անհրաժեշտ նյութական ծախսերից: Գնահատման մեթոդների ընտրությունը միշտ էլ ենթադրում է փոխզիջում՝ իդեալական տարբերակը գտնելու հարցում:

Դասընթացները՝ որպես ուսանողների գնահատման մեթոդների և նշագրման համակարգերի բարելավման մեթոդ

Գնահատման և գնահատականների գերազանց համակարգի մշակումը բաղկացած է հետևյալ մասնիկների միասնականացված աշխատախմբերից.

- ֆորմատիվ և սումատիվ մեթոդներ
- չափանիշի և նորմերի վրա հիմնված գնահատումներ
- վստահելիության, օբյեկտիվության և համապատասխանության ավելացման համար ռուբրիկի կազմում
- տեստավորման միջոցների ձևավորում
- անհատական և խմբային աշխատանքի գնահատում

- ուսանողների գնահատում համագործակցային ուսումնական իրադրությունում
- կրեդիտի քանակի և որակի հաշվարկում

Ուսանողների գնահատման մեթոդներ և գնահատականների համակարգեր

Ուսանողների գնահատման մեթոդներն ու նշագրման համակարգերը վավերագրում են դրական արդյունքներ, որոնք ներառում են.

- ուսանողի ճշգրիտ գնահատում և գնահատականների նշանակում,
- նոր ուսումնական պլանի նյութերի մշակում և ընդունում,
- առաջընթաց և տեղեկատվության գիտելիքի փոխանակում,
- դասախոսների և ուսանողների կողմից անգլերենի բարելավված կիրառում,
- ուսանողների բարելավված կարողություններ,
- ուսանողների համար չափանիշ հանդիսացող ավելի շատ նյութերի սերտում,
- տարբեր կրթական աստիճանների ծրագրերի միջև գիտելիքի փոխանակման բարելավված համակարգ
- ուսանողների գնահատման նոր մեթոդներ
- դասախոսների գնահատման նոր մեթոդներ
- դուրս մնացող ուսանողների քանակի նվազեցում
- առավելագույնս կայուն կրթական ծրագրեր:

Աշխատաժողովների թեմաներ. ուսանողների գնահատման մեթոդներ և նշագրման համակարգեր

1) Կրեդիտային համակարգի համառոտ նկարագիրը (նպատակները, աստիճանների պլանավորումը, կրեդիտների ծավալը, կարողությունները, որակի ապահովումը, ուսումնական առարկաների կառուցվածքը):

2) Կարողությունների վրա հիմնված դասավանդման և ուսուցման մեթոդներ (իմացական, զգայական, հոգեշարժային):

- 3) Առարկաների նկարագրերի մշակում (գիտելիքի օբյեկտներ, գիտելիքի տիրույթներ, կրեդիտների քանակ, տեսություն և կիրառություն):
- 4) Ուսանողների ուսուցման գնահատում (թարմացված է 2007թ. մայիսի 7-ին, <http://www.une.edu.au/tlc/staff/publications/assess-student-learning.pdf>):
- 5) “Ե՞րբ” և “ի՞նչպե՞ս” գնահատելու ընտրությունը (թարմացված է 2007թ. մայիսի 7-ին, http://www.umass.edu/oapa/oapa/publications/online_handbooks/course_based.pdf):
- 6) Ուսանողների գնահատման և նշագրումների մշակում (ֆորմատիվ, ներլսարանային, մասնակցություն, գնահատման սանդղակ, առարկայի գնահատականներ):
- 7) Ուսուցման նպատակների կապակցում ուսանողների գնահատման հետ:
- 8) Ստորին կարգի իմացական տեստային հարցերի նմուշների մշակում (ըստ առարկայի):
- 9) Վերին կարգի իմացական տեստային հարցերի նմուշների մշակում (ըստ առարկայի):
- 10) Առանձին դեպքերում ուսանողի ուսուցման գնահատում (թարմացված է 2007թ. մայիսի 7-ին, <http://www.une.edu.au/tlc/staff/publications/assess-student-learning.pdf>):
- 11) Ուսուցման գնահատումն ըստ միավորային համակարգի (օրինակներ, առավելություններ, ընդհանուր սխալներ):
- 12) Հետադարձ կապի օգտագործումը որպես գնահատման միջոց (տեսություն, արդյունավետ հետադարձ կապի առանձնահատկություններ, մեթոդներ):
- 13) Ուսանողի ուսուցման գնահատումը կիսամյակի ընթացքում (թարմացված է 2007թ. մայիսի 7-ին, <http://www.une.edu.au/tlc/staff/publications/assess-student-learning.pdf>):

14) 14) Լսարանային գնահատման արդյունքների մեկնաբանում և օգտաործում (թարմացված է 2007թ. մայիսի 7-ին, <http://www.une.edu.au/tlc/staff/publications/assess-student-learning.pdf>):

15) ՀՊԱՀ-ի շրջանավարտի կարողությունների սահմանում (Բոլոնիայի եռաստիճան. համակարգ՝ բակալավրի, մագիստրանտի և դոկտորի աստիճաններ):

16) ՀՊԱՀ-ի շրջանավարտի մասնագիտական կարողությունների սահմանում (ֆակուլտետային վեց չափորոշիչներ):

17) Հավատարմագրում ըստ Բոլոնիայի գործընթացի վերանայման

18) Ուսանողների գնահատում. Դասախոսների ձեռնարկ (թարմացված է 2007թ. մայիսի 7-ին, <http://www.sasked.gov.sk.ca/docs/policy/studeval/index.html>):

19) Առարկայի/գործավարական գնահատման ձևաչափ, Ֆլորիդայի համալսարան, բժշկական ֆակուլտետ (թարմացված է 2007թ. մայիսի 7-ին, <http://www.med.ufl.edu/oea/cc/c&cevalassessmentform.html>):

Ամփոփում

Բոլոնիայի գործընթացը հաստատում է բարձրագույն կրթության եվրոպական համակարգի մրցունակությունն ու համադրելիությունն ավելացնելու պատրաստականությունը: Գնահատման և նշագրման ճիշտ գործող համակարգը կարևոր նշանակություն ունի որակի, ուսանողների շարժունության և միասնականացված կոչումների շնորհման չափորոշիչների ձևավորման գործում:

Եթե որակյալ կրթությունն ավելացնում է ուսանողի գիտելիքները, հմտություններն ու մոտեցումները, որոնք կարևոր են այս արագ փոփոխվող աշխարհում գործելու կարողության առումով, ապա հաջողությունը կախված է գնահատման և նշագրման ճիշտ գործող համակարգից, որը պետք է լինի թափանցիկ, արդար, խիստ և արդյունավետ:

Կրթության գնահատումը համակարգված պարբերական գործընթաց է, որով ստուգվում է, թե անհատները, գործընթացներն ու ծրագրերը որքանով են համապատասխանում կրթական նպատակներին: Գնահատման համակարգերը ներառում են ֆորմատիվ և սումատիվ մեթոդներ: Գնահատականները նշանակում են՝ օգտագործելով թե՛ չափանիշի, և թե՛ նորմերի վրա հիմնված մոդելներ: Համալսարանի բարձր վարկանիշի համար կարևոր է ունենալ ուսանողների գնահատման և նշագրումների համապատասխան և վստահելի համակարգեր:

Գնահատումը պետք է հիմնվի բազմակի չափումների և ոչ մեկ դիտարկման վրա: Չափման միջոցը պետք է արտացոլի ուսանողի մտահորիզոնի սահմանները և սերտածի բովանդակության խորության: Գնահատման մեթոդները պետք է համապատասխանի ուսուցման նպատակներին:

Գլոբալացված հասարակարգում կարևոր է մտապահելու և “անգիր” սովորելու մեթոդը փոխարինել բարդ խնդիրներ լուծելու համար գիտելիքների ինտեգրումով, այն է՝ վերլուծություն, սինթեզ և գնահատում: Պետք է ստուգվեն ուսանողի ձեռք բերած հմտությունները: Լրացուցիչ տեղեկությունների համար օգտվել “Գնահատման մեթոդներ” բաժնից, հետևյալ հասցեով.
<http://www.sauabologna.com/evaluationmethods.asp>

Գլուխ 8. Առարկայական ծրագիր մշակելու ռազմավարություն

Առարկայական ծրագրերը գիտելիքի վրա
հիմնված հասարակարգի հենասյուներն են...

Բոլոնիայի գործընթացը պատրաստակամություն է արտահայտում դյուրընթեռնելի և համադրելի կոչումների համակարգ, հավասարաթեք կրեդիտների համակարգ և ուսուցման արդյունքների փոխանցման պարզ մեթոդ: Այս արդյունքների փոխանցման հիմնական միջոցները առարկայական ծրագրերն ու այն գործընթացներն են, որոնք կիրառվում են դրանք չափելու համար:

Առարկայական ծրագրերն օգտակար են վարչական աշխատողի, հավատարմագրման մասնագետի, դասախոսի կամ ուսանողի համար: Յուրաքանչյուր խմբի համար շահեկան է, որ առարկայի դասավանդումը կազմակերպված լինի ամբողջական, մանրամասն և ճշգրիտ կերպով: Որպես առարկայի ուսուցման ճշգրիտ համառոտագիր, առարկայական ծրագիրը յուրատեսակ փոխըմբռնման հուշագիր է դասախոսի և ուսանողի միջև և սովորելու պարտականությունը արդյունավետորեն փոխանցում է ուսանողին:

Ուսուցման այս “ճանապարհային քարտեզը” օգտակար է նաև շարժունության առումով՝ համալսարանների և կրթական աստիճանների համեմատության համար:

Առարկայական ծրագրի՝ ութ բաժիններն են.

- 1) Առարկայի բնութագիրը՝ ներառյալ անվանումը, նկարագրությունը, նպատակները, կրեդիտները և նախապայմանները
- 2) Առարկայի դասավանդման մեթոդը՝ ներառյալ հաճախումները, մասնակցությունը պարապմունքներին, բաց թողած քննությունները և լաբորատոր աշխատանքին՝ վերաբերող անվտանգության հարցերը

- 3) Գնահատման մեթոդները՝ ներառյալ քննությունների տեսակները
- 4) Գնահատման չափորոշիչներն ու քաղաքականությունը
- 5) Դասավանդողի մասին տեղեկատվություն
- 6) Պահանջվող տեքստերը, հղումներն ու գրականությունը
- 7) Լրացուցիչ ընթերցանություն և այլ գործողություններ
- 8) Ուսանողներին աջակցելու ծառայություններ

Դասընթացներ օգտագործումը որպես առարկայական ծրագրի մշակման մեթոդ

Առարկայական ծրագրերի մշակման և կառավարման համակարգը բաղկացած է հետևյալ միասնականացված գործառույթներից.

- ուսանողի գիտելիքների ճշգրիտ գնահատում և գնահատականների նշանակում,
- նոր ուսումնական պլանի նյութերի մշակում և ընդունում,
- նորագույն գիտելիքների և տեղեկատվության փոխանակում,
- դասախոսների և ուսանողների կողմից անգլերենի բարելավված իմացություն,
- դասախոսների կողմից գիտելիքների պաշարի նորացում,
- ուսանողների բարելավված կարողություններ,
- ուսանողների կողմից ավելի մեծ ծավալի նյութերի սերտում,
- տարբեր աստիճանների ծրագրերի միջև գիտելիքի փոխանակման բարելավված համակարգ,
- դասընթացի կրկնության հաճախականության կրճատում,
- առավել կայուն կրթական ծրագրեր

Առարկայական ծրագիր

Առարկայական ծրագրի մշակման վերաբերյալ աշխատաժողովները կարճանագրեն դրական արդյունքներ, ներառյալ.

- շրջանավարտի իմացության և գործողությունների նկարագրում,
- առարկայի ճշգրիտ նկարագրության մշակում,
- կոնկրետ առարկաների կրեդիտների ծավալի որոշում
- ուսանողների գնահատման և գնահատականների նշագրման գործընթացների նկարագրություն,
- առարկայական ծրագրի օրինակի մշակում:

Աշխատաժողովների թեմաներ. առարկայական ծրագրի մշակում

- 1) Կրեդիտային համակարգի համառոտ նկարագիր (նպատակները, կրթական աստիճանների պլանավորումը, կրեդիտների ծավալը, կարողությունները, որակի ապահովումը, ուսումնական առարկաների կառուցվածքը):
- 2) Կրթական աստիճանների պլանավորում (շրջանակները, կրեդիտների ծավալը, կրեդիտների որակը, դիպլոմի հավելված),
<http://ec.europa.eu/education/programmes/socrates/ects/doc/example4.pdf>
http://ec.europa.eu/education/policies/rec_qual/recognition/diploma_en.html
- 3) Ակնկալիքներ համալսարանի շրջանավարտներից ըստ մասնագիտության:
- 4) Առարկայական ծրագրի մշակման Թայլերի մոդելը (նպատակը, փորձը, փորձի կազմակերպումը, պարզել՝ արդյոք նպատակը հասանելի է եղել, թե՞ ոչ):
- 5) Բակլավվրի կոչման համար գիտելիքների բազայի կուտակում և ստուգում:
- 6) Ուսումնական պլանի բովանդակությունը, ծավալը, հաջորդականությունը, շարունակականությունը և հաշվեկշիռը:
- 7) Ուսումնական պլանի նպատակների և խնդիրների սահմանում (համալսարանի հիմնական ուղղվածությունը,

- ֆակուլտետի հիմնական ուղղվածությունը և մասնագիտական առարկաները):
- 8) Կարողությունների վրա հիմնված դասավանդման և ուսուցման մեթոդներ (իմացական, զգայական, հոգեշարժային):
 - 9) Առարկայի նկարագրության մշակումը (հիմնական տարրերը, կրեդիտների ծավալը, տեսություն և կիրառություն):
 - 10) Առարկայական ծրագրերի և առարկաների տեղեկագրերի մշակում
(<http://universitysenate.syr.edu/curricula/writing.html> // <http://tamu.edu/cte>):
 - 11) Առարկայական ծրագրերի մշակում (հիմնական բաղադրիչները. անվանում, նկարագրություն, նպատակներ, պահանջվող նյութեր, գնահատման մեթոդաբանություն, հաճախման քաղաքականություն, հանձնարարություններ, գնահատման սանդղակ, գնահատման չափանիշներ, OSU AGED 3103: Գյուղատնտեսական կրթության ուսուցման հիմնատարրեր և մոտեցումներ):
 - 12) Ուսանողների գնահատման և գնահատականների սխեմաների մշակում (ֆորմատիվ, ներլսարանային, մասնակցային, գնահատման սանդղակ, առարկայի գնահատականներ):
 - 13) Ուսուցման ռեսուրսների ընտրություն և օգտագործում (լիտերնետ, ամսագրեր և պարբերականներ, ուսումնաօժանդակ նյութեր, մոդելներ, մասնագիտական ընկերակցություններ):

Ամփոփում

Առարկայական ծրագիրը եռագործառությային փաստաթուղթ է. ուսանողին է հաղորդում առարկայի դասավանդման շրջանակները, գործընթացներն ու գործողությունները, դասախոսների համար իմաստալից ուսուցում կազմակերպելու և

հաջորդականությունն ապահովելու միջոց է ծառայում, և համարվում է համալսարանի ղեկավարների և շահառու խմբերի միջև առարկաների և բովանդակության փոխանցման միջոց:

Յուրաքնչյուր համալսարան պետք է ընդունի առարկայական ծրագրի ստանդարտացված ձևաչափ, որը կամրագրի Բոլոնիայի գործընթացի չափանիշները:

Լրացուցիչ տեղեկությունների համար օգտվել
“Առարկայական ծրագրեր” բաժնից հետևյալ հասցեով.
<http://www.sauabologna.com/coursesyllabi.asp>

Գլուխ 9. Ուսումնական պլան և առարկաներ մշակելու ռազմավարություն

Ուսումնական պլանը համարվում է “Ճանապարհային քարտեզ” գիտելիքի վրա հիմնված հասարակությունում...

Իսկ առարկաները ուսումնական պլանի “Ճանապարհային նշագրումներն” են ...

Ուսումնական պլանը առարկաների՝ ուսուցման արդյունքների միատարր շղթա է: Առանձին առարկան, որը երբեմն կոչվում է մոդուլ, ուսուցման արդյունքների հաջորդականություն է, որը վերաբերում է հիմնական նյութին, խնդրին կամ հարցին: Փոխլրացնող առարկաների և դրանց հետ կապված փորձառությունների շարքը կազմում է ուսումնական պլան:

Դասընթացները և կրթական մոդուլները

1. Մեծածավալ դասընթացները կարող են բաժանվել առանձին կրթական մոդուլների: Դասընթացների մոդուլացումը կատարվում է՝
 ելենդով նվազագույն կիսամյակների ընթացքում դրանք ավարտելու սկզբունքից:
 2. Դասընթացները (կրթական մոդուլները) իրենց բնույթով բաժանվում են 3 հիմնական խմբերի՝
 - ա) պարտադիր դասընթացներ, որոնք յուրացվում են սահմանված կիսամյակներում
 - բ) պարտադիր դասընթացներ, որոնց յուրացման կիսամյակը ընտրում է ուսանողը՝ պահպանելով դրանց նախապայմանները
 - գ/ ընտրովի դասընթացներ, որոնք առաջարկվող ցանկից ընտրում է ուսանողը, իսկ դրանց յուրացման կիսամյակը կարող է լինել ինչպես ամրագրված, այնպես էլ ազատ:
- ՀՀ Գիտության և կրթության նախարարություն /Բաժին 5.2, 2007/

Բոլոնիայի գործընթացն ուսումնական պլանի խնդիրների հանդեպ դրսևորում է մեկ այլ վերաբերմունք “ուսուցակենտրոն” սխեմայից անցում կատարելով դեպի “ուսումնակենտրոն” սխեմա, այսինքն “դասավանդումից և ժամանակից” դեպի “ուսուցում և արդյունքներ”. “լսարանային դասախոսությունների ժամերից”

դեպի “ուսանողների աշխատանքային ծանրաբեռնավթություն”, այլ կերպ ասած՝ “միայն ակադեմիականից” դեպի “ակադեմիական և աշխատանքի ընդունվելու հնարավորություն”:

Ումանք ասում են, որ դա մտածելակերպի արմատական փոփոխություն է:

Համալսարանի ուսումնական պլանի մշակումը ներառում է պլանավորողների և շահառուների մեծ խումբ՝ ներառյալ համալսարանի դասախոսներ, վարչական աշխատողներ, ուսանողներ և շրջանավարտներ, արտադրության ղեկավարներ և պետական մակարդակով քաղաքական որոշում կայացնողներ. բոլոր նրանց, ով կշահի որակյալ համալսարանական ուսուցման, հետազոտության և գիտասփյուռ ծրագրերից: Ուսումնական պլանի մշակումը պետք է ներառի երեք ոլորտ. 1) համալսարանական հեռանկարներ, 2) առանձին առարկային վերաբերող հեռանկարներ և 3) ուսանողական հեռանկարներ:

Ուսումնական պլանը “ստանդարտացված” է:

Ֆիզելի (2006 թ.) հիմնավորմամբ, “Եվրոպական բարձրագույն կրթությունը տարաբնույթ է և պետք է մնա այդպիսին լեզուների, մշակույթի, համակարգերի և ավանդույթների տեսանկյունից: Միևնույն ժամանակ մենք տարբեր ազգային համակարգերի միջև բավարար աստիճանի մրցունակության կարիք ունենք: Սա բացարձակապես անհրաժեշտ է, եթե մենք ուզում ենք ընտրության և շարժունության տեսանկյունից հնարավորություններ ստեղծել մեր քաղաքացիների համար” (էջ 6-7): Միևնույն ժամանակ եվրոպական հասարակությունը (2007 թ.) բազմազանություն մտցրեց ուսումնական պլանում. “...առարկաների, ուսուցման մեթոդների բազմազանությունը և ներգրավված անձանց ընտրության ազատությունն այն հիմնական հատկանիշներն ու արժեքավոր կողմերն են, որոնք պետք է պահպանել” (էջ 1):

Ուսումնական պլանի և գիտական աստիճանների խնդիրն այլևս մեկ համալսարանի կամ մեկ կրթական աստիճանի հարց չէ: Աստիճանաբար աճում են համատեղ կրթական աստիճանների մշակումը և համալրումը ուսանողների շարժունության և համալսարանների համագործակցության միջոցով: Ուսուցումը

դիտվում է որպես հարատև գործընթաց և ոչ թե կրթական աստիճան ձեռքբերելու կարճատև միջոց: Պրահայի կոմյունիկելում (2001 թ.) կրթության նախարարները կոչ արեցին, որ բարձրագույն կրթության ոլորտը “բոլոր մակարդակներում ավելացնի եվրոպական բովանդակությամբ, հակվածությամբ և կազմակերպական մեթոդներ՝ մոդուլների, առարկաների և ուսումնական պլանների մշակումը, մասնավորապես այն մոդուլները, առարկաները և ուսումնական պլանները, որոնք ընդհանուր են տարբեր երկրների հաստատությունների համար և առաջնորդում են դեպի համատեղ կրթական աստիճանի ճանաչմանը” (էջ 2):

1-ին, 2-րդ և 3-րդ աստիճանների նպատակն ու արդյունքները

Բոլոնիայի գործընթացն ընդունել է եռաստիճան համակարգ, որտեղ առաջին աստիճանի համար պահանջվում է 3-4 տարի տևողությամբ կրթություն և մոտ 180-240 ECTS կրեդիտներ: Մի շարք եվրոպական երկրներ օրենքով սահմանել են, որ ուսանողների համար ուսումնական տարին ունի 1500-1800 ժամյա աշխատանքային ծանրաբեռնավածություն: Երկրորդ կրթական աստիճանի համար պահանջվում է 1-2 տարի տևողությամբ կրթություն և մոտ 90-120 ECTS կրեդիտներ՝ երկրորդ կրթական աստիճանի մակարդակում առնվազն 60 կրեդիտով: Երրորդ կրթական աստիճանը սահմանված կոնկրետ տևողություն կամ նախանշված ECTS կրեդիտներ չի պահանջում:

Որակավորումներ շնորհելու խնդրի վերաբերյալ ձևավորված Բոլոնիայի աշխատախումբը (2004 թ.) հաստատեց, որ “գիտական առաջին աստիճան ավարտածի որակավորում շնորհվում է այն ուսանողներին, ովքեր.

- Հիմնվելով միջնակարգ կրթության ընթացքում ձեռքբերված գիտելիքների վրա՝ ցուցաբերել են տվյալ ուսուցման ոլորտում իմացություն և գիտելիքների առկայություն և ներկայումս գտնվում են այն մակարդակի վրա, ուր նրանց հասու են այն գիտելիքները, որոնք նրանք կստանային ընտրված ուսման ոլորտում առաջին

փուլի ավարտից հետո՝ թեև առայժմ կարիք ունեն օգտվելու խորացված և ժամանակակից դասագրքերից:

- Կիրառելով ձեռքբերված գիտելիքներն ու ընդունակությունները՝ կարող են պրոֆեսիոնալ մոտեցում ցուցաբերեն իրենց աշխատանքի հանդեպ. ինչպես նաև ցուցադրեն իրենց կարողությունները տվյալ ուսուցման ոլորտում իրենց փաստարկները պաշտպանելու և խնդիրներին լուծում տալու միջոցով:

- Կարող են կուտակել և մեկնաբանել համապատասխան տվյալները (սովորաբար իրենց ուսուցման ոլորտում)՝ սոցիալական, գիտական կամ էթիկայի խնդիրները արտացոլող դատողություններ կատարելու նպատակով:

- Կարող են և մասնագիտական, և սիրողական լսարանին տեղեկատվություն, մտքեր, խնդիրներ և լուծումներ հաղորդել:

- Ձեռք են բերել այնպիսի գիտելիքներ, որոնք անհրաժեշտ են հետազայում ուսումը շարունակելու ավելի բարձր մակարդակում” (է.76-77):

Այնուհետև, որակավորումներ շնորհելու խնդրի վերաբերյալ Բոլոնիայի աշխատախումբը հայտարարեց, որ “երկրորդ կրթական աստիճանն ավարտածի որակավորում շնորհվում է այն ուսանողներին, ովքեր.

- Հիմնվելով առաջին կրթական աստիճանում ձեռքբերված գիտելիքների վրա՝ ցուցադրել են գիտելիքների և ընդունակության առկայություն, որը հաճախ հետազոտություն կատարելու ընթացքում հիմք է հանդիսանում և հնարավորություն է ընձեռում յուրօրինակություն ցուցաբերել գաղափարները զարգացնելիս կամ կիրառելիս:

- Կարող են կիրառել իրենց գիտելիքները, ունակությունները և խնդիրներին լուծումներ տալու հմտությունները նոր կամ անծանոթ ոլորտներում, որոնք վերաբերվում են նրանց ուսուցման ոլորտին:

- Գիտելիքները միասնականացնելու և խրթին խնդիրների լուծելու, ինչպես նաև անավարտ կամ սահմանափակ տեղեկատվությամբ դատողություններ ձևավորելու կարողություն ունեն, որը ներառում է գիտելիքի և դատողությունների կիրառման կապակցումը սոցիալական և էթիկայի հետ առնչվող խնդիրների հետ:
- Կարող են մասնագիտական և սիրողական լսարանին հստակորեն հաղորդել իրենց եզրակացությունները և դրանց հիմքում գտնվող գիտելիքն ու տեսակետները:
- Ձեռք են բերել այնպիսի գիտելիքներ, որոնք հնարավորություն կտան նրանց՝ ուսումը շարունակել առավել ինքնուրույն կերպով (էջ 77):

Վերջապես, որակավորումներ շնորհելու խնդրի վերաբերյալ ձևավորված Բոլոնիայի աշխատախումբը հայտարարեց, որ “երրորդ կրթական աստիճանի որակավորում շնորհվում է այն ուսանողներին, որոնք

- Ուսուցման ոլորտում և դրան առնչվող հետազոտության մեթոդների հմտություններում վարպետացման համակարգված ըմբռնում են ցուցաբերել:
- Գիտական ազնվությամբ հետազոտություն ընկալելու, նախագծելու և վերամշակելու կարողություն են ցուցաբերել:
- Ներդրում են կատարել իրենց ինքնատիպ հետազոտությամբ, որն ընդլայնում է գիտելիքի սահմանները հիմնական աշխատանք մշակելով, որոնց մի մասը արժեվորվում են ազգային կամ միջազգային հրատարակումների ցանկը:
- Ունակ են նոր և խրթին մտքերի քննադատական վերլուծություն կատարելու, գնահատելու և համադրելու:
- Կարող են իրենց գործընկերների, գիտական լայն հանրության և հասարակության հետ հաղորդակցվել իրենց մասնագիտական վարպետության ոլորտների վերաբերյալ:
- Գիտելիքի վրա հիմնված հասարակությունում իրենցից կարելի է ակնկալել, որ կարողություն ունենան խթանելու ակադեմիական և մասնագիտական համատեքստում

տեխնոլոգիական, սոցիալական կամ մշակութային առաջընթաց” (էջ 77-78):

Ուսումնական պլանի մշակման ընդհանուր մոդել

Թայլերը (1949 թ.) չորս հենքային հարցերի միջոցով մշակել է ուսումնական պլան կազմելու և գնահատելու կառուցվածք:

- 1) Կրթական ինչ նպատակներ է հետապնդում հաստատությունը:
- 2) Ինչպես պետք է այս նպատակների ձեռքբերման համար օգտակար ուսուցման փորձը ընտրվի:
- 3) Ինչպես պետք է ուսուցման փորձառությունը կազմակերպվի, որպեսզի դասավանդումն արդյունավետ լինի:
- 4) Ինչպես պետք է ուսուցման փորձառության արդյունավետությունը գնահատվի:

Այս հարցերն այսօր էլ մնում են արդիական: Գուցե իր ժամանակից առաջ անցած Թայլերը ուսուցումը բնորոշում էր որպես ուսանողի նախաձեռնությամբ իրականացվող գործընթաց, նշելով, որ “կարևորն այն է, թե ինքը [ուսանողն] ինչ է անում սովորելու համար, այլ ոչ թե այն, թե դասախոսն ինչ է անում”(էջ 63): Սա է Բոլոնիայի գործընթացի մոտեցումը:

Թյունինգի մոդել

Թյունինգը (2006թ.) առաջարկել է մեկ հաստատության կողմից կամ համատեղ կրթական աստիճանների ուսումնական պլանի նախագծման, իրականացման և դասավանդման մոդել: Որպես առարկայական ծրագրի նախագծման հիմնական պայման սահմանվել են առաջին քայլեր հանդիսացող հինգ հարցեր.

- Արդյո՞ք հասարակական պահանջ կա նման ծրագրի համար:
- Այդո՞ք այդ անհրաժեշտությունը շահառուների՝ գործատուների, մասնագետների և մասնագիտական մարմինների, հետ խորհրդակցության հետևանք:

- Այդո՞ք ծրագրի հանդեպ բավականաչափ ուշադրություն է դարձվում ակադեմիական տեսանկյունից:
- Այդո՞ք ընդհանուր տեղեկատվական աղբյուրներ նախանշվել են:
- Այդո՞ք հասանելի են ծրագրի համար անհրաժեշտ ռեսուրսները:

Թյունինգը (2006թ.) նկատել է, որ համատեղ աստիճան շնորհող ծրագրերի համար առկա են չորս լրացուցիչ հարցեր.

- Այդո՞ք բոլոր ներգրավված հաստատությունները պատրաստակամություն են ցուցաբերվում:
- Այդո՞ք առկա է պաշտոնական համաձայնության հուշագիր կամ ռազմավարական միավորում:
- Այդո՞ք բավարար երաշխիքներ կան, որպեսզի ծրագիրը օրինականորեն ճանաչվի բոլոր համագործակցող երկրների կողմից:
- Այդո՞ք որևէ համաձայնություն կա ծրագրի տևողության վերաբերյալ ECTS կրեդիտների առումով:

Ուսումնական գործընթացի և դասընթացների ժամանակացույցը

1. Բուհը յուրաքանչյուր ուսումնական տարվա սկզբում հրապարակում է /տպագրված և/կամ բուհի կայքում տեղադրված էլեկտրոնային տարբերակի տեսքով/ տվյալ տարվա ուսումնական օրացույցը /ուսումնական գործընթացի կազմակերպման ժամանակացույցը/ ըստ կիսամյակների, որտեղ ըստ օրերի նշվում են ուսուցման սկզբի և ավարտը, դասընթացներին գրանցման /եթե նախատեսվում է/և դրանց փոփոխությունների կատարման ժամկետները, քննաշրջանները և արձակուրդները:

2. Բուհը յուրաքանչյուր կիսամյակի համար վաղօրոք կազմում և հրապարակում է պարապմունքների դասացուցակը, իսկ դասընթացներին գրանցման գործառույթի կիրարկման դեպքում՝ առաջադրվող բոլոր դասընթացների և քննությունների ժամանակացույցերը, որտեղ բերվում է տեղեկատվություն դասընթացների կայացման վայրի, օրվա և դասի, դասախոսի, ընդգրկված ուսանողների թույլատրելի քանակների, քննությունների օրվա և այլնի վերաբերյալ:

ՀՀ կրթության և գիտության նախարարություն /2007, 5.4/

Քայլեր ուսումնական պլանների մշակման համար՝ 1-ին աստիճան

Ուսումնական պլան մշակելու համար անհրաժեշտ է կատարել հետևյալ քայլերը.

- սահմանել առաջին կրթական աստիճանի անվանումն ու նպատակը,
- սահմանել, թե շրջանավարտն ի՞նչ պետք է իմանա և կարողանա կատարել,
- առարկաները դասակարգել ըստ անվանումների և նպատակին հասնելու համար անհրաժեշտ կրեդիտների ծավալի. հաճախ կոչվում է ուսուցման համաձայնագիր կամ կրթական աստիճանի պլան,
- դիպլոմի այնպիսի միջուկի ձև մշակել, ուր ներառված կլինեն բոլոր առարկաները, կրեդիտների ծավալը, ստացած գնահատականները, ավարտման ամսաթիվը և շնորհված աստիճանը
- մշակել պաշտոնական դիպլոմի ձև
- մշակել դիպլոմի հավելված, որը կներառի դիպլոմի միջուկի բաղադրիչների նկարագրությունը:

SWOT ուժեղ և թույլ կողմեր, հնարավորություններ և վտանգներ

- Բոլոնիայի գործընթացի մոդելի ուժեղ կողմերն են հաղորդակցությունը, համապատասխանությունն ու համարժեքությունը: Անհատներն ու կազմակերպությունները կարող են նայել ամբողջ պաշտոնական նամակագրությունը և հանգել ընդհանուր և միատեսակ կարծիքի:
- Թույլ կողմն այն ջանքերի ծավալն է, որն անհրաժեշտ է՝ Բոլոնիայի գործընթացն ամբողջությամբ իրականացնելու համար և ուսումնական պլանները “համընդհանուր մի մոդելի” ստիպողաբար համապատասխանեցնելու միտումը:

- Հնարավորությունները ներառում են Եվրոպայի և աշխարհի երկրների մեծ մասի կողմից կրթական աստիճանի ընդունումը: Բոլոնիայի գործընթացն առաջարկում է ուսանողների շարժունություն և ուսուցման փաստագրված արդյունքներ, ինչպես նաև տրամադրում է բարձրաժեշտ ակադեմիական հմտություն:
- Բոլոնիայի գործընթացի իրականացման վտանգն այն է, որ կրթությունը կարող է իջնել սովորական սպառողական ապրանքի մակարդակի, որը կշեշտի տնտեսությունն ու արդյունավորությունը՝ արժեքի և արդյունավետության փոխարեն: Ինչպես և ցանկացած փոփոխության դեպքում չնախատեսված հետևանքները կարող են անակնկալի բերել:

Աստիճանի ուրվագիծ մշակելը

Առաջարկվող յուրաքանչյուր աստիճան պետք է համապատասխանի համալսարանի դերին և առաքելությանը: Ծրագրի որակն ապահովելու համար անհրաժեշտ են նաև համապատասխան մանկավարժական ու ֆինանսական ռեսուրսներ:

Կրթական աստիճանը պետք է ներառի նպատակների նկարագրություն և ուսուցման արդյունքներ՝ ներառյալ ձեռք բերվող հիմնական և մասնագիտական կարողությունների նկարագրություն: Ուսուցման արդյունքները վերածվում են ուսումնական պլանի, որը տեղեկություն է ներառում բովանդակության և կառուցվածքի մասին: Ուսուցման արդյունքները հաջորդականությամբ ներկայացված են կրթական միավորների՝ առարկաների կամ մոդուլների տեսքով, որը համապատասխանում է համալսարանում իրականացվող դասավանդմանը:

Դասընթացները պետք է մշակվեն նյութի էության, սովորողի ունակությունների, առկա ռեսուրսների հիման վրա: Ուսումնական մեթոդներն ու նյութերը պետք է խնամքով ընտրվեն, ինչը կօպտիմալացնի ուսուցման գործընթացը: Ուսուցման

արդյունքները գնահատելու համար պետք է սահմանել գնահատման մեթոդներ՝ որակի ստուգման նպատակով:

Քայլեր դասընթացի մշակման համար

Կրթական աստիճանի պլանի հիման վրա պետք է ընտրել աստիճանի համար կարևոր գիտելիքների, հմտությունների և մոտեցումների զարգացման եղանակ: Այդ եղանակը պետք է նաև համադրելի լինի համալսարանի աշխատանքային օրացույցի հետ: Սովորաբար առարկաները դասավանդվում են 17-շաբաթյա ժամանակահատվածում, իսկ մոդուլները կարող են դասավանդվել տարբեր ժամանակահատվածներում:

Առարկայի դասավանդման ճիշտ պլանը՝ ներառյալ ուսումնական պլանը, կօգնեն ուսանողներին հասնելու կրթական աստիճանի նպատակներին: Ուսանողների շահագրգռությունն ու ներգրավվածությունը կարելի է բարձրացնել ուսուցման և գնահատման տարատեսակ միջոցների շնորհիվ: Դասընթացներն ուսանողների համար պետք է ապահովեն տեսությունը, համատեքստը և կիրառման հիմունքները.

- Սահմանել և հաջորդաբար ներկայացնել ուսուցման արդյունքները:
- Սահմանել նախապայման հանդիսացող գիտելիք, հմտություններ ու մոտեցումներ:
- Հաջորդաբար ներկայացնել ուսուցման համար իրականացվող գործողությունների շրջանակ:
- Ընտրել ուսուցման արդյունավետ մեթոդներ:

Ուսուցման մեթոդներն ու միջոցները կարող են ներառել

- Կոնկրետ օրինակների ուսումնասիրություն
- Ցուցադրություն
- Այցելություններ գործարաններ
- Ուղղորդված քննարկումներ
- Անհատական աշխատանք
- Դասախոսություն

- Քննարկումներ
- Ընթերցումներ
- Անհատական ուսուցման մոդուլներ
- “Սոկրատյան” հարցադրումներ

Ուսուցման արդյունքները կարող են փաստվել գնահատման մի շարք մեթոդներով և գործիքներով.

Գնահատման գործիքներն են.

- Խմբային նախագծերը
- Անհատական նախագծերը
- Նպատակային տեսները
- Տեսներ շարադրության տեսքով
- Հետազոտություն տեղական պայմաններում
- Կուրսային աշխատանքները
- Առաջադիմությունը
- Ներկայացումները
- Շաբաթական ստուգարքները

Աշխատառնությունների կիրառումը որպես ուսումնական պլանի և առարկայական նյութերի մշակման մեթոդ

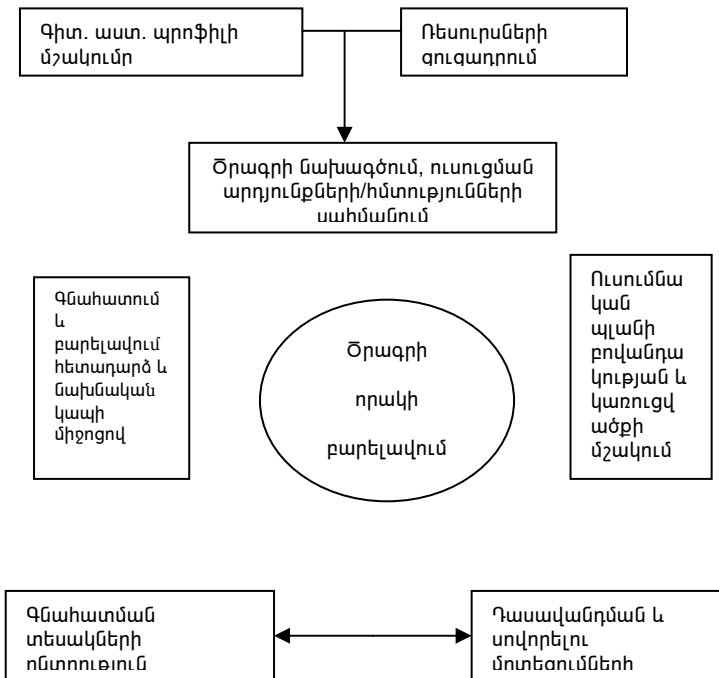
Ուսումնական պլանի և առարկայական նյութերի լավագույն համակարգի մշակումը կազմակերպվում է՝ հաշվի առնելով հետևյալ տարրերը.

- Գիտելիքի և տեղեկատվության փոխանակման բարելավում
- Դասախոսների և ուսանողների անգլերենի իմացության բարելավում
- Դասախոսների գիտակրթական մակարդակի բարձրացում
- Ուսանողների կարողությունների բարելավում
- Ուսանողների կողմից ավելի շատ չափանիշային նյութերի յուրացում
- Ուսումնական դասընթացի կրկնության նվազեցում
- Դուրս մնացող ուսանողների քանակի նվազեցում
- Կայուն կրթական ծրագրերի ավելացում

Ուսումնական պլանի և դասընթացի մշակման արդյունքները

Ուսումնական պլանի և առարկայական ծրագրերի գերազանց համակարգի մշակումը կհանգեցնի դրական արդյունքների, որոնք ներառում են.

Թյունինգի որակի ապահովման դինամիկան

- Ուսումնական պլանի նախագծերի վերաձևում
- Ուսումնական պլանի նոր նյութերի մշակում և ընդունում
- Շահառուների ներգրավում ուսումնական պլանի մշակման գործընթացում

- Ուսումնական պլան մշակող հանձնաժողովների դերի և պարտականությունների սահմանում
- Անցում դեպի “ուսուցման արդյունք” մոդելը
- Ծրագրի գնահատման շարունակականությունը

Աշխատաժողովների թեմաներ՝ ուսումնական պլանի և առարկայական նյութերի մշակում .

1. Կրեդիտային համակարգի համառոտ նկարագիրը (նպատակներ, կրթական աստիճանների պլանավորում, կրեդիտների ծավալ, կարողություններ, որակի ապահովում, ուսումնական դասընթացների կառուցվածք, դիպլոմի հավելված):
2. 2010 թ. ուսումնական պլանի նկարագիրը, ամերիկյան մոդելի և բոլոնիայի նպատակները, շրջանակները, տարրերը, սոցիալական ուժը:
3. ՀՊԱՀ-ում տարվող կրթական քաղաքականությունը ու դրա հարաբերակցությունը բոլոնիայի և ամերիկյան համալսարանների հետ (ո՞վ (ի՞նչ) ունի գերակայություն, ո՞րն է ինքնավարության չափը):
4. Ուսումնական պլանի վերաբերյալ որոշումների կայացման հիմնական կանոնների մշակումը, ՀՊԱՀ-ի, բոլոնիայի և ամերիկյան ստանդարտների հավասարակշռումը:
5. Ուսումնական պլանի մշակման մոդել (նպատակ, փորձ, փորձառության կազմակերպում, ինչպես պարզել, թե արդյոք նպատակն իրականանալի է):
6. Բակլավրի աստիճանի համար հիմնարար գիտելիքի կուտակումն ու գնահատումը:
7. Ուսումնական պլանի բովանդակության, շրջանակների, հաջորդականության, շարունակականության և հավասարակշռության սահմանումը:
8. Ուսումնական պլանի նպատակների և խնդիրների սահմանումը (համալսարանի նպատակը, ֆակուլտետի նպատակը և կոնկրետ առարկաները):

9. կարողությունների վրա հիմնված ուսումնական պլանի հենքը (ըստ նորմերի կամ չափանիշների):
10. Ուսուցման փորձի ընտրության կոնկրետ գործողություններ
11. Ուսուցման պայմանագրերի մշակում
12. Ուսումնական պլան մշակող հանձնաժողովների (ամբիոններ, ֆակուլտետներ, համալսարանական խորհուրդներ և խոհրդակցական խմբեր) պարտականությունները:
13. Ուսումնական նյութերի սահմանում և մշակում (տեսության, համատեքստի և գործնական աշխատանքի միավորում):
14. Ուսումնական ռեսուրսների ընտրություն և օգտագործում (ինտենետ, ամսագրեր և պարբերականներ, ուսումնասօժանդակ նյութեր, մոդելներ, մասնագիտական միավորումներ):
15. Ուսումնական պլանի՝ որպես որակի հենքի, գնահատումը:
16. Ծրագրի գնահատման իրականացումը, ներքին և արտաքին ստուգումները:

Ամփոփում

Ուսումնական պլանը կարևոր նշանակություն ունի Բոլոնիայի գործընթացի համար: Այն պլանավորում է ուսուցման պաշտոնական և ոչ պաշտոնական արդյունքները, այն է՝ մի շարք փոխլրացնող առարկաներ և հարակից փորձ: Բոլոնիայի գործընթացը՝ ուսումնական պլանին վերաբերող խնդիրներում բոլորովին այլ տեսակի մտածողություն է ներմուծում՝ “դասավանդումից և լսարանային ժամանակից” անցում կատարելով դեպի “ուսուցում և արդյունքներ” մոտեցմանը:

Ուսումնական պլանի և առարկաների նախագծումը պետք է իրականանա համալսարանի կառուցվածքի ներսում և պետք է ներառի երեք ոլորտ. 1) համալսարանի հեռանկարներ, 2) առանձին առարկաներին վերաբերող հեռանկարներ, 3) ուսանողների հետ

կապված հեռանկարներ: Մշտապես որոշակի լարում է առկա “լավ գործող ընդհանուր կրթությունը”, “միջառարկայական կրթությունն” ու “մասնագիտական կրթությունը” հավասարակշռելու գործընթացում, որն անհրաժեշտ է կարիերայում հաջողության հասնելու և ընդհանուր առմամբ հասարակությանը ծառայելու համար: Ուսումնական պլանի նախագիծը պետք է գորացնի ուսանողների մտավոր, բարոյական և սոցիալական զարգացումը՝ ընձեռնելով հիմնարար արժեքների հիման վրա եզրակացություններ անելու հնարավորություն: Ուսումնական պլանի մշակման յոթ քայլերն են.

- սահմանել առաջին կրթափուլի աստիճանի անվանումն ու նպատակը,
- սահմանել, թե շրջանավարտն ի՞նչ պետք է իմանա և կարողանա կատարել,
- առարկաները դասակարգել ըստ վերնագրերի և նպատակին հասնելու համար անհրաժեշտ կրեդիտների ծավալի. (հաճախ կոչվում է ուսուցման համաձայնագիր կամ կրթական աստիճանի պլան),
- դիպլոմի այնպիսի միջուկի մշակումը, որը կարտացոլի բոլոր առարկաների վերնագրերը, կրեդիտների ծավալը, ստացած գնահատականները, ավարտման ամսաթիվը և շնորհված աստիճանը,
- պաշտոնական դիպլոմի ձևի մշակում,
- պաշտոնական դիպլոմ,
- դիպլոմի հավելվածի մշակում, որը կներառի նկարագրություն դիպլոմի միջուկի բաղադրիչների վերաբերյալ:

Առարկայական դասընթացներն ուսումնական պլանի և աստիճանի պլանի տարրերն են: Դասընթացի մշակումը ներառում է.

1. Ուսուցման արդյունքների սահմանում և հաջորդաբար ներկայացում
2. Նախապայման հանդիսացող գիտելիքի, հմտությունների ու մոտեցումների սահմանում

Հաջորդաբար ներկայացնել ուսուցման համար իրականացվող գործողությունների շրջանակը

1. Ընտրել ուսուցման արդյունավետ մեթոդներ
2. Ընտրել գնահատման արդյունավետ մեթոդներ

Ուսումնական պլանի և առարկայի մշակումը դինամիկ գործընթաց է, որը շարունակաբար դիտարկում է նոր տեսություններ, համատեքստային նոր իրադրություններ և նոր կիրառություն: Ուսումնական պլանի էության, ֆինանսավորման և կառավարման վերաբերյալ հիմնախնդիրները պետք է շարունակական լինեն, քանի որ կրթական աստիճանը ենթադրում է մտավոր խստապահանջության և մասնագիտական համապատասխանության միասնություն:

Լրացուցիչ տեղեկությունների համար օգտվել “Առարկայական նյութեր” բաժնից հետևյալ հասցեով.
<http://www.sauabologna.com/coursematerials.asp>

Գլուխ 10. Դիպլոմի միջուկի կառավարման համակարգի մշակման ռազմավարություն

Դիպլոմի միջուկի կառավարման համակարգն անվտանգություն, ազնվություն և վստահություն ապահովելու հետ մեկտեղ պետք է ճշգրիտ, ընթեռնելի և համադրելի տվյալներ ներկայացնի...

Բոլոնիայի գործընթացի (1999 թ.) համար մեկ նպատակը կրթական աստիճանների դյուրընկալ և համադրելի համակարգի ընդունումն է: Դիպլոմի միջուկը և դիպլոմի հավելվածը համարվում են թափանցիկություն ապահովող հիմնական միջոցներ՝ Բոլոնիայի գործընթացն ստորագրած 45 երկրների համար: Բուրկը (2005 թ.) նկատել է, որ “Եվրոպական կրթական աստիճանների ընթեռնելիությունը հիմք կհանդիսանա, որպեսզի եվրոպական բարձրագույն կրթությունը գրավիչ լինի աշխարհի մնացած երկրների համար” (էջ 14):

Դյուրընթեռնելի և համադրելի աստիճաններ

Բավական առաջընթաց է նկատվում դիպլոմի միջուկի և հավելվածի ավանդական տեսակի՝ դեպի եվրոպական և ամերիկյան համալսարանների միջև համադրելի տեսակի փոխվելու գործընթացում: Այս մոդելը տեղական կարիքների և եվրոպական չափորոշիչների հավասարակշռված տարբերակ է, այս մոդելը կարելի է այնպես նախագծել, որ բոլոր կողմերի՝ ուսանողների, համալսարանների, գործատուների և հավատարմագրող կառույցների համար “հաղթանակած” իրավիճակ ստեղծվի:

Դիպլոմի միջուկը, դիպլոմի հավելվածի, տեղեկատվական փաթեթի և ուսուցման համաձայնագրի հետ միասին, օրինական փաստաթուղթ է համարվում ECTS-ի համար: Դիպլոմի միջուկը վկայագրում է ուսանողի ակադեմիական առաջադիմությունը՝ թվարկելով նրա ընդունվելու և ավարտելու ամսաթիվը, առարկաների համարները և վերնագրերը, տեղական կրեդիտներն

ու գնահատականները, ECTS-ի կրեդիտներն ու գնահատականները, և կրթական աստիճանի անվանումն ու կրթափուլը: Կրեդիտի փոխանցման դեպքում դիպլոմի միջուկը այլ երկիր մեկնող ուսանողներին պետք է տրվի մայր համալսարանի կողմից և ուսումնառություն ավարտին վերադարձող ուսանողներին հանձնվի հյուրընկալող համալսարանի կողմից:

Որակի ապահովում

Ընդհանուր չափորոշիչների ու պայմանավորվածությունների և համալսարանական ինքնավարության ու նորամուծությունների միջև առկա է որոշակի լարվածություն: Բեռլինի կոմյունիկետում (2003 թ.) հանվել են լարվածություն առաջացնող հնարավոր գործոնները և տրվել են որակի ապահովման հիմնական պահանջները ազգային մակարդակով հաստատելու հանձնարարականներ: Կոմյունիկեն նաև շեշտել է “որակի ապահովման առումով բոլորի համար ընդունելի չափանիշների և մեթոդաբանության” մշակման անհրաժեշտությունը (էջ 3):

Ակադեմիական տեղեկագիրը

1. Ակադեմիական տեղեկագիրը օգտագործվում է ուսանողի ուսումնական գործունեությունը և առաջադիմությունն ուսման որոշակի կամ ողջ շրջանի ընթացքում վավերագրելու համար՝ ուսումնասիրված դասընթացների և կրթական մոդուլների, շնորհիվ կրեդիտների և ստացած գնահատականների գրանցման միջոցով: Այն արտացոլում է ուսանողի կատարած ուսումնական աշխատանքի ծավալը և կրթական ձեռքբերումների որակը:
2. Բուհի համապատասխան ուսումնական ստորաբաժանումը յուրաքանչյուր ուսանողի համար՝ նրա ընդունման պահից սկսած, վարում է ակադեմիական տեղեկագիր, որտեղ յուրաքանչյուր քննաշրջանից հետո գրանցվում են ուսանողի վաստակած կրեդիտները և գնահատականներն ըստ կրթական մոդուլների և կիսամյակների:
3. Ուսանողի ստացած կրեդիտը վավերագրվում է նրա ակադեմիական տեղեկագրում և ուժի մեջ է նրա ուսումնառության ողջ շրջանում՝ անկախ ուսումնական ծրագրի հետագա հնարավոր փոփոխություններից:
4. Ուսանողի ուսման առաջադիմության ընդհանրացման արդյունքները ներկայացնելու համար ակադեմիական տեղեկագրում կիսամյակային արդյունքներից հետո նշվում են տվյալ կիսամյակի և մինչև ուսման տվյալ ժամանակահատվածը ուսանողի առաջադիմությունը ամբողջացնող՝

ամփոփիչ տվյալները, որոնք ներառում են հետևյալ 4 քանակական ցուցանիշները

- գումարային կրեդիտների քանակը
- գնահատված կրեդիտների քանակը
- վարկանիշային միավորները
- միջին որակական գնահատականը

5. Գումարային կրեդիտը կրթական ծրագրի ավարտական պահանջները բավարարելու նպատակով ուսանողի վաստակած կրեդիտների գումարն է:

6. Գնահատված կրեդիտը գումարային կրեդիտների այն մասն է, որը գնահատված է տարբերակված գնահատականներով:

7. Վարկանիշային միավորը բոլոր գնահատված կրեդիտների և դրանց համապատասխանող գնահատականների արտադրյալների գումարն է: .

8. Միջին որակական գնահատականը /ՄՈԳ/ գնահատականների կրեդիտներով կշռված միջինն է, որը հաշվարկվում է վարկանիշային միավորների գնահատված կրեդիտների վրա բաժանելով /արդյունքը կլորացվում է 1/100-ի ճշտությամբ/:

9. Տարբերվում են կիսամյակային /հաշվարկված առանձին կիսամյակի համար/ և ամփոփիչ /հաշվարկված ուսման տվյալ շրջանի համար/ վարկանիշային միավորները և ՄՈԳ-եր:

10. Բուհը պարտավոր է ուսանողի հիմնավորված պահանջի դեպքում, համաձայն բուհում գործող կարգի, տրամադրել նրա ակադեմիական տեղեկագիրը ավարտված ուսումնառության կամ ուսումնական ծրագրի չավարտված մասի համար:

ՀՀ կրթության և գիտության նախարարություն (Կետ 4.5, 2007.)

Դիպլոմի միջուկի ընդհանուր մոդել

I. Առարկայի տվյալների բազա

Ներառում է առարկայի համարը և անվանումը, առարկայի նկարագրությունը, տեղական կրեդիտները, ECTS կրեդիտները (վավերացված դասախոսական հանձնաժողովի անդամի, ամբիոնի վարիչի, ֆակուլտետի ղեկանի, ակադեմիական հարցերով պրոռեկտորի կողմից)

II. Ուսանողի տվյալների բազա (վավերացված ուսանողի, ընդունելության գծով պատասխանատուի, արձանագրությունների բաժնի ղեկավարի, ուսումնական հարցերով պրոռեկտորի կողմից)

III. Կրթական աստիճանին վերաբերվող պահանջների տվյալների բազա

Ներառում է հիմնական, մասնագիտական և ընտրովի առարկաները, հետազոտությունն ու որակավորման քննությունները (վավերացված դասախոսական հանձնաժողովի անդամի, ամբիոնի վարիչի, ֆակուլտետի ղեկանի, ուսումնական հարցերով պրոռեկտորի կողմից)

IV. Ուսուցման համաձայնագրի տվյալների բազա

Ներառում է հիմնական առարկաները, մասնագիտական և ընտրովի առարկաները, հետազոտությունն ու որակավորող քննությունները (վավերացված ուսանողի, ամբիոնի վարիչի, ֆակուլտետի ղեկանի, ուսումնական հարցերով պրոռեկտորի կողմից)

V. Առարկայի գրաֆիկի տվյալների բազա

Ներառում է առարկայի ժամանակային գրաֆիկը, լսարանի տեղը և չափը, ներգրավված ուսանողների քանակը (վավերացված դասախոսի, ամբիոնի վարիչի, ֆակուլտետի ղեկանի, ուսումնական հարցերով պրոռեկտորի կողմից)

VI. Դասախոսի կողմից նշանակվող գնահատականն ըստ առարկայի, ըստ ուսանողի

Ներառում է ավարտման ամսաթիվը, առարկայի համարն ու անվանումը, տեղական կրեդիտներն ու գնահատականները, ECTS կրեդիտներն ու գնահատականները (վավերացված՝ դասախոսի, ամբիոնի վարիչի, ֆակուլտետի ղեկանի, ուսումնական հարցերով պրոռեկտորի կողմից)

VII. Արձանագրությունների պատասխանատուի տվյալների բազա

Ներառում է ընդունման և ավարտման ամսաթիվը, առարկայի համարը և անվանումը, տեղական կրեդիտներն ու գնահատականները, ECTS կրեդիտներն ու գնահատականները, կրթական աստիճանի անվանումն ու կրթափուլը (վավերացված, ֆակուլտետի ղեկանի, արձանագրությունների բաժնի ղեկավարի, ուսումնական հարցերով պրոռեկտորի կողմից)

VIII. Դիպլոմի հավելվածի տվյալների բազա

Ներառում է դիպլոմը կրող անձի որակավորումները, կրթական աստիճանի որակավորումը, որակավորման մակարդակը, ձեռք բերած բովանդակությունն ու արդյունքները, որակավորման գործառույթը, լրացուցիչ տեղեկություն, հավաստագրում, որակավորումը շնորհող մարմնի կողմից վկայագրում (վավերացված՝ ուսանողի, ամբիոնի վարիչի, ֆակուլտետի ղեկանի, ուսումնական հարցերով պրոռեկտորի կողմից)

IX. Ուսանողի պաշտոնական դիպլոմի միջուկն ու հավելվածը
Ներառում է ընդունման և ավարտման ամսաթիվը, առարկայի համարը և անվանումը, տեղական կրեդիտներն ու գնահատականները, ECTS կրեդիտներն ու գնահատականները, կրթական աստիճանի անվանումն ու կրթափուլը (վավերացված՝ ուսանողի, ամբիոնի վարիչի, ֆակուլտետի ղեկանի, ուսումնական հարցերով պրոռեկտորի կողմից)

Դիպլոմի հավելված

Բեռլինի կոմյունիկեն (2003 թ.) փաստում է, որ “2005 թվականից սկսած յուրաքանչյուր ուսանող պետք է ինքնաբերաբար և անվճար ստանա դիպլոմի հավելված: Այն պետք է գրված լինի առավել տարածված եվրոպական արդյունավետ լեզուներից մեկով”։ (էջ 5)

Եվրոպական հանձնաժողովը (2006 թ.) նշում է, որ դիպլոմի հավելվածը, որը երբեմն կոչվում է Եվրոփասսի դիպլոմի հավելված (ԴՀ), համալսարանի կողմից թողարկված մի փաստաթուղթ է, որը տրվում ուսանողներին համալսարանն ավարտելիս: ԴՀ-ը մատչելի ձևով ներկայացնում է ուսանողի ստացած որակավորումը և նկարագրում է այն բարձրագույն կրթական համակարգի բովանդակությունն ու կառուցվածքը, որի շրջանակներում այն պատրաստվել է: Այն պետք է գերծ լինի բոլոր տեսակի գնահատողական մեկնաբանություններից, համարժեքության մասին պնդումներից կամ ճանաչման վերաբերյալ առաջարկություններից: Այն ճկուն և չպարտադրվող միջոց է, որը նախագծվել է ժամանակ, դրամ և աշխատանքային

ծանրաբերոնավծություն խնայելու նպատակով: Այն կարելի է հարմարեցնել տեղական պահանջներին:

Ըստ Եվրոպական հանձնաժողովի՝ դիպլոմի հավելվածը բաղկացած է ութ բաժիններից.

1. տեղեկություն որակավորում ստացած անձի մասին,
2. տեղեկություն որակավորման մասին,
3. տեղեկություն որակավորման մակարդակի մասին,
4. տեղեկություն բովանդակության և ձեռք բերված արդյունքների մասին,
5. տեղեկություն որակավորման գործառույթի մասին,
6. լրացուցիչ տեղեկություններ,
7. դիպլոմի հավելվածի վկայագրումը հաստատության կողմից,
8. դիպլոմի հավելվածի վկայագրումը որակավորում շնորհող մարմնի կողմից:

Դիպլոմի հավելվածը ստեղծվում է ազգային հաստատությունների կողմից՝ ըստ Եվրոպական հանձնաժողովի, Եվրոպայի խորհրդի և Յունեսկո-ի համատեղ աշխատանքային խմբի կողմից մշակված նմուշի, որոնք փորձարկել ու լրամշակել են այդ նմուշային տարբերակը: *Տես հավելված 4, Դիպլոմի հավելվածի նմուշ:*

Դիպլոմի հավելվածը չի փոխարինում բնօրինակ դիպլոմը կամ կրթական աստիճանը կամ ճանաչում երաշխավորող ավտոմատացված համակարգը: Դիպլոմի հավելվածը տրամադրվում է այն բուհի կողմից, որը շնորհում է նաև դիպլոմի բնօրինակը կամ կրթական աստիճանը:

Աշխատաժողովների կիրառումը որպես դիպլոմի միջուկի կառավարման և բարելավման մեթոդ

Դիպլոմի միջուկի կառավարման գերազանց համակարգի մշակումը բաղկացած է հետևյալ տարրերի շուրջ միավորված աշխատախմբերից.

- Որակի ապահովում և ապահովություն
- Ընդունելություն համալսարան

- Ուսանողի գրանցումների առանձնահատկություններ
- Կրթական աստիճանի պլանավորում
- Առարկայի տեղեկագրի առանձնահատկություններ
- Ուսուցման անհատական պայմանագրի մշակում
- Կրեդիտների փոխանցման եվրոպական համակարգ և դիպլոմի հավելվածի անվանումներ
- Դիպլոմի միջուկի կառավարման համակարգի դիագրամի կազմում
- Դիպլոմի միջուկի էլեկտրոնային տարբերակների առանձնահատկություններ՝ սարքակազմ (հարդվեր), ծրագրակազմ (սոֆթվեր), անվտանգություն, հուսալիություն
- Առարկայի գնահատականի մասնագրումը/սահմանումը (ուսուցման որակ)
- Ուսանողների գնահատականների գրանցման առանձնահատկություններ

Դիպլոմի միջուկի կառավարման համակարգի արդյունքներ

Դիպլոմի միջուկի կառավարման գերազանց համակարգի մշակումը կհանգեցնի դրական արդյունքների, այդ թվում՝

- Ճշգրիտ գնահատականների նշանակում,
- գիտելիքի և տեղեկատվության փոխանակում,
- դասախոսների և ուսանողների անգլերենի իմացության բարելավում,
- դասախոսների գիտակրթական մակարդակի բարձրացում,
- տարբեր կրթական աստիճաններ շնորհող ծրագրերի շրջանակներում գիտելիքների բարելավում,
- ուսանողների գնահատման և գնահատականների նշագրման նոր մեթոդներ,
- ուսումնական առարկայի կրկնության նվազեցում,
- դուրս մնացող ուսանողների քանակի նվազեցում,
- առավել կայուն կրթական ծրագրեր:

Աշխատառողովների թեմաներ՝ դիպլոմի միջուկի կառավարման համակարգի մշակում

1. Կրեդիտային համակարգի համառոտ նկարագիր (նպատակները, կրթական աստիճանների պլանավորումը, կրեդիտների ծավալը, կարողությունները, որակի ապահովումը, ուսումնական առարկաների կառուցվածքը):
2. Կրթական աստիճանի պլանավորում (շրջանակը, կրեդիտների ծավալը, կրեդիտների որակը, դիպլոմի հավելված) թարմացված է 2007 թ. մայիսի 7-ին:
<http://ec.europa.eu/education/programmes/socrates/ects/doc/example4.pdf>
http://ec.europa.eu/education/policies/rec_qual/recognition/diploma_en.html
3. Կրեդիտների փոխանցման եվրոպական համակարգ և դիպլոմի հավելվածի վերնագրեր (ECTS և ԴՀ վերնագրեր):
4. Դիպլոմի հավելված (տեղեկություն որակավորում ստացած անձի մասին, տեղեկություն որակավորման մասին, տեղեկություն որակավորման մակարդակի մասին, տեղեկություն բովանդակության և ձեռք բերված արդյունքների մասին, տեղեկություն որակավորման գործառնության մասին, լրացուցիչ տեղեկություններ, դիպլոմի հավելվածի վկայագրումը, տեղեկություն բարձրագույն կրթության ազգային համակարգի մասին): Օրինակները տրամադրված են: Թարմացված է 2007 թ. մայիսի 7-ին:
<http://www.europeunit.ac.uk/resources/E-04-10%20.pdf>
5. ՀՊԱՀ-ում դիպլոմի միջուկի կառավարման համակարգի դիագրամի կազմում
6. Դիպլոմի միջուկի էլեկտրոնային տարբերակների առանձնահատկություններ (սարքակազմ (հարդվեր), ծրագրակազմ (սֆթվեր), անվտանգություն, հուսալիություն)
7. Համակարգչային ծրագրեր դիպլոմի միջուկի համակարգի համար: Թարմացված 2007 թ. մայիսի 7-ին:
<http://usos.mimuw.edu.pl/eunis-2005/eunis2005.pdf>
8. Ուսանողների ընդունելություն ՀՊԱՀ

9. Անհատական ուսուցման պլանի մշակում (Բոլոնիայի ուսուցման համաձայնագիր)
10. Ուսանողների գրանցումների առանձնահատկություններ (առաջին կուրսի ուսանողներ, երկրորդ կուրսի ուսանողներ, շրջանավարտներ)
11. Առարկայի կատալոգի (գրացուցակի) առանձնահատկություններ
12. Դիպլոմի կատալոգի (գրացուցակի) առանձնահատկություններ
13. Ուսանողների գնահատականների գրանցման առանձնահատկություններ
14. Ուսանողների շարժի վերաբերյալ խնդիրներ
15. Անհատական ուսուցման պլանի մշակում (ուսուցման համաձայնագիր)
16. Առարկայի անվանման մշակում (յուրաքանչյուր ֆակուլտետի համար առանձին)
17. Առարկայի կրեդիտների ծավալի առանձնահատկություններ
18. Առարկայի գնահատականի մասնագրումը (ուսուցման որակ)
19. Ապագայի համար խնդիրների պլանավորում (ինտերնետային օնլայն գրանցում, էլեկտրոնային կերպով քննական աշխատանքների կառավարում և վերահսկում, ուսանողների նոր տեղեկատվական համակարգերի իրականացում, UCAS-ի էլեկտրոնային տրամադրում, ուսանողների ազգային հետազոտություն, համատեղ գործառնությունների համար տվյալների կուտակում, ուսանողների նոր տեղեկատվական համակարգերի պլանավորում և իրականացում, փոփոխական վճարներ, ֆինանսավորման վերահսկման և բաշխման համար վիճակագրություն HESA-ից, տարածաշրջանային համագործակցություն, HESA-ի տվյալների օգտագործման խթանման հեռանկար, էլեկտրոնային գրանցում, ուսանողների նոր տեղեկատվական համակարգերի մշակման ծրագրի կառավարում, ուսանողների նոր տեղեկատվական համակարգերի գործարկումը ողջ համալսարանում):

Ամփոփում

Ինչպես և յուրաքանչյուր համատեղ ծրագրում, թափանցիկությունն էական նշանակություն ունի: Դիպլոմի արժեքը կախված է ուսանողի ջանասիրության և ուսուցման արդյունքների որակի ապահովումից: Այս “ակադեմիական տարադրամը” ներփակված է առաջադիմության գրանցման դիպլոմի միջուկի և հավելվածի մեջ: Որպես չափորոշիչ օգտագործվում են ECTS կրեդիտները: Բոլոր երկրներում մեկ ուսումնական տարին համապատասխանում է ECTS 60 կրեդիտների՝ անկախ չափորոշիչից կամ որակավորման տեսակից:

Բեռլինի կոմյունիկետով (2003 թ.) պարզաբանվել են լարվածություն առաջացնող հնարավոր գործոնները և երաշխավորություն է տրվել, որպեսզի որակի ապահովման հիմնական պահանջները հաստատավեն ազգային մակարդակով: Կոմյունիկեն նաև շեշտել է “որակի ապահովման համար բոլորի կողմից ընդունելի չափանիշների և մեթոդաբանության” մշակման անհրաժեշտությունը (էջ 3):

Բեռլինի կոմյունիկետում (2003 թ.) կոչ է արվում, որ “2005 թվականից սկսած յուրաքանչյուր ուսանող պետք է ինքնաբերաբար և անվճար ստանա դիպլոմի հավելված” (էջ 5):

Առաջարկվում է դիպլոմի միջուկի համակարգի մոդել, որը կավելացնի արդյունավորությունն ու վստահությունը:

Լրացուցիչ տեղեկությունների համար կարող եք օգտվել “Դիպլոմի միջուկի կառավարում” բաժնից հետևյալ հասցեով.
<http://www.sauabologna.com/transcriptmanagement.asp>

Բաժին 4. Բոլոնիայի գործընթացի փաստագրում և գնահատում

Գլուխ 11. Համալսարանի քաղաքականության կողմնորոշիչ մեթոդը

*Կողմնորոշիչ մեթոդը պարզ
գաղափար է, սակայն բարդ մոտեցում*

Մերիամ-Վերսթերը (2007 թ.) սահմանել է կողմնորոշիչ մեթոդը որպես “չափորոշիչ՝ ըստ որի ինչ-որ մի բան կարելի է չափել, ստուգել կամ դատել...” (էջ 1): Այնուհետև, ըստ այլ ձևակերպումների “ սահմանված չափորոշիչների համաձայն, կողմնորոշիչ մեթոդը չափում է (մրցակցի արտադրանքը)՝ այն համեմատելու և բարելավելու համար” /էջ 1/: Թեև Բոլոնիայի գործընթացի համար որևէ պաշտոնական բառարան չի հաստատվել, Բոլոնիա-Բերգենի ինտերնետային կայքն (2005 թ.) առաջարկում է աշխատանքային բառարան:

Համաձայն Բոլոնիա-Բերգենի (2005թ.)՝ կողմնորոշիչ մեթոդը “կարևոր աշխատանքային տվյալների կուտակման և զեկուցման ստանդարտացված մեթոդ է, որը հնարավորություն է ստեղծում համեմատելու տարբեր կազմակերպությունների կամ ծրագրերի աշխատանքը՝ հիմնականում հաջողված փորձի կուտակման նպատակով” (էջ 1): Գործնականում կողմնորոշիչ մեթոդը ավելի կարևորում է լավագույն փորձի փոխանցումը, քան պաշտոնական համեմատական չափումների կատարումը:

Ծրագրի նպատակն է բարելավել կողմնորոշիչ մեթոդի մոտեցումները Եվրոպայում՝ նպատակ ունենալով ստեղծել համալսարանի ճիշտ կառավարման կողմնորոշիչ մեթոդի չափորոշիչներ: Սա կնպաստի բարձրագույն կրթության կառավարման արդիականացմանը, եվրոպական բարձրագույն

կրթության գրավչության բարձրացմանը և միջազգային մակարդակում դրա տեսանելիության բարելավմանը:

Անցումային ժամանակաշրջանում շատ կարևոր է ճշգրիտ կերպով հետևել ներկայումս իրականացվող քաղաքականությանն ու գործնական փորձին, և պարբերաբար համեմատել ժամանակի ընթացքում կատարվող փոփոխությունների հետ: Կողմնորոշիչ մեթոդի ստեղծումը կարող է մանրամասն մշակված և թանկ գործընթաց լինել, այդ պատճառով առավել պարզ մոտեցում է առաջարկվում: Առաջարկվող ռազմավարությունն է՝ օգնել համալսարանին գնահատելու իր առկա չափորոշիչները և սահմանել գործնական փորձի բարելավման մեթոդներ:

Չափման միջոցների և մեթոդների ընտրությունը շատ կարևոր է:

Չափման միջոցները պետք է ընդգրկեն Բոլոնիայի ոգուն համահունչ գործնական փորձը, որը նպաստում է բարձրորակ ծրագրերի մշակմանն ու իրականացմանը և համապատասխանում է ECTS պահանջներին:

ECTS չափանիշները ընդգրկում են տեղեկատվական փաթեթը/առարկաների տեղեկագիրը, ECTS կրեդիտների կիրառումը, ուսուցման պայմանագրերի նմուշները, դիպլոմի միջուկը և ակադեմիական ճանաչման պաշտոնական վկայությունները: Լավագույն դեպքում, ցանկացած համալսարան կարող է մշակել մի համակարգ, որն իր կարիքներն առավել բավարարող համապատասխան կողմնորոշիչ մոդել է՝ միևնույն ժամանակ համեմատականությունն ապահովելով այլ համալսարանների միջև:

ՀՊԱՀ-ի դեպքում, նախնական կողմնորոշիչ մոդելի ստեղծումը հիմնված է ութ բաղադրիչների վրա՝

1. Ապագա տեսակետ՝ ինստիտուցիոնալ և անձնական ապագա:
2. Կառավարում՝ ՀՊԱՀ և Հայաստանի բարձրագույն կրթության:
3. Դասավանդման պատմություն՝ ՀՊԱՀ-ի SWOT-ի /ուժեղ և թույլ կողմեր, հնարավորություններ և վտանգներ/:

4. Առաջնորդություն՝ հաջողության և աշխատանքի կատարման առանցքային արժեքները՝ ժամանակի ընթացքում առաքելության հետ հարաբերակցված:
5. Անձնական պատասխանատվություն՝ վերահսկման կենտրոնի
6. Փոփոխության հանդեպ զգայունության՝ ինստիտուցիոնալ և անձնական զգայունություն:
7. Ինքնաընկալում, ինքնագնահատում, ընկալվող ներդրումներ, գործընկերների կարգավիճակ:
8. Ուսանողների առանձնահատկություններ՝ արդյունքների:

Շատ կարևոր է նաև ներգրավված մասնակիցների ընտրությունը: Նպատակային շահառուների խումբն ընդգրկում է համալսարանի առաջնորդներին, համալսարանի կառավարման մարմինների անդամներին, ուսանողներին և շրջանավարտներին, ազգային մակարդակում գործող քաղաքական գործիչներին/վարչական աշխատողներին, որոնք բարձրորակ համալսարանական դասավանդման, հետազոտության և գիտասփյուռ ծրագրերի շահառու կողմն են հանդիսանալու: Կողմնորոշիչ մեթոդի չափանիշը պետք է հիմնվի կողմերի աշխատանքի կատարման փաստերի թափանցիկ ներդաշնակեցման վրա:

Հերթֆորդշայի համալսարանը /2001 թ./ մշակել է մի մոդել, որը կարող է ծառայել որպես ուղեցույց՝ համալսարանի լավագույն փորձի գրանցման համար: Կարելի է տվյալների բազա կիրառել համալսարանում ներդրված վեց կողմնորոշիչ փուլերում:

Փուլ 1: Սահմանել առաքելությունը, նպատակները և շահառուներին, ինչպես նաև պլանավորման համար անհրաժեշտ դեմոգրաֆիկ ցուցանիշները և հիմնավորումը:

Հարցերն ընդգրկում են՝

1. Ինչու՞ է համալսարանն իրականացնում կողմնորոշման մեթոդի գործընթացը:

2. Արդյո՞ք դա արվում է անմիջականորեն Բոլոնիայի գործընթացին վերաբերող որակի բարելավումներին աջակցություն ցուցաբերելու համար:
3. Արդյո՞ք դա արվում է համալսարանի ռազմավարության համար կարևոր քաղաքականության և գործնական փորձում կատարված փոփոխություններին աջակցություն ցուցաբերելու համար:
4. Արդյո՞ք դա արվում է ավելի մեծ համալսարանների (ազգային և միջազգային) հետ համեմատելու համար՝ մրցակիցներից սովորելու կամ համալսարանը կատարալեզարծելու նպատակով:

Փուլ 2: Նկարագրել ինստիտուցիոնալ գործոնները, այդ թվում՝ համալսարանի մշակույթը, ներկա ենթակառուցվածքը, փորձառության ոլորտը, ազգային հեղինակությունը, ուսանողների և պրոֆեսորա-դասախոսական կազմի առանձնահատկությունները:

Փուլ 3: Սահմանել ուսուցմանը, հետազոտություններին և գիտասփյուռ ծրագրերին նպաստող պրոֆեսորադասախոսական կազմի և անձնակազմի տարակարգերը:

Փուլ 4: Կազմի տարբեր անդամների համար անհրաժեշտ աուդիտի հմտություններ՝ կրեդիտային համակարգը հաջողությամբ ներդնելու նպատակով, ինչպես նաև կազմի համար մասնագիտական զարգացում՝ ներառյալ դասավանդման մեթոդաբանությունը, ուսանողի գնահատումն ու գնահատականների նշանակումը, ուսումնական պլանի մշակումը, առարկայական ծրագրերի մշակումը, դիպլոմի միջուկի համակարգի մշակումը և կառավարման համակարգը:

Փուլ 5: Կողմնորոշիչ մեթոդների և ժամանակի ընթացքում կատարված փոփոխություններից ստացված արդյունքների օգտագործում և շահառուների խմբերին զեկուցում:

Փուլ 6: Շահառուների հետ քննարկման համար հիմնախնդիրների թափանցիկ հաշվետվության տրամադրում:

Ամփոփում

Կոդմնորոշիչ մեթոդը արժեքավոր պատկերացումներ է ներկայացնում փոփոխությունների դինամիկայի վերաբերյալ, սակայն այն ժամանակատար գործընթաց է համալսարանի և շահառուների համար: Անհրաժեշտ է ստեղծել շահառուների մի փոքր խումբ և ժամանակ հատկացնել աշխատանքներն իրականացնելու համար: Շատ կարևոր է, որ աշխատանքը գործնական բնույթ կրի և նվազագույնի հասցվի:

Ճշգրիտ պլանավորումը հաջողության երաշխիքն է: Համալսարանը պետք է նվազագույն չափանիշներ ընտրի, որոնք օգտակար կլինեն իրենց նպատակների համար: Կոդմնորոշիչ մեթոդի տվյալների մեծ մասը կարելի է գտնել համալսարանի ներսում և, որտեղ որ հնարավոր է պետք է կիրառել առանց վերահամալրման:

2-6 փուլերի իրականացման մանրամասները անհրաժեշտ է հետաձգել մինչև 1-ին փուլի ավարտը: Տեղեկությունների կուտակման ընթացքում պետք է հնարավորության չափով տեղակայել և օգտագործել առկա տվյալները: Տվյալների բազան պետք է նախագծված լինի այնպես, որ խթանի տվյալների կուտակումը, այնպես որ դուրսին դարձնել տվյալների կուտակումն ու վերլուծումը:

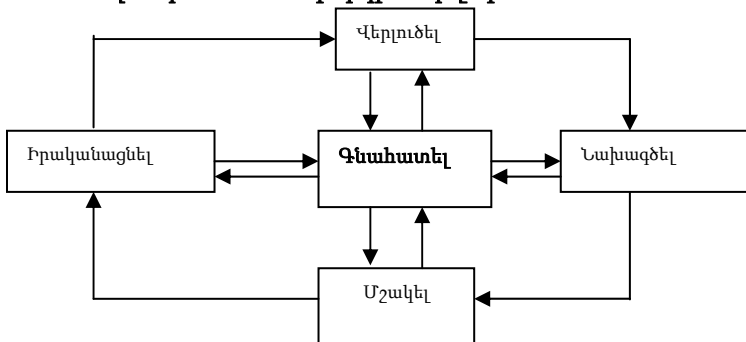
Գլուխ 12. Մեթոդների և առարկայական նյութերի գնահատումը

Առաջընթացը որոշվում է չափորոշիչների համաձայն՝ սակայն կարևոր է իմանալ, թե որն է չափորոշիչը:

Մեթոդները և առարկայական նյութերը կազմում են Բոլոնիայի գործընթացի չափորոշիչներին համահունչ ուսումնական պլանի վերափոխման գործընթացի կարևոր մասը: Առաջադիմություն ունենալու նպատակով կարևոր է սկսել գնահատման շրջանակներ մշակելուց: Այս գլուխը կազմված է Թայլերի (1949թ.) առաջին և չորրորդ հարցերի հիման վրա:

1. Ո՞րն է նպատակը:
2. Ինչպե՞ս եք իմանում, որ նպատակն իրականացված է:

Դասավանդման համակարգի մոդել սխեմա

Հաճախ գնահատումը ծրագրի զարգացման “վերջին քայլն” է համարվում. սակայն կողմնորոշման մեթոդի գործընթացում այն պետք է առաջիններից մեկը լինի:

Կրթական ծրագրի գնահատման ընթացքում կարևոր է սահմանել, ուսումնասիրել, չափել կամ դիտարկել ծրագրի բաղադրիչները և ծրագրում բաղադրիչների համատեղ աշխատանքը: Ծրագրի սկզբից ի վեր գնահատումը պետք է դիտվի որպես աշխատանքների շարունակական մասը: Միայն այս

տեղեկություններն ունենալու դեպքում, մենք կարող ենք խելամտորեն պլանավորել կամ փոփոխել մեր ծրագիրը:

Ծրագրի գնահատումն ուսանողի գնահատման համեմատ

Ծրագրի գնահատումը կենտրոնանում է ծրագրի բաղադրիչների վրա՝ վերլուծուման, նախագծման, մշակման և իրականացման, մինչդեռ ուսանողի գնահատման կիզակենտրոնում է ուսուցման և վարքագծի փոփոխությունները՝ հակազդեցություն, ուսուցում, վարքագիծ և արդյունք:

Ի՞նչ է ծրագիրը: Սովորաբար համալսարաններն աշխատում են իրենց առաքելության համաձայն և որպես անբաժանելի մաս ներառում են լրացուցիչ ծրագրերը՝ ուսուցումն ու հետազոտությունը որպես ակադեմիական կրթական աստիճանի մաս: Ծրագրի գնահատումը տեղեկություններ է կուտակում բոլոր ծրագրերի կրթական արժեքների և արդյունավետության մասին: Այն կարող է կենտրոնանալ նաև համալսարանի շրջանականներում իրականացվող մեկ ծրագրի շուրջ: Ծրագրի գնահատումը կարող է ընդգրկել բազմաթիվ մեթոդներ, այդ թվում՝ կարիքների գնահատում, հավատարմագրում, արդյունավետության որոշում, ինչպես նաև ֆորմատիվ և սումատիվ տվյալների կուտակում: Կիրառվող գնահատման մեթոդը կախված է կայացվող պարտադիր որոշումներից:

Մեթոդների և նյութերի գնահատման իրականացման հիմնական քայլերը

Արդյունքների վրա հիմնված գնահատման գործընթացն ընդգրկում է յոթ հիմնական քայլ. (Սքնամարա, 2007 թ.):

1. Սահմանել հիմնական արդյունքներ՝ ծրագրի ուսումնասիրության կամ վավերացման համար ECTS-ի պիտակին արժանանալու նպատակով՝ նախատեսված Բոլոնիայի գործընթացի պահանջներին համահունչ:
2. Նախապատվություն տալ արդյունքներին և ընտրել միայն հիմնական տեղեկություններ տրամադրող արդյունքները՝

- դիպլոմի միջուկը, դիպլոմի հավելվածները, տեղեկատվական փաթեթները և ուսուցման պայմանագրերը:
3. Ցանկացած հիմնական արդյունք ներդնելու համար սահմանել, թե ի՞նչ ուսումնասիրվող միջոցներ կարելի է կիրառել՝ Բոլոնիայի գործընթացի նպատակները իրականացնելու համար:
 4. Սահմանել “նպատակային” խնդիրներ ECTS-ի համար՝ դիպլոմի միջուկ, դիպլոմի հավելված, տեղեկատվական փաթեթ և ուսուցման պայմանագրեր, և որոշել, թե արդյոք կարելի է տեղեկություններ ստանալ՝ կիրառելով ընտրված միջոցները:
 5. Սահմանել, թե ի՞նչ տեղեկություններ են անհրաժեշտ, որպեսզի ցուցադրեն, որ գործընթացը իրականանում է՝ համաձայն որոշված չափորոշիչներին:
 6. Որոշել, թե ինչպե՞ս կարելի է արդյունավետ կերպով տեղեկություններ հավաքել: Հնարավորության դեպքում կիրառել առկա տեղեկությունները:
 7. Վերլուծել և զեկուցել արդյունքների մասին:

Ծրագիրը գնահատվում է ըստ

- Նպատակների
- Գործընթացի
- Արդյունքների

Մեթոդների ընտրման հիմնականպատակը

Գնահատման մեթոդի ընտրման հիմնականպատակն է հանգուցային որոշում կայացնողներին կարևորագույն տեղեկություններ տրամադրել առավել մատչելի և գործնական ձևով: Ուսումնասիրել հետևյալ հարցերը (Մքնամարա, 2007թ.)՝

1. Ծրագրի վերաբերյալ որոշումներ կայացնելու համար ի՞նչ տեղեկություններ են անհրաժեշտ:
2. Կիրառելով առկա աղբյուրները՝ նշված տեղեկություններից ո՞ր տեղեկություններն է անհրաժեշտ կուտակել և վերլուծել:
3. Ո՞րն է տեղեկությունների հուսալիությունը:

4. Արդյո՞ք ընտրված մեթոդները կուտակում են բոլոր անհրաժեշտ տեղեկությունները:
5. Ի՞նչ լրացուցիչ մեթոդներ են առկա տեղեկությունները լրացնելու համար:
6. Արդյո՞ք տեղեկությունները հավաստի են ECTS կրեդիտների վերաբերյալ որոշում կայացնողների համար:
7. Արդյո՞ք ուսանողների առանձնահատկությունները համապատասխանում են գնահատման մեթոդներին /հաղորդակցման ուղիները, ազդեցությունը, ներկայացուցիչները, գաղտնիությունը/:
8. Ո՞վ կարող է կազմակերպել տվյալների կուտակման գործընթացը:
9. Ինչպե՞ս կարելի է տեղեկությունները վերլուծել և զեկուցել: Սովորաբար մեթոդների համակցությունը ավելի լավ արդյունքներ է տալիս:

Տեղեկությունների վերլուծությունը և մեկնաբանումը

Մքնամարան (2007 թ.) և Թայլերը (1949 թ.) առաջարկում են սկսել հետևյալ հարցերից՝ ո՞րն է հիմնանպատակը կամ որո՞նք են գնահատման նպատակները: Սկսեք ծրագրի վերաբերյալ որոշումներ կայացնելու համար անհրաժեշտ գնահատման նպատակի կամ պատասխանների տեսակների ուսումնասիրությունից: Տվյալները կարող են դասակարգվել ըստ կարգերի, միջոցառումների, աղբյուրների կամ արդյունքների, իսկ կարող են խմբավորվել՝ ըստ որակական կամ քանակական կարգերի: Մադյուրինացնելու է տվյալների վերլուծությունը:

Վերլուծությունը կատարելիս ստուգեք տվյալների աղբյուրները՝ նմուշների կամ հարցվողների անկախ և կախված լինելը, հարցվողների անկանոն ընտրությունը, տարաձայնությունների համատարրությունը և ոչ-պարամետրական կամ պարամետրական վիճակագրական տեստերի կիրառումը: Նպատակներից մեծ մասի համար, նկարագրական վիճակագրությունը բավարար տեղեկություններ է

տրամադրելու որոշումների կայացման համար: Բրայերսը (2007թ.) խորհուրդ է տալիս “տվյալների հետ սերտ կապ հաստատել”:

Գնահատման արդյունքների մասին զեկուցումը

Մաքնամարան (2007 թ.) և Թայլերը (1949 թ.) առաջարկում են ավարտել հետևյալ հարցով՝ ինչպե՞ս եք տեղեկանում, թե արդյո՞ք դուք իրականացրել եք նպատակը:

Հետևելով Բրայերսի խորհուրդներին՝ ուշադիր ուսումնասիրեք տվյալները և խմբավորեք բաժիններում: Զեկույցի մակարդակը և ծավալը կախված է որոշում կայացնողների կարիքներից: Բարձր է գնահատվում այն խմբագիրը, որը ընթերցում է զեկույցը ունկնդիրների տեսակետից:

Շատ կարևոր է խորհուրդները և եզրահանգումները ճշգրիտ կերպով նկարագրող գործառնական ամփոփումը: Գործառնական ամփոփումը պետք է ընդգրկի գնահատման ենթակա ծրագրի համառոտ նկարագիրը և գնահատման նպատակների, մեթոդների և վերլուծության գործընթացի հակիրճ զեկույցը:

Ծրագրի գնահատման համար նախատեսված ֆորմատիվ գնահատումը

“Սկսել - Դադարեցնել - Շարունակել” գործընթացը պարզ, սակայն հզոր ֆորմատիվ միջոց է, որը գործնական խորհուրդ է հաղորդում: Ընդամենը մի քանի բուլետի ընթացքում մասնակիցները մի շարք խորհուրդներ են տալիս ուսումնասիրության վերաբերյալ: Գործնական աշխատանքների գրառումները պետք է ընդգրկեն առաջարկություններ, ամսաթվեր և ձեռնարկված գործողություններ:

Ծրագրի գնահատման տարրերը

Ծրագիրը գնահատելիս շատ կարևոր է որոշել անկախ տարաձայնությունները, որոնք կարող են ազդել արդյունքի վրա, այսինքն՝ անձնական մեկնաբանությունները, ներկայացնողի առանձնահատկությունները, առարկայի բովանդակության բնույթը

և ֆիզիկական միջավայրը: Դասընթացների հետևյալ գնահատման
ձևը ծրագրի գնահատման միջոցի օրինակ է:

Աղյուսակ 12.1. ԴԱՄԸՆԹԱՑԻ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ Ձև (օրինակ)

Թեմա **Առարկայական ծրագրերի մշակում**

Անուն Ազգանուն:

Ֆակուլտետ: _____ Ամբիոն: _____

Ծանոթություն՝ շրջանակի մեջ վերցրեք ձեզ համար ընդունելի պատասխանը

1. Այսօր իմ գիտելիքների մակարդակը առարկայական նյութերի և ուսումնական պլանի մշակման վերաբերյալ հետևյալն է՝

(Տարրական) (վերձառու) (հմուտ մասնագետ)

2. Գնահատում

Ստորև բերված յուրաքանչյուր տարբերակի համար նշեք ձեր կարծիքը՝ շրջանակի մեջ առնելով մեկից մինչև վեց թվերից մեկը:

1 – բացարձակապես համաձայն չեմ; 2 – համաձայն չեմ; 3 – որոշ չափով համաձայն չեմ; 4 – որոշ չափով համաձայն եմ; 5 – համաձայն եմ; 6 – ամբողջովին համաձայն եմ

Գետ	1	2	3	4	5	6
1. Այս դասընթացը համապատասխանում է իմ ակնկալիքների						
2. Այս տեղեկությունները կարևոր են ինձ համար						
3. Այս դասընթացը համապատասխանում է մեր ամբիոնի պահանջներին						
4. Ստացած գիտելիքի կիրառումը օգտակար է ինձ մասնագիտական տեսակետից						
5. Դասընթացը հարմար էր կազմակերպված ժամանակային առումով						
6. Թեման լավ է ներկայացվել (դասախոսի կողմից)						
7. Նա խոսում էր պարզ և նրան հեշտ էր հասկանալ						
8. Նա ինձ ներգրավեց նյութի ներկայացման ժամանակ						

3. Ձեր կարծիքով, այս դասընթացին ներակայացված տեղեկություններից /նյութերից/ ո՞րն է ամենաօգտակարը:

5. Արդյո՞ք Դուք կկարողանաք կիրառել Ձեր ամբիոնում կամ ֆակուլտետում այն թեմաները, որ մատուցվեցին այս դասընթացի ընթացքում: (շրջանակի մեջ վերցրեք)

(Այո) (Միգուցե – համոզված չեմ) (Ոչ)

Եթե ոչ, ապա ի՞նչ լրացուցիչ նյութեր են անհրաժեշտ:

6. Ի՞նչ լրացուցիչ թեմաներ եք առաջարկում՝ որպես այս դասընթացի շարունակություն:

Անկկալիքներ

Իմ գիտելիքների և/կամ հմտությունների ներկա մակարդակն է՝

- ①... գրոյական գիտելիքներ կամ հմտություններ
- ②... շատ քիչ գիտելիքներ կամ հմտություններ (սկսնակի մակարդակ)
- ③... գիտելիքների կամ հմտությունների որոշակի պաշար
- ④... Գիտակ և հմուտ (կիրառող)
- ⑤... գիտելիքների և հմտությունների մեծ պաշար
- ⑥... հմուտ գործածող (փորձառու)

Իմ գիտելիքների և/կամ հմտությունների մակարդակը՝ հետևյալի կիրառման վերաբերյալ						
Կրեդիտային համակարգ (նպատակներ, կրթական աստիճանների պլանավորում, կրեդիտների քանակ, հմտություններ, որակի ապահովում, առարկայի պլանավորում)	①	②	③	④	⑤	⑥
Կրթական աստիճանի պլանավորում (շրջանակներ, կրեդիտների ծավալ, կրեդիտների որակ, դիպլոմի հավելված)	①	②	③	④	⑤	⑥

ՀՊԱՀ-ի շրջանավարտների ակնկալիքները (ագրոնոմիա, տնտեսագիտություն, սննդի տեխնոլոգիա, անասնաբուժական բժշկություն, հիդրոմելիորացիա, տրանսպորտային փոխադրումներ)	①	②	③	④	⑤	⑥
Թայլերի մոդելը առարկայի մշակման համար (նպատակ, փորձ, փորձի կազմակերպում, որոշել արդյո՞ք նպատակը իրականացվել է)	①	②	③	④	⑤	⑥
Հավաքել և գնահատել գիտելիքների բազա բակալավրի կրթական աստիճանի համար	①	②	③	④	⑤	⑥
Սահմանել ուսումնական պլանի բովանդակությունը՝ շրջանակներ, հերթականություն, շարունակելիություն և բայանս	①	②	③	④	⑤	⑥
Սահմանել ուսումնական պլանի նպատակները (հիմնական առարկաներ համալսարանի համար, հիմնական առարկաներ ֆակուլտետի համար և մասնագիտական առարկաներ)	①	②	③	④	⑤	⑥
Ընդունակությունների վրա հիմնված դասավանդում և ուսուցում (իմացական, արդյունավետ, հոգեշարժային)	①	②	③	④	⑤	⑥
Մշակել առարկաների համառոտ բովանդակությունը (անհրաժեշտ տարրերը, կրեդիտների ծավալը, տեսություն ընդդեմ գործնականի)	①	②	③	④	⑤	⑥
Մշակել առարկայական ծրագիր և կատայոգ	①	②	③	④	⑤	⑥
Մշակել առարկայական ծրագիրը (հիմնական տարրերը՝ անվանում, համառոտ բովանդակություն, նպատակներ, անհրաժեշտ նյութեր, գնահատման քաղաքականություն, հաճախումների քաղաքականություն, առաջադրանքներ, գնահատման սանդղակ, գնահատման չափանիշներ)	①	②	③	④	⑤	⑥
Մշակել ուսանողի գնահատման և	①	②	③	④	⑤	⑥

գնահատականներ նշանակելու սխեման (ֆորմատիվ, լսարանային, մասնակցություն, գնահատման ռուբրիկ, գնահատականներ)						
Ընտրել և կիրառել դասավանդման ռեսուրսները (Ինտերնետ, ամսագրեր, դասավանդման միջոցներ, մոդելներ, մասնագիտական ասոցիացիաներ)	①	②	③	④	⑤	⑥

Դասընթացների վերաբերյալ մեկնաբանություններ

Կիրքպատրիկի կողմից առաջարկված գնահատման հմտությունները զարգացնող չորս մակարդակներ

Դոնալդ Կիրքպատրիկը մշակել է գնահատման հմտությունները զարգացնելու ամենահայտնի մոդելներից մեկը (Կիրքպատրիկ, 1994 թ.): Հիերարխիկ մոդելը սկսվում է “փոխազդեցությունից” և ստուգում, թե սովորաբար ի՞նչ կարծիք ունեն մասնակիցները ուսուցման գործընթացի վերաբերյալ: Այս մակարդակը հեշտ է կազմակերպել և վերլուծել: Երկրորդ մակարդակը՝ “ուսուցումը”, չափում է համեմատատական վերլուծության կողմից տրամադրված նախատեստավորման և հետոեստային գնահատման միջոցով գիտելիքների, հմտությունների և վերաբերմունքի մեջ կատարված փոփոխությունները: Երրորդ մակարդակը ձեռնարկվող քայլերի տեսանկյունից ավելի բարդ է և չափում է “վարքագիծը” որպես

աշխատանքի կատարման, գիտելիքներում, հմտություններում և վերաբերմունքում կատարվող նկատելի փոփոխություններ:

Աղյուսակ 12.2. Կիրքպատրիկի կողմից առաջարկված ուսուցման գնահատման տեսություն /Կիրքպատրիկ, 1994 թ. /

Մակարդակ	Գնահատման ձևը (ինչն է չափվում)	Գնահատման նկարագիրը և առանձնահատկությունները	Գնահատման մեթոդների օրինակները	Համապատասխանությունը և նպատակահարմարությունը
1	Փոխազդեցություն	Փոխազդեցության գնահատումը ցույց է տալիս, թե ի՞նչ տպավորություններ ունեն մասնակիցները ուսուցման փորձից	Օրինակ՝ “ուրախ էջերը”, արձագանքի ձև ինչպես նաև բանավոր արձագանք, հետդասընթացային ուսումնասիրություններ կամ հարցաթերթիկներ	Արագ և հեշտ Մատչելի՝ կուտկաման կամ վերլուծության համար
2	Ուսուցում	Ուսուցման գնահատումը նշանակում է նախնական և հետագա գիտելիքների բարձրացում	Հիմնականում դասընթացից առաջ և հետո իրականացված գնահատումներ կամ տեսներ Կարող է կիրառվել նաև հարցազրույց կամ ուսումնասիրություն	Համեմատաբար պարզ է ներդրման համար, հստակ է չափվող հմտություններ համար Այդքան հեշտ չէ բարդ ուսուցման համար
3	Վարքագիծ	Վարքագծի գնահատումը ներառում է կիրառական ուսուցման ազդեցությունն աշխատանքի իրականացման վրա	Ժամանակ առ ժամանակ անհրաժեշտ է անցկացնել հարցազրույցներ՝ փոփոխությունը, փոփոխության առնչությունը և փոփոխության կայունությունը պահպանելու համար	Վարքագծի փոփոխության գնահատումը սովորաբար պահանջում է ղեկավարների համագործակցություն և հմտություններ

4	Արդյունքներ	Արդյունքների գնահատումը ուսուցանողի ազդեցությունն է գործի կամ միջավայրի վրա	Մեթոդները կիրառվում են նորմալ կառավարման և զեկուցման համակարգի գործընթացի միջոցով՝ խնդիրն այստեղ այս ամենն ուսուցանվողին հարաբերելն է	Անհատական առումով բարդ չէ, ի տարբերություն ողջ կազմակերպության Գործընթացը պետք է հաշվետվողա կանության պարզ մեխանիզմներ ներկայացի
---	--------------------	---	---	--

Երբորդ մակարդակը ներկայացնում է տեղեկություններ աշխատանքի կատարման փոխությունների վերաբերյալ: Չորրորդ մակարդակը՝ “արդյունքները”, չափում է փոփոխության ազդեցությունը հասարակական միջավայրի վրա՝ աշխատանքների կատարման նոր մեթոդի միջոցով: Արդյունքներն էապես առավել բարդ է կուտակել, անջատել և մեկնաբանել: Արդյունքներն անհրաժեշտ է առանձնացնել այլ շփոթեցնող ազդեցություններից, ինչպիսիք են՝ փոփոխություններ մշակվողում, աշխատանքային միջավայրում կամ տնտեսությունում, որը կարող է ազդել առանձին գործառույթների վրա:

12.2. Աղյուսակը պատկերացում է տալիս գնահատման մակարդակի մասին, որը կապված է տեսակի, առանձնահատկությունների, միջոցների և մեթոդների, ինչպես նաև ցանկացած մակարդակի համապատասխանության ու նպատակահարմարության հետ:

Ամփոփում

Ծրագրի հաջողությունը որոշելիս անհրաժեշտ է գնահատել մեթոդներն ու նյութերը: Շատ կարևոր է կապ հաստատել “Ռ՞րն է նպատակը” և “Ինչպե՞ս կարելի է գնահատել արդյունավետությունը” հարցերի միջև:

Ծրագրի գնահատումը կենտրոնանում է ծրագրի բաղադրիչների շուրջ՝ վերլուծության, նախագծման, մշակման և իրականացման, մինչդեռ ուսանողների գնահատումը կենտրոնանում է ուսուցման և վարքագծի փոփոխությունների շուրջ՝ փոխազդեցության, ուսուցման, վարքագծի և արդյունքի:

Կրթական ծրագրի գնահատման ընթացքում կարևոր է սահմանել, ուսումնասիրել, չափել կամ դիտարկել ծրագրի բաղադրիչները և դրանց համատեղ աշխատանքը: Ծրագրի սկսելուն պես գնահատումը պետք է դիտվի որպես շարունակական աշխատանքների ծավալի բաղկացուցիչ մաս:

Գործառնական ամփոփումն արժեքավոր նյութ է որոշումների կայացման համար: Ամփոփումը պետք է ճշգրիտ կերպով նկարագրի եզրակացությունները և խորհուրդները: Համատեքստի հակիրճ նկարագիրը և նպատակների, մեթոդների ու վերլուծության գործընթացի բացատրությունը կարևոր են ճիշտ որոշումներ կայացնելու համար:

Արդյունքների վրա հիմնված ծրագրի գնահատման հիմնական քայլերը Բոլոնիայի գործընթացը և ECTS-ն գնահատելու առումով հետևյալն են՝

- Սահմանել հիմնական անհրաժեշտ արդյունքները
- Ընտրել միայն հիմնական տեղեկություններ տրամադրող արդյունքները
- Սահմանել արդյունքների իրականացումը հաստատող ակնհայտ միջոցները
- Սահմանել ECTS-ի պիտակի շնորհման համար հատուկ նպատակներ՝ դիպլոմի միջուկ, դիպլոմի հավելված, տեղեկատվական փաթեթ և ուսուցման պայմանագրեր
- Սահմանել անհրաժեշտ տեղեկություններ, որոնք հաստատում են չափանիշների համահունչ լինելը
- Ընտրել տվյալներ կուտակելու համապատասխան տարբերակ՝ հնարավորինս կիրառելով եղած տեղեկությունները
- Վերլուծել տվյալները և զեկուցել արդյունքների մասին

Բազմաթիվ փորձագետներ առաջարկում են ավարտել հետևյալ հարցով՝ ինչպե՞ս եք տեղեկանում, թե արդյո՞ք հասել եք Ձեր նպատակին: Ուշադիր ուսումնասիրեք տվյալները և խմբավորեք արդյունքներն ըստ բաժինների, ինչը կօգնի որոշում կայացնողներին: Զեկուցման աստիճանը և ծավալը կախված է որոշում կայացնողների կարիքներից:

Մեթոդների համակցությունը նպաստում է ծրագրի արդյունավետ գնահատմանը: Մեթոդները և նյութերը պետք է ըստ ծրագրերի և շփոթեցնող փոփոխականների առանձնացնեն արդյունքները:

Ուսանողների գնահատումը ծրագրի գնահատման կարևոր տարրն է: Ուսուցման և կրթության արդյունավետությունն ու ազդեցությունը կարող են չափվել ըստ մակարդակների: Յուրաքանչյուր մակարդակ աստիճանականորեն նախորդից առավել բարդ է չափելու և վերլուծելու առումով: Սակայն, լրացուցիչ փորձը կարող է լավ ներդրում լինել համալսարանի և նրա ծրագրերի վերաբերյալ երկարաժամկետ որոշումներ կայացնելիս:

Գլուխ 13. Պրոֆեսորադասախոսական կազմի և ինստիտուցիոնալ փոփոխությունների գնահատումը

*Համալսարանը ուսումնական կազմակերպություն է՝
Համալսարանի բարձր վարկանիշ է ապահովում
պրոֆեսորադասախոսական կազմը:*

*Այն, ինչ չի փոխվում, նույնն է մնում...
Մթոթների կայունության առաջին օրենքը*

Բոլոնիայի հռչակագրով և դրան հաջորդող փաստաթղթերով նախանշած են հետահար նպատակներ բարձրագույն կրթության որակի բարելավում, համաշխարհային մասշտաբով դրա գրավչության բարձրացում ու ակադեմիական աստիճանների համար ընդհանուր համակարգի ստեղծում: Հռչակագրի կողմից խթանվում է որակը, շարժունությունը, ինքնավարությունը, թափանցիկությունը և հանրամատչելիությունը՝ ճանաչելով որպես հիմնապայուն և համարելով սկզբունք համալսարանների Մագնա Կարտայի սկզբունքը: Բարեփոխությունների արժեքն ինստիտուցիոնալ փոփոխությունների և որակի բարելավման մեջ է: Փոփոխությունների գործընթացի նպատակն է համալսարանում ամրապնդել և բարելավել ուսուցումը, դասավանդումը և հետազոտությունների մակարդակը:

Բարեփոխումների հիմքում պրոֆեսորադասախոսական կազմի և կազմակերպական փոփոխությունների իրականացումն է: Այս երկու բաղադրիչներն էլ կարևոր նշանակություն ունեն բարձրագույն կրթական համակարգի համար և հիմնված են ավանդույթների վրա: Բոլոնիայի այս նոր հարացույցը ձևավորվում է մարդկանց կողմից և կյանքի կոչվում կազմակերպական կառույցների միջոցով: Հաջողությունը կախված է դասախոսական կազմի պատրաստակամությունից առավել լայն աշխարհայացքով վերանայելու իրենց դերը, և կազմակերպչական կառուցվածքից, այդ նոր դերերի տեղը գտնելուց ու վերաձևավորելուց:

Պրոֆեսորադասախոսական կազմի փոփոխության գնահատումը

Հայտնի փաստ է, որ դասախոսի վարքագիծը պայմանավորված է որոշակի կանոնով, որը ներառում է բարձր բարոյականություն, գործընկերների ու ուսանողների հետ արդյունավետ հաղորդակցվելու ունակություն և անհատական աշխատանքի կատարման բարձր մակարդակ: Այս եզրահանգումները հաշվի առնելով՝ պետք է կազմել դասախոսական կազմի որակի գնահատման ցանկացած ռազմավարություն:

Դասավանդումը համալսարանի գոյության իմաստն է: Գնահատման գործընթացը պետք է սկսվի դասավանդման գնահատումից՝ ուսուցման մասին գիտելիքների հետ մեկտեղ: Սովորատեսի կողմից առաջարկված դասախոսությունների և հարցադրումների մեթոդները պետք է ընդարձակվեն՝ ուսանողի ներգրավվածությունը խթանելու համար ռազմավարություն մշակելու նպատակով: Դասավանդման յուրաքանչյուր գնահատում պետք է ուսուցման նպատակները կապի արդյունքների հետ: Ինչպես որ լավ դասավանդումը դիտարկվում է բարդ նյութերի ըմբռնումն ու կիրառումը, այնպես էլ դասախոսների ճիշտ գնահատումը պետք է օգտվի մի քանի աղբյուրներից: Հաստատությունները պետք է տարբեր մեթոդներ գտնեն համոզվելու, որ ուսանողների հետ աշխատող դասախոսական կազմի անդամները բարձր որակավորում ունեն: Ըստ Բաթլերի, Գրիֆիցի և Կրիտտոնիսի (2007 թ.) “...բացի ուսանողների գնահատականներից դասախոսների գնահատման համար պետք է կիրառել տեղեկատվության այլ աղբյուրներ, այսինքն՝ վարչական աշխատողների ու գործընկերների կողմից իրականացվող գնահատումն ու դասախոսական կազմի ինքնագնահատումը”:

Մանկավարժական փորձ

Դասախոսական կազմի գնահատումը պետք է ներառի լավ դասավանդման մի շարք հեռանկարներ, այդ թվում՝

- Լսարանում ուսուցման փորձի պլանավորման, կազմակերպման և ներկայացման արդյունավետությունը
- Գիտելիքների բարձր մակարդակի վկայությունը բարձրորակ ուսումնական ծրագրերի շարունակվող զարգացման միջոցով, այդ թվում՝ ուսումնական պլանների մշակման, ուսուցման նյութերի, ուսուցման մեթոդների և լրատվամիջոցների, թարմեցված հոդվածների կամ դասագրքերի հեղինակության
- Ուսանողներին լիարժեք խորհրդատվության տրամադրումը
- Գործընկերների կողմից դասավանդման փորձի վերաբերյալ գիտելիքների և մասնագիտական ներդրումների ճանաչումը /TAMU-COALS, 2007/

Համալսարանի կառավարումը

Դասախոսական կազմի գնահատման չափորոշիչները պետք է ներառեն համալսարանի կառավարման մեջ ներդրված ավանդը: Դասախոսական կազմը պետք է պատասխանատու լինի ուսումնական պլանի մշակման և համալսարանի համար:

Ինստիտուցիոնալ փոփոխությունների գնահատումը

Եվրոպական պետությունների նախարարների բարձրագույն կրթության Բերգենյան խորհրդաժողովում (2005 թ.) նշվել է, որ “բուհերը պետք է մշակեն քաղաքականություն և համապատասխան ընթացակարգեր՝ ուսումնական ծրագրերի որակը և չափորոշիչները բարձրացնելու նպատակով: Այս նպատակների իրականացման համար՝ հաստատությունները պետք է մշակեն և իրականացնեն որակի շարունակական բարելավման ռազմավարություն: Ռազմավարությունը, քաղաքականությունն ու ընթացակարգերը պետք է կրեն պաշտոնական կարգավիճակ և պաշտոնապես հրապարակվեն: Դրանց մեջ պետք է ընդգրկվեն նաև ուսանողեր և այլ շահառուներ:” (էջ 1)

Բոլոնիայի գործընթացը ճանաչում է ECTS-ի չափորոշիչներին համահունչ վեց հիմնական բաղադրիչ, որոնք են՝ եվրոպական

կրեդիտների կուտակման և փոխանցման համակարգը /ECTS/, ուսուցման պայմանագրերը, տեղեկատվական փաթեթը, առարկաների տեղեկագիրը, դիպլոմի միջուկը և դիպլոմի հավելվածը:

Բուհում տեղի ունեցող փոփոխությունները որոշակի լարվածություն են առաջացնում դասախոսական կազմի շրջանում: Փեթթիզրոն, Ֆերթայլը և Մաքքին (1992) նշում են, որ բուհերում փոփոխությունների ընկալումը ընդգրկում է հետևյալ կետերը՝

1. Տարվող քաղաքականության հիմնավորումը
2. Փոփոխությունները ղեկավարող առանցքային կազմը
3. Մթնոլորտի ճնշումը
3. Աջակցող կազմակերպական կուլտուրան
4. Արդյունավետ կառավարման հարաբերությունները
5. Համագործակցման ցանցերը կազմակերպությունում
6. Նպատակների պարզությունն ու հստակությունը
7. Փոփոխությունների և միջավայրի միջև համաձայնությունը

Նյուտոնը, Գրահամը, Մաքլոգինը և Մորը /2003/ նշել են, որ “կազմակերպչական իրավիճակներում առաջանում է ներքին լարվածություն: Դրանք կարգավորող քաղաքական հավասարակշռությունը փոփոխման ենթակա է: Կարևոր է գործոնների միջև դինամիկայի զարգացումը” /վերացական/:

Հեռահար նպատակները և առաքելությունը

Համալսարանի հեռահար նպատակները և առաքելությունը պայմանավորում են փոփոխության եզրերը: Համալսարանի առաջնահերթությունները և ուսուցման և հետազոտությունների միջև հավասարակշռությունը կհաստատի իր բնույթը և արժեքները շահագրգիռ անձանց համար: Բոլոնիայի գործընթացը ձգտում է հավասարակշռություն հաստատել համակենտրոնացման և ապակենտրոնացման միջև, ինչը կծառայի ինչպես ներպետական, այնպես էլ միջազգային համագործակցության կարիքներին:

Համալսարանի աշխատանքի որակը տատանվում է ֆինանսական կարիքների և առկա ռեսուրսների միջև: Վստահություն ներշնչելու համար մեծ նշանակություն ունի

թափանցիկությունը: Պետք է համաչափություն լինի Ֆինանսական ներդրումների և ուսանողների ու հասարակության արժեքների միջև:

Բուհում կատարվող բարեփոխումների արդյունքում փոփոխություններ են կատարվում նաև կրեդիտային համակարգում, ուսումնական պլանի և առարկայական ծրագրերի, ուսանողների շարժունության և ակադեմիական աստիճանի ճկունության մեջ:

Փոփոխության վերաբերյալ կայացրած որոշումները պետք է հիմնվեն ուսանողների, դասախոսական կազմի, վարչական աշխատողների, շահագրգիռ անձանց, իրավաբանների և պաշտոնյաների հետ կապված հեռանկարների վրա: Բուհում կատարվող փոփոխությունների ծավալը պետք է ունենա որակի մշտական գնահատման և վերահսկման համակարգ:

Բոլոնիայի գործընթացի մոդելը

2005-2007 թթ. Ազգային հաշվետվությունների համար նախատեսված Բոլոնիայի գործընթացի մոդելում Հարությունյանը (2007 թ.) պատկերացում է տալիս համալսարանի գնահատման գործընթացների մասին: Ներկայացված երեսունմեկ հարցերի պատասխանների միջոցով կարելի է հասկանալ ECTS կոդմից սահմանված որակավորումների շրջանակների հիման վրա իրականացվող ինստիտուցիոնալ փոփոխությունների գնահատումը: Բոլոնիայի գործընթացի մոդելը բաղկացած է երեք հիմնական բաժիններից՝ ա) բարձրագույն կրթության համակարգի վերաբերյալ հիմնական տեղեկություն, բ) քննադատական վերլուծության հիմնական հարցեր, գ) բարձրագույն կրթության բնագավառում առկա խնդիրներ:

Ա. Բարձրագույն կրթության ձեր համակարգին վերաբերող հիմնական տեղեկատվությունը

1. Նկարագրեք Բոլոնիայի գործընթացի հետ առնչվող կարևոր զարգացումները՝ իրավաբանական բարեփոխումները՝ սկսած Բերգենում կայացած խորհրդաժողովից:

2. Նկարագրեք բարձրագույն կրթության համար պատասխանատու պետական մարմինների կառուցվածքում, բարձրագույն կրթության հիմնական գործակալություններում/մարմիններում և դրանց գործառնություններում կատարված ցանկացած փոփոխությունները՝ սկսած Բերգենում կայացած խորհրդաժողովից: Խնդրում ենք ընդգրկել հետևյալ հարցերի պատասխանները՝

- Արդյո՞ք բարձրագույն ուսումնական հաստատությունները /ԲՈՒՀ/ ենթարկվում են այլ նախարարությունների, կամ վերահսկվում են նրանց կողմից:
- Ինչպե՞ս են բաշխվում բուհի ֆինանսները
- Տարածքներ, որոնց համար բուհն ինքնավար և անկախ է

3. Նկարագրեք հաստատության կառուցվածքի վերաբերյալ կատարված ցանկացած փոփոխություն՝ սկսած Բերգենում կայացած խորհրդաժողովից: Խնդրում ենք ընդգրկել հետևյալ հարցերի պատասխանները՝

- Մասնավոր/պետական բուհերի քանակը
- Արդյո՞ք առկա են տարբեր տեսակի բարձրագույն ուսումնական հաստատություններ
- 2006/2007 ուստարում ցանկացած տեսակի բուհ ընդունված ուսանողների քանակը/տոկոսը
- Նույն կանոնակարգերին ենթարկվող տարբեր հաստատությունները

4. Նկարագրեք Բոլոնիայի գործընթացի իրականացումը վերահսկող կառույցը ձեր երկրում: Խնդրում ենք ընդգրկել հետևյալ հարցերի պատասխանները՝

- Անդամակցությունը և դերը Բոլոնիայի ցանկացած ազգային խմբում /օրինակ՝ քաղաքականության հարցերով զբաղվող հանձնաժողով, աջակցություն ցուցաբերող անձանց խումբ/:
- Բոլոնիայի ցանկացած ազգային խմբում ներգրավված ուսանողների, արհմիությունների, առևտրային և հասարակական գործընկերների անդամակցությունը և դերը:

5. Նկարագրեք բուհի կառավարման գործընթացը, ուսանողների և արհմիությունների/ներկայացուցչական մարմինների ներգրավման մեխանիզմը: Խնդրում ենք ընդգրկել հետևյալ հարցերի պատասխանները`

- Ճշգրիտ հղումներ ցանկացած գործող օրենսդրությանը բուհի կառավարման գործընթացում ուսանողների և անձնակազմի մասնակցության վերաբերյալ
- Ուսանողների դերը բուհի կառավարման գործընթացում
- Արհմիությունների-ներկայացուցչական մարմինների դերը բուհի կառավարման գործընթացում

6. Նկարագրեք Բոլոնիայի գործընթացի շրջանակներում իրականացվող առևտրային և հասարակական գործընկերների համագործակցության ապահովման առկա խթանները/միջոցները:

Բ. Քննադատական վերլուծության հիմնական հարցերը` ներառյալ գնահատման արդյունքները:

7. Նկարագրեք առաջին և երկրորդ կրթական փուլերի ներդրման վերաբերյալ կատարված առաջընթացը: Խնդրում ենք ընդգրկել հետևյալ հարցերի պատասխանները`

- 2006/2007 ուստարվա երկու փուլային ակադեմիական աստիճանի ծրագրերում ընդգրկված ուսանողների ընդհանուր քանակի տոկոսը (դոկտորի աստիճանից ցածր):

8. Նկարագրեք երրորդ կրթական փուլի` դոկտորի (թեկնածուի) աստիճանի ծրագրերի, ներդրման վերաբերյալ կատարված առաջընթացը: Խնդրում ենք ընդգրկել հետևյալ հարցերի պատասխանները`

- Դոկտորի աստիճանի փուլում ընդգրկված ուսանողների տոկոսը
- Դոկտորի աստիճանին վերաբերող ծրագրի սահմանված տևողությունը

- Դոկտորի աստիճանի ծրագրերի բաղադրիչները, օրինակ՝ արդյոք դրանք ընդգրկում են դասավանդվող առարկաներ կամ միայն անկախ հետազոտություն
- Դոկտորի աստիճանի ծրագրերը վերահսկող և գնահատող ընթացակարգերը
- Արդյո՞ք Դոկտորի աստիճանի ծրագրերը ներառված են տվյալ երկրի որակավորումների շարքում և արդյո՞ք նրանք կապակցված են ուսուցման նպատակների հետ
- Արդյո՞ք Դոկտորի աստիճանի ծրագրերը ներառում են միջառարկայական ուսուցումը և փոխանցվող հմտությունների զարգացումը
- Արդյո՞ք կրեդիտային միավորները կիրառվում են դոկտորի աստիճանի ծրագրերի ծանրաբեռնվածության գնահատման համար

9. Նկարագրեք առաջին ու երկրորդ փուլերի և երկրորդ ու երրորդ փուլերի միջև մատչելիությունը ապահովող միջոցները: Խնդրում ենք ընդգրկել հետևյալ հարցերի պատասխանները՝

- երկրորդ փուլ անցնելու մատչելիությունն ապահովող առաջին փուլի որակավորումների տոկոսը
- անհրաժեշտության դեպքում երրորդ փուլ անցնելու մատչելիությունն ապահովող առաջին փուլի որակավորումների տոկոսը
- թե՛ երկրորդ և թե՛ երրորդ փուլ անցնելու մատչելիությունն ապահովող առաջին փուլի որակավորումների տոկոսը
- երրորդ փուլ անցնելու մատչելիությունն ապահովող երկրորդ փուլի որակավորումների տոկոսը
- սահմանեք երկրորդ փուլ անցնելուն խոչընդոտող առաջին փուլի ցանկացած որակավորումները
- սահմանեք երրորդ փուլ անցնելուն խոչընդոտող երկրորդ փուլի ցանկացած որակավորումները
- բերեք օրինակ, որտեղ նույն մասնագիտական ոլորտում հաջորդ փուլ անցնելու համար անհրաժեշտ են անցումային առարկաներ
- փուլերի միջև խոչընդոտները վերացնող միջոցները

10. Նկարագրեք ECTS-ի որակավորումներին համահունչ ազգային որակավորումների իրականացման փուլը: Խնդրում ենք ընդգրկել հետևյալ հարցերի պատասխանները՝

- Ձեր ազգային որակավորումների զարգացման փուլը (օրինակ՝ արդյո՞ք ընդունվել է ձեր ազգային որակավորումների շրջանակների վերաբերյալ համապատասխան օրենսդրություն կամ համաձայնեցվել է բոլոր համապատասխան շահառուների միջև, արդյո՞ք ստեղծվել է աշխատանքային խումբ; արդյո՞ք մշակվել են որակավորումների հիմնական տեսակների արդյունքների հիման վրա ազգային նկարագրեր; արդյո՞ք համաձայնեցվել է կատարման ժամանակացույցը):
- Ձեր ազգային որակավորումների համապատասխանության աստիճանը ECTS-ի որակավորումների շրջանակներին
- Շահառուների դերը Ձեր ազգային որակավորումների զարգացման գործընթացում

11. Ի՞նչ միջոցներ են ձեռնարկվում բակալավրի աստիճան ստացած շրջանավարտներին աշխատանքի տեղավորման վերաբերյալ: Խնդրում ենք ընդգրկել հետևյալ հարցերի պատասխանները՝

- 2005/2006 ուստարում բակալավրի աստիճան ստացած շրջանավարտների տոկոսը, որոնք տեղավորվել են աշխատանքի
- 2005/2006 ուստարում բակալավրի աստիճան ստացած շրջանավարտների տոկոսը, որոնք շարունակել են կրթությունը՝ Մագիստրոսի և Դոկտորի աստիճաններ ստանալու համար
- 2006/2007 ուստարում վերոնշյալ միտումներում ակնկալվող փոփոխությունը

Որակի ապահովում/երաշխիքներ

12. Որքանով է որակի ապահովման Ձեր ազգային համակարգը համապատասխանում ECTS-ի ուղեցույցներին և չափանիշներին: Խնդրում ենք ընդգրկել հետևյալ հարցերի պատասխանները՝

- ի՞նչ փուլում է որակի ապահովման Ձեր ազգային համակարգի ստեղծումը՝ ECTS-ի որակի ապահովման ուղեցույցներին և չափորոշիչներին համապատասխան
- որևէ քայլ, որը ձեռնարկվել է հավաստիանալու համար, որ որակի ապահովման Ձեր ազգային համակարգը համապատասխանում է ECTS-ի որակի ապահովման ուղեցույցներին և չափորոշիչներին
- որևէ ժամկետ, որը սահմանվել է հավաստիանալու, որ ձեռնարկվել են քայլեր՝ որակի ապահովման Ձեր ազգային համակարգը ECTS-ի որակի ապահովման ուղեցույցներին և չափորոշիչներին համապատասխանեցնելու համար
- ցանկացած գործողություն, որը հաստատում է, որ որակի ապահովման Ձեր ազգային համակարգը համապատասխանում է ECTS-ի որակի ապահովման ուղեցույցներին և չափորոշիչներին

13. Նկարագրեք Ձեր երկրում գործող որակի երաշխիքների համակարգը: Խնդրում ենք ընդգրկել հետևյալ հարցերի պատասխանները՝

- Որակի արտաքին ապահովման/երաշխիքների համակարգի իրականացման փուլը
 - Որակի արտաքին ապահովման/երաշխիքների համակարգի աշխատանքի շրջանակները: Արդյո՞ք այն գործում է ազգային մակարդակում և ներառում է բարձրագույն կրթության ոլորտը:
 - Հետևյալ տարրերից որո՞նք են ընդգրկված որակի արտաքին ապահովման/երաշխիքների համակարգում
- ներքին գնահատում
 - ուսումնասիրություն
 - արդյունքների հրապարակում

- Սահմանվել են արդյո՞ք գործընկերների կողմից ազգային գործակալության գնահատման ընթացակարգեր՝ ECTS-ի որակի ապահովման վերաբերյալ սահմանված չափորոշիչներին և ուղեցույցներին համահունչ:

14. Նկարագրեք որակի ապահովման ազգային համակարգում ընդգրկված ուսանողների մասնակցության աստիճանը: Խնդրում ենք ընդգրկել հետևյալ հարցերի պատասխանները՝

- Արդյո՞ք ուսանողները ներգրավված են որակի ապահովման հետևյալ ոլորտներում՝
 - o Որակի ապահովման ազգային գործակալությունների կառավարման գործընթացը
 - o Որպես արտաքին ուսումնասիրության խմբերում ընդգրկված անդամներ կամ դիտորդներ
 - o Որպես որոշումների կայացման գործընթացի մաս՝ ուսումնասիրությունների համար
 - o Արտաքին ուսումնասիրությունների ընթացքում խորհրդատվական գործընթացում (օրինակ՝ ուսանողների հետ խորհրդատվություններ անցկացնելու համար միջոցների ձեռնարկում)
 - o ներքին գնահատումների գործընթացում

15. Նկարագրեք որակի ապահովման ազգային համակարգում միջազգային կազմակերպությունների մասնակցության աստիճանը: Խնդրում ենք ընդգրկել հետևյալ հարցերի պատասխանները՝

- Արդյո՞ք որակի ապահովման հետևյալ ոլորտներում առկա է միջազգային կազմակերպությունների մասնակցությունը
 - o որակի ապահովման ազգային գործակալությունների կառավարման
 - o որակի ապահովման ազգային գործակալությունների արտաքին փորձագետների կողմից իրականացվող գնահատումն
 - o արտաքին գնահատման խմբերի որպես անդամ կամ դիտորդ
 - o անդամակցությունը ENQA-ում

o անդամակցությունը ցանկացած այլ միջազգային ցանցում

16. Նկարագրեք դիպլոմի հավելվածի մշակման փուլը: Խնդրում ենք ընդգրկել հետևյալ հարցերի պատասխանները՝

- 2007 թ. ավարտած և դիպլոմի հավելված ստացած ուսանողների տոկոսը
- Հետևյալ կետերից ո՞րն է վերաբերում Ձեր երկրի կողմից տրամադրվող դիպլոմի հավելվածին
 - o տրամադրվում է եվրապական առավել տարածված լեզվով
 - o տրամադրվում է անվճար
 - o տրամադրվում է ավտոմատ կերպով
 - o համահունչ է ԵԽ/ԵՀ/ՅՈՒՆԵՍԿՈ-ի կողմից հաստատված դիպլոմի հավելվածի ձևին

17. Նկարագրեք Լիսաբոնի ճանաչման հռչակագրի հիմնական սկզբունքների և հաջորդող լրացուցիչ փաստաթղթերի իրականացման փուլը: Խնդրում ենք ընդգրկել հետևյալ հարցերի պատասխանները՝

- Արդյո՞ք Ձեր երկիրը վավերացրել է հռչակագիրը (ներկայացնել վավերացրած փաստաթղթերը Եվրոպայի խորհուրդ կամ ՅՈՒՆԵՍԿՈ)
- Արդյո՞ք ամբողջ համապատասխան օրենսդրությունը համահունչ է հռչակագրի և հաջորդող լրացուցիչ փաստաթղթերի իրավաբանական շրջանակներին
- Հետևյալ ո՞ր սկզբունքներն են կիրառվում գործնականում
 - o դիմորդների արդար գնահատում
 - o ճանաչում, եթե այլ էական տարբերություններ չեն ապացուցվել
 - o էական փոփոխությունների ցուցադրում այն դեպքերում, եթե ճանաչում չի կատարվում
 - o ձեր երկրի բարձրագույն կրթության ծրագրերի և ուսումնական հաստատությունների մասին տեղեկություններ

- Արդյո՞ք գործում է ակադեմիական փոխճանաչման և տեղեկատվության ազգային կենտրոն
- Ցանկացած գործողություն, որը ձեռնարկվել է Հոչակագիրը և հաջորդող Լրացուցիչ փաստաթղթերը վավերացնելու կամ լիովին իրականացնելու

18. Նկարագրեք Ձեր երկրում գործող կրեդիտների և կրեդիտների կուտակման համակարգը: Խնդրում ենք ընդգրկել հետևյալ հարցերի պատասխանները՝

- ECTS կրեդիտների իրականացման փուլը 2006/2007 ուստարում
- ECTS կրեդիտներ կիրառող առաջին և երկրորդ փուլի ծրագրերի տոկոսը 2006/2007 ուստարում
- Ինչպե՞ս են ECTS կրեդիտները վերաբերում կրեդիտների կամ կրեդիտների կուտակման ցանկացած այլ գործող համակարգին: Արդյո՞ք այն համահունչ է ECTS-ին: Ո՞րն է հարաբերակցությունը ազգային և ECTS կրեդիտների միջև:

19. Արդյո՞ք ձեր երկիրը մշակել է արտասահմանյան որակավորումների ճանաչման հետ կապված որակի բարելավման գործընթացի վերաբերյալ ազգային պլան: Եթե այո, ապա ներկայացրեք պլանի հակիրճ նկարագիրը և կցեք պատճենը:

20. Նկարագրեք նախորդ ուսուցման, այդ թվում՝ ոչ պաշտոնական և պաշտոնական ուսուցման ճանաչման համար առկա միջոցները: Խնդրում ենք ընդգրկել հետևյալ հարցերի պատասխանները՝

- Նախնական ուսուցման ճանաչման վերաբերյալ ցանկացած ընթացակարգերի կամ ազգային ուղեցույցների մշակման փուլ,
- Նախնական ուսուցման գնահատման վերաբերյալ ցանկացած ընթացակարգերի կամ ազգային ուղեցույցների նկարագիր՝ որպես բարձրագույն կրթության մատչելիության հիմք,
- Կրեդիտների բաշխման համար ցանկացած ընթացակարգերի կամ ազգային ուղեցույցների նկարագիր՝ որպես որոշ ծրագրի պահանջներից ազատման հիմք:

21. Նկարագրեք ուսանողների համար առկա ուսուցման ճկուն միջոցները:

22. Նկարագրեք համատեղ կրթական աստիճաններ շնորհող ծրագրերի վերաբերյալ ձեր երկրի օրենսդրական հենքը: Խնդրում ենք ընդգրկել հետևյալ հարցերի պատասխանները՝

- Համատեղ կրթական աստիճաններ շնորհող ծրագրերի վերաբերյալ ցանկացած օրենսդրության իրականացման փուլը
- Արդյո՞ք օրենսդրությունը թույլատրում և խրախուսում է համատեղ կրթական աստիճանների տրամադրումը
- Արդյո՞ք համատեղ կրթական աստիճանների տրամադրումը թույլատրվում և խրախուսվում է բոլոր երեք փուլերում
- Համատեղ կրթական աստիճան շնորհող ծրագրեր մշակած բուհերի տոկոսը, որոնք տրամադրում են պաշտոնապես ճանաչված կրթական աստիճաններ այլ երկրների բուհերի հետ համատեղ
- Համատեղ ծրագրերի թույլատրման կամ խթանման վերաբերյալ ցանկացած գործողության ձեռնարկումը

Գ. Բարձրագույն կրթության բնագավառում առկա խնդիրները

23. Նկարագրեք բարձրագույն կրթության և հետազոտությունների միջև կապը Ձեր երկրում: Հետազոտությունների ո՞ր տոկոսն է կատարվում բուհում, արդյոք քայլեր են ձեռնարկվել բարձրագույն կրթության և այլ հետազոտական սեկտորների միջև՝ համատեղ գործունեության բարելավման ուղղությամբ:

- Դոկտորի աստիճանի ուսանողների որ տոկոսն է զբաղվում գիտական աշխատանքով, արդյոք միջոցներ են ձեռնարկվել բարձրացնելու գիտական աշխատանքով զբաղվող դոկտորի աստիճանի ուսանողների տոկոսը:

24. Նկարագրեք ցանկացած ձեռնարկված միջոց բարձրագույն կրթության հանրամատչելիությունը բարձրացնելու նպատակով: Խնդրում ենք ընդգրկել հետևյալ հարցերի պատասխանները՝

- Ցանկացած ֆինանսական կամ այլ միջոց սոցիալապես անապահով խմբերի միջև բարձրագույն կրթության մատչելիությունը բարձրացնելու նպատակով,
- Ցանկացած գործուն միջոց բարձրագույն կրթության մատչելիությունը բարձրացնելու համար տարվող քաղաքականության վերահսկման համար, այդ թվում դրա արդյունքների,
- Ցանկացած պլանավորված այլ միջոց, որը հաջորդելու է հանրամատչելիությունը բարձրացնող գործուն միջոցների գնահատմանը:

25. Նկարագրեք այն միջոցները, որոնք կօգնեն ուսանողին ավարտելու իր ուսումնառությունը առանց սոցիալական կամ տնտեսական խոչընդոտների: Խնդրում ենք ընդգրկել հետևյալ հարցերի պատասխանները՝

- ցանկացած խորհրդատվություն կամ ուղղորդում կամ այլ միջոցներ որակը պահպանելու համար
- ցանկացած գործուն միջոցներ որակի պահպանման համար մշակված ռազմավարության ազդեցությունը վերահսկելու նպատակով
- ցանկացած քայլեր, որոնք կհաջորդեն առկա որակի ապահովման միջոցների գնահատմանը

26. Նկարագրեք ուսանողների շարժունության վերաբերյալ խոչընդոտների վերացման և շարժունության ծրագրերի ամբողջական կիրառման խթանման ցանկացած միջոց:

- Ուսանողների դեպի ներս շարժունության բարձրացման ցանկացած միջոց
- Ուսանողների դեպի դուրս շարժունության բարձրացման ցանկացած միջոց

27. Ձեր երկրում ցանկացած վարկերի և դրամաշնորհների առկայությունը: Եթե ոչ, նկարագրեք վարկերի և դրամաշնորհների տրամադրման բարձրացման ուղղությամբ ձեռնարկվող միջոցները:

28. Նկարագրեք դասախոսական կազմի շարժունության վերաբերյալ խոչընդոտների վերացման և շարժունության

ծրագրերի ամբողջական կիրառման խթանման ուղղությամբ ձեռնարկվող միջոցները: Խնդրում ենք ընդգրկել հետևյալ հարցերի պատասխանները՝

- Դասախոսական կազմի դեպի ներս շարժունության բարձրացման ցանկացած միջոց
- Դասախոսական կազմի դեպի դուրս շարժունության բարձրացման ցանկացած միջոց

29. Նկարագրեք ձեր երկրում ԵԲԿՏ-ի գրավչությունը բարձրացնելու ուղղությամբ ձեռնարկված ցանկացած միջոց:

Ամփոփում

Որակյի ապահովման հիմնական գործառույթը գնահատումն է: Գնահատման գործընթացի նպատակն է բարելավել և ամրապնդել համալսարանում դասավանդման, ուսուցման, հետազոտությունների և խորհրդատվական ծառայությունների գործառույթները: Որակյալ դասախոսական կազմը լավագույն կերպով է արտացոլում ինստիտուցիոնալ որակը: Այն արտահայտվում է պաշտոնի պահանջներին համապատասխանող իրազեկ անձանց աշխատանքի ընդունելու և հարատև ուսուցման և մասնագիտական զարգացման աջակցության միջոցով:

Դասախոսական կազմի գնահատումը պետք է հիմնվի ուսանողների կարծիքների, վարչական աշխատողների և գործընկերների գնահատման, ինչպես նաև դասախոսական կազմի ինքնագնահատման վրա: Դասավանդման գնահատումը պետք է ընդգրկի արդյունավետության միջոցները լսարանային ուսուցման փորձի պլանավորման, կազմակերպման և ներկայացման հարցում, ուսումնական պլանի ու առարկաների զարգացման վերաբերյալ գիտելիքների հարցում, ուսանողների խոհրդատվությունների, դասավանդման վերաբերյալ մասնագիտական ներդրումների վերաբերյալ գիտելիքների հարցում (TAMU-COALS, 2007):

Ինստիտուցիոնալ գնահատումը և փոփոխությունը դասախոսական կազմի և համալսարանի վրա ազդող ուժերի համակցությունն է: Որակյի գնահատման մեջ հաշվի է առնվում համալսարանի առաքելությունը, ուսումնական պլանների և

առարկայական ծրագրերի մշակումը, ուսանողներին մատուցվող ծառայությունները, նոր գիտելիքների բացահայտումը և առավելությունները:

Ինստիտուցիոնալ փոփոխության մակարդակը կապված է ֆինանսական խնդիրների հետ: Ինստիտուցիոնալ փոփոխություն կատարելիս կրեդիտային համակարգում պետք է հաշվի առնել, առարկայի դիզայնում, ուսանողների և դասախոսական կազմի շարժունության մեջ կատարվող փոփոխությունները: Փոփոխությունների վերաբերյալ կայացված որոշումները պետք է կատարվեն ուսանողների, դասախոսական կազմի, վարչական աշխատողների, շահառուների, օրենսդիր մարմինների և հասարակական պաշտոնյաների կարծիքների հիման վրա: Ինստիտուցիոնալ փոփոխությունները պետք է ունենան որակի շարունակվող գնահատման և վերահսկման համակարգ: Ճշգրիտ գնահատումը՝ հեռահար նպատակների և գործառնությունների հետ համատեղ, ուսանողներին, դասախոսական կազմին, համալսարանին և ազգին կառաջնորդի դեպի հաջողություն:

Օգտագործված գրականության ցանկ

- Adam, S. (2004). Learning Outcomes: A consideration of the nature, role, application and implications for European education of employing 'learning outcomes' at the local, national and international levels. Retrieved September 4, 2007 from http://www.liu.se/bologna/dok/learning_outcomes_2004.pdf
- Benelux Bologna Secretariat (2007). Bologna Process from London to Benelux and beyond. Retrieved August 25, 2007 from <http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/>
- Bergan, S. (2007). Speech to the Bologna Ministerial Conference. London, May 17–18, 2007. Retrieved August 8, 2007 from http://www.coe.int/t/dg4/highereducation/EHEA2010/London2007/London%20speech%20SB%20final%20version_EN.asp#TopOfPage
- Bergan, S. (2003a). Student Participation in Higher Education Governance. Retrieved August 10, 2007 from http://www.coe.int/t/dg4/highereducation/Governance/SB_student_participation_EN.pdf
- Bergan, S. (2003b). Untitled document CD-ESR-GT1. Retrieved August 8, 2007 from <http://dc.ecml.at/contentman/resources/Downloads/democratic%20uni%20governance.pdf>
- Berlin Communiqué. (2003). Realising the European Higher Education Area: Communiqué of the Conference of Ministers responsible for Higher Education. Retrieved August 18, 2007 from http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00Main_doc/030919Berlin_Communique.PDF

- Bologna-Bergen. (2005). Glossary. Retrieved August 16, 2007 from <http://www.bologna-bergen2005.no/EN/Glossary/Glos1.HTM#Benchmarking>
- Bologna Secretariat. (2007). Bologna Process Template for National Reports: 2005-2007. Retrieved August 23, 2007 from http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/links/National-reports-2007/National_Report_Armenia2007.pdf
- Bologna Seminar Dublin. (2004). Diploma Supplement Label. Retrieved August 17, 2007 from <http://www.hetac.ie/docs/JL%20Slides%20-%20Bologna%20Seminar%20Dublin%2013.9.04.ppt#267,1,Slide1>
- Bologna Working Group on Qualifications Frameworks. (2004). A Framework for Qualifications of the European Higher Education Area. Retrieved August 16, 2007 from http://www.liv.ac.uk/projects/documents/Bologna_information.pdf
- Bourke, T. (2005). Guide to the Bologna Process. Retrieved August 17, 2007 from <http://www.europeunit.ac.uk/resources/Guide%20to%20the%20Bologna%20Process%20booklet.pdf>
- Bryant, J., Campbell, A.J., Chan, A., Devonshire, E., Hughes, I., Mahony, M.J., Neville, V., & Saetherskar, T.A. (2003). How to Write a Literature Review. Action Research Open Web. Available at: <http://www.fhs.usyd.edu.au/arow/m16/m16.htm>
- Butler, N., Griffith, K., & Kritsonis, W. (2007). Student Ratings of Faculty Performance in Polish Higher Schools: A Brief Note.

The Lamar University Electronic Journal of Student Research.

Retrieved August 23, 2007 from

http://www.eric.ed.gov/ERICDocs/data/ericdocs2sql/content_storage_01/0000019b/80/2b/60/3c.pdf

Carlile, P. & Christensen, C. 2005. The cycles of theory building in management research. Boston: HBS Working Paper Number: 05:057. Retrieved July 30, 2007 from http://tqi.uwsa.edu/events/Cycles_of_theory_building.pdf

Center for Higher Education Policy Studies. (2006). Curricular Reform Part Three: Five case studies on curriculum reform. The extent and impact of higher education curricular reform across Europe. Retrieved August 17, 2007 from http://ec.europa.eu/education/doc/reports/doc/curricular3_en.pdf

Clark, N. (2005). A Practical Guide to Bologna Tools and Instruments: ECTS Transcripts of Record. Retrieved August 17, 2007 from <http://www.wes.org/ewenr/05jan/bolognadocs.pdf#page=16>

Colet, N. R. & Durand, N. (2004). Working on the Bologna Declaration: Promoting integrated curriculum development and fostering conceptual change. *International Journal for Academic Development*. 9(2) 167–179. Retrieved August 20, 2007 from <http://www.unige.ch/formev/publications/IJAD-2004.pdf>

Collins, J. C. (2001). *Good to great*. New York: HarperCollins Publishers Inc.

Collins, J. C. (2005). *Good to great and the social sectors: A monograph to accompany good to great*. San Francisco: Elements Design Group.

- Council of Europe. (1997). Convention on the Recognition of Qualifications concerning Higher Education in the European Region, Lisbon. Retrieved August 17, 2007 from <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/165.htm>
- DAAD. (2006) University Ranking Criteria. Retrieved August 07, 2007 from <http://www.daad.de/deutschland/hochschulen/hochschulranking/06543.en.html?module=Show&tmpl=ha2>
- Drucker, P. F. & Maciariello, J. A. (2006). *The effective executive in action: A journal for getting the right things done*. New York: HarperCollins Books.
- Doolittle, P. E. & Camp, W. G. (1999). Constructivism: The Career and Technical Education Perspective. *The Journal of Vocational and Technical Education*. 16(1). Retrieved July 31, 2007 from <http://scholar.lib.vt.edu/ejournals/JVTE/v16n1/doolittle.html>
- EUA. (2007). Bologna Seminar on Doctoral Programmes: Final Conclusions - Preparing Recommendations for the London Communiqué. Retrieved July 26, 2007 from http://www.eua.be/fileadmin/user_upload/files/EUA1_documents/EUA_Nice_final_conclusions.pdf
- Euroleague Students Association (2006). Study ELLSwhere! Retrieved September 4, 2007 from <http://www.euroleague-study.org/elsa/ELSAbooklet-2.pdf>
- European Association for Quality Assurance in Higher Education (2005). Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area. Retrieved August 8, 2007 from http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00-Main_doc/050221_ENQA_report.pdf

European Commission. (2007a). The contribution of the European Commission to the Bologna Process: School Education and Higher Education. Retrieved August 07, 2007 from <http://ec.europa.eu/education/policies/educ/bologna/report06.pdf>

European Commission. (2007b). European Benchmarking Initiative: Improving university governance. Retrieved August 07, 2007 from <http://www.esmu.be/index.php?id=205>

European Commission. (2006). Diploma Supplement. Retrieved August 17, 2007 from http://ec.europa.eu/education/policies/rec_qual/recognition/diploma_en.html

European Law Faculties (2005). Towards Creating The Bologna Curricula: How To Define The Core Legal Subjects And Reduce The Contact Hours? Meeting of the European Law Faculties - Ljubljana 29th September–1st October 2005. Retrieved August 15, 2007 from <http://www.pf.uni-lj.si/bologna%20prcess/index.php>

European Student Surveys on the Bologna Process. Retrieved November 29, 2006 from http://aei.dest.gov.au/AEI/GovernmentActivities/BolognaProcesses/ESIB_pdf.pdf

European University Association. (2005). University of Ankara EUA Evaluation Report. Retrieved August 24, 2007 from http://www.ankara.edu.tr/gorsel/dosya/Ankara_final_report.pdf

Figel, J. (2006). Curricular Reform Taking Shape: Learning Outcomes and Competences in Higher Education. Retrieved August 15,

2007 from

http://www.tuning.unideusto.org/tuningeu/index.php?option=com_docman&task=view_category&Itemid=59&subcat=12&catid=20&limitstart=0&limit=5

Figuerola, M. E., Kincaid, D. L. & Rani, M. (2003). *Communication for social change: An Integrated Model for Measuring the process and its Outcomes*. Retrieved April 19, 2007 from <http://www.communicationforsocialchange.org/body-of-knowledge.php?id=1843&returnview=browse&start=290&sort=titleasc>

Foghlú, S. (2007) The National Framework of Qualifications. Retrieved July 27, 2007 from <http://www.nfq.ie/nfq/en/index.html>

Geven, K. (2007). Bologna with student eyes. Retrieved July 29, 2007 from www.esib.org

Glanville, H. (2006). Quality Assurance in Higher Education: A Manual. Retrieved August 10, 2007 from www.azvo.hr/lgs.axd?t=16&id=571

Gonzalez, J., Wagenaar, R. eds. (2003). Tuning Educational Structures in Europe. Final Report. Phase One. University of Deusto & University of Groningen

Gretzel, U. (2001) Social Network Analysis: Introduction and Resources. Retrieved August 1, 2007 from <http://lrs.ed.uiuc.edu/tse-portal/analysis/social-network-analysis/>

Harutyunyan, G. (2007). Bologna Process: Template For National Reports: 2005-2007. Retrieved August 22, 2007 from http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/links/National-reports-2007/National_Report_Armenia2007.pdf

- Haysom, John, et al. (n.d.). Teacher and Student Actions. Retrieved April 27, 2007 from http://web.mala.bc.ca/education/CL&T/courses/EDTE_517_Fall04/teacher_pupil_actions_Feb_20_class.pps
- Kirdemir, V. et al. (2005) European Universities Association Institutional Evaluation Programme. Retrieved August 23, 2007 from http://www.sdu.edu.tr/diger/euaprg/eng/sdu_prg.htm
- Kirkpatrick, Donald, (1994a). Evaluating Training Programs. San Francisco, CA: Berrett-Koehler Publishers, Inc. Cited in Instructional System Development - Evaluation Phase - Chapter VI. Retrieved August 21, 2007 from <http://www.nwlink.com/~donclark/hrd/sat6.html#one>
- Kirkpatrick, D. (1994b). Kirkpatrick's learning and training evaluation theory. Retrieved August 20, 2007 from <http://www.businessballs.com/kirkpatricklearningevaluationmodel.htm>
- London Communiqué (2007) retrieved July 26, 2007 from http://www.eu2007.de/en/News/download_docs/Mai/0518Bologna/LondonKommuniqu__.pdf
- McKeachie; W. J. & Kaplan, M. L. (2004). Looking at the Bologna Declaration from across the Atlantic. *International Journal for Academic Development*, 9(2) pp201-206
- McNamara, C. (2007). Basic Guide to Program Evaluation. Retrieved August 21, 2007 from http://www.managementhelp.org/evaluatn/fnl_eval.htm#anchor1585345

Manoliu, I. (2007). TREE – Teaching and Research in Engineering in Europe. Special Interest Group A2 "From ECTS to a complete qualification profiling in EE." Retrieved September 4, 2007 from <http://www3.unifi.it/tree/dl/oc/a2.pdf>

Marginson, S. & van der Wende, M. (2007): Globalisation and Higher Education. OECD Education Working Paper No. 8, p. 55-61
Retrieved August 07, 2007 from
<http://www.oecd.org/dataoecd/33/12/38918635.pdf>

Merriam-Webster. (2007). Online dictionary. Retrieved August 7, 2007 from www.m-w.com

Ministry of Science, Technology and Innovation (MSTI) (2005), A Framework for Qualifications of the European Higher Education Area, Bologna Working Group on Qualifications Frameworks, Copenhagen. Retrieved August 07, 2007 from

Morgan, A. (2004). Higher Education Reform in the Balkans. *Academe Online*. Retrieved August 2, 2007 from
<http://www.aaup.org/AAUP/pubsres/academe/2004/SO/Feat/morg.htm>

Newton, J., Graham, J., McLoughlin, K., & Moore, A. (2003). Receptivity to Change in a General Medical Practice. *British Journal of Management*. 14(2) 143–153. Retrieved August 25, 2007 from
<http://www.blackwell-synergy.com/doi/abs/10.1111/1467-8551.00271?journalCode=bjom>

Park, C. (2007). Redefining the doctorate: The Higher Education Academy. Retrieved August 16, 2007 from
<http://www.grad.ac.uk/downloads/documents/Reports/HEA/RedefiningTheDoctorate.pdf>

- Pettigrew, A.M., E. Ferlie and L. McKee (1992). *Shaping Strategic Change. The Case of the NHS*. Sage, London.
- Plompen, M. (2006). *The Bologna Process: Student Plans and Perceptions*. EFMD Research Report Series 1. Retrieved August 02, 2007 from http://www.efmd.org/html/Knowledge/publ_detail.asp?id=040929yuch&aid=060929rojt&tid=3
- Prague Communiqué. (2001). *Towards the European Higher Education Area: Communiqué of the meeting of European Ministers in charge of Higher Education*. Retrieved August 16, 2007 from http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00-main_doc/010519prague_communique.pdf
- Qualifications—A framework for qualifications of The European Higher Education Area. Retrieved November 29, 2006 from http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00-Main_doc/050218_QF_EHEA.pdf
- Ramo, K. (2001). *The American Association of University Professors: Indicators of Sound Governance*. Retrieved August 08, 2007 from <http://www.aaup.org/NR/rdonlyres/8074D67D-36D7-467C-97D8-0542A542DFC3/0/tsurvey.pdf>
- Rogers, E. M. (2003). *Diffusion of Innovations*, Fifth Edition. New York, NY: Free Press.
- Roper, S. D. (2005). *European Education Reform and its Impact on Curriculum: What every advisor should know about the Bologna Process*. Paper presented at the annual meeting of the American Political Science Association, Washington, DC. Retrieved August 15, 2007 from http://www.allacademic.com/meta/p40259_index.html

- Rosenshine, B., & Furst, N. 1973. Research on teacher performance criteria. In B.O. Smith (Ed.), *Research in teacher education: A symposium*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Senge, P. (1990). *The Fifth Discipline: The art and practice of the learning organization*. New York: Doubleday-Currency.
- Senge, P., Kleiner, A., Roberts, C., Ross, R., B., & Smith, B. J. (1994). *The Fifth Discipline Fieldbook: Strategies and Tools for Building a Learning Organization*. London: Nicholas Brealey.
- Schavan, A., & Erdsiek-Rave, U. (2007). Three central themes for Bologna: Quality, Mobility and Transparency. Retrieved July 26, 2007 from http://www.eu2007.de/en/News/Press_Releases/May/0517BMBF_Bologna.html
- Sibelius Academy. (2006). The two-cycle degree structure. Retrieved December 20, 2006 from http://www.siba.fi/eng/studies/new_two-cycle_degree_structure/
- Socrates. (2004). European credit transfer and accumulation system (ECTS): Key features. Retrieved December 20, 2006 from http://ec.europa.eu/education/programmes/socrates/ects/doc/ects_key_en.pdf
- Svetlik, I. (2007). Self-Evaluation Report of the University Of Ljubljana. Retrieved August 20, 2007 from <http://www.uni-lj.si/files/ULJ/userfiles/ulj/kakovost/SelfEvaluationReportUL2007.pdf>

TAMU-COALS. (2007). Criteria for Post-Tenure Review of Faculty.
Retrieved August 25, 2007 from
http://aghr.tamu.edu/guides/post-tenure_review.htm

The Bergen Conference of European Ministers Responsible for Higher Education. (2005). *The framework of qualifications for the European Higher Education Area*. Retrieved August 15, 2007 from
http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/documenten/050520_European_Quality_Assurance_Standards-%20May2005.pdf

The Bologna Declaration of 19 June 1999. Retrieved November 29, 2006 from
http://aei.dest.gov.au/AEI/GovernmentActivities/BolognaProcesses/BolognaDec_pdf.pdf

The Bologna Process National Seminar and Beyond. Retrieved November 29, 2006 from
<http://aei.dest.gov.au/AEI/GovernmentActivities/BolognaProcesses/NatSeminar.htm>

The European Higher Education Area - Achieving the Goals. Retrieved November 29, 2006 from
http://aei.dest.gov.au/AEI/GovernmentActivities/BolognaProcesses/BergenComm_pdf.pdf

The European Society for Engineering Education. (2007). SEFI Position on the Doctorate in Engineering. Retrieved August 15, 2007 from [http://www.sefi.be/wp-content/uploads/SEFI%20Position%20on%20the%20Doctorate%20in%20Engineering%20\(Bologna%20Process\)1.pdf](http://www.sefi.be/wp-content/uploads/SEFI%20Position%20on%20the%20Doctorate%20in%20Engineering%20(Bologna%20Process)1.pdf)

- The National Unions of Students in Europe. (2005). The Black Book of the Bologna Process. Retrieved August 8, 2007 from http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/02-ESIB/0505_ESIB_blackbook.pdf
- The Opinion of ESN International on the Bologna Process. Retrieved July 27, 2007 from http://esn.org/documents/files/ESN_on_Bologna_Process.pdf
- The UK Grad Program. (2007). Bologna Process. Retrieved July 26, 2007 from http://www.grad.ac.uk/cms/ShowPage/Home_page/Policy/European_policy/Bologna_process/plekljFab
- Thompson, Jr., R. & Willard, L. (2003). An Agenda for Institutional Change. Retrieved August 23, 2007 from http://www.cur.org/publications/aire_raire/duke.asp
- Thune, C. (2003). ENQA and the Agenda for European Quality Assurance after Berlin. Retrieved August 18, 2007 from <http://www.kka.fi/pdf/muut/seminaari/laadunvarmistus/christianthune.ppt#394,1,Slide 1>
- Thune, C. (2005). Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area. Retrieved July 27, 2007 from http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00-Main_doc/050221_ENQA_report.pdf
- Treichler, D.G. (1967). Are you missing the boat in training aids? *Audio-visual communications*. New York: United Business Publications. Retrieved August 13, 2007 from <http://www.developfaculty.com/tips/tip44.htm>

Tuning Educational Structures in Europe. (2006a). Educational structures, learning outcomes, workload and the calculation of ECTS credits. Retrieved August 15, 2007 from <http://www.tuning.unideusto.org/tuningeu/index.php?option=content&task=view&id=177#Overall>

Tuning Educational Structures in Europe. (2006b). Tuning of educational structures and programmes on the basis of diversity and autonomy. Retrieved August 15, 2007 from <http://tuning.unideusto.org/tuningeu/images/stories/archivos/TUNING%20METHODOLOGY%20PARA%20LA%20WEB.pdf>

Tyler, R.W. (1949) *Basic principles of curriculum and instruction*. Chicago: The University of Chicago Press.

Uludağ University-European University Association Relations Committee. (2003) Uludağ University Self-Evaluation Report. Retrieved August 23, 2007 from http://intoffice.uludag.edu.tr/docs/IRP-Uludag%20Self%20Evaluation%20Report%20_Jan2003.pdf

Umeå University (2007). *Important changes within higher education*. Retrieved August 14, 2007 from <http://www.umu.se/umu/eng/about/bologna.html#changes>

University of Dallas. (2006). Center of Information Assurance Best Practices. Retrieved July 30, 2007 from http://colab.cim3.net/file/work/BPC/2006-08-21/ABA_Best_Practices.pdf

University of Hertfordshire. (2001). University of Hertfordshire ELTI Spreadsheet Proformas. Retrieved August 07, 2007 from http://www.ltu.mmu.ac.uk/ebenchmarking/documents/s77652_3.pdf

Universität Leipzig. (2003) Seminar on “Integrated curricula – Implications and Prospects.” Final Report. Retrieved August 15, 2007 from <http://www.uni-leipzig.de/studref/download/jointdegrees.pdf>

University Of Niš. (2007). Bologna Process: Best practices. Retrieved July 26, 2007 from http://www.aegee-nis.org.yu/bp/index.php?option=com_content&task=view&id=13&Itemid=28

Wagenaar, R (2007). Educational structures, Learning outcomes, Workload and the Calculation of ECTS credits. Retrieved August 15, 2007 from <http://www.tuning.unideusto.org/tuningeu/index.php?option=content&task=view&id=177#Overall>

Wikipedia (2007). Bologna Process. Retrieved July 26, 2007 from http://en.wikipedia.org/wiki/Bologna_process

Wilson, L. (2007). The Europe of Knowledge 2020: A Vision for University based research and Innovation. Retrieved July 26, 2007 from http://ec.europa.eu/research/conferences/2004/univ/pdf/slides_lesley_wilson_en.pdf

Zalta, E. N., (2006). Globalization. The Stanford Encyclopedia of Philosophy. Retrieved on June 28, 2007 from <http://plato.stanford.edu/entries/globalization/> (*First published Fri Jun 21, 2002; substantive revision Fri Jun 16, 2006*)

Հավելված 1.

Բուհում ուսումնական գործընթացի
կրեդիտային համակարգով
կազմակերպման
օրինակելի կարգ

Մշակող աշխատանքային խումբ

Ա. Բուդաղյան, Հայաստանի Պետական Ճարտարագիտական
Համալսարան (նախագահ)

Վ. Խաչատրյան, Կրթության Ազգային Ինստիտուտ (ԿԳՆ
համակարգող)

Ս. Մելիքյան, Կրթության և Գիտության Նախարարություն

Հ. Ժամհարյան, Երևանի Պետական Համալսարան

Ս. Գևորգյան, Երևանի Գեղարվեստի Ակադեմիա

Լ. Ավետիսյան, Պետական Բժշկական Համալսարան

Ա. Երզնկյան, Երևանի Թատրոնի և Կինոյի Ինստիտուտ

Յու. Կուլպայան, Ֆիզիկական Կուլտուրայի Հայկական Պետական
Ինստիտուտ

Ս. Դավեյան, Հայաստանի Պետական Ագրարային Համալսարան

Ա. Գյոզալյան, Ֆիզիկական Կուլտուրայի Հայկական Պետական
Ինստիտուտ

Ա. Հակոբյան, Գլաձոր Կառավարման Համալսարան

Ս. Շահինյան, Երևանի Ճարտարապետության և Շինարարության
Համալսարան

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Կարգի նպատակը

Կարգի խնդիրները

1. Ներածություն

2. Կրեդիտային համակարգի հիմնական դրույթները

3. Կրեդիտային համակարգի հիմնական գործառույթները

4. Կրեդիտային համակարգի հիմնական նորմերը ՀՀ բուհական համակարգում

4.1. Տարեկան աշխատածավալը և ուսումնական ծանրաբեռնավածությունը

4.2. Կրեդիտների հատկացումը

4.3. Կիսամյակային համակարգը

4.4. Կրթական ծրագրերը

4.5. Գնահատման համակարգը

4.6. Ակադեմիական տեղեկագիրը

5. Կրեդիտային համակարգի տարրերը և ընթացակարգերը

5.1. Ուսումնական ծրագիրը և ավարտական պահանջները

5.2. Դասընթացները և կրթական մոդուլները

5.3. Դասընթացների տեղեկագիրքը

5.4. Ուսումնական գործընթացի և դասընթացների ժամանակացույցերը

5.5. Ուսումնառության անհատական ծրագիրը և դասընթացներին գրանցման կազմակերպումը

5.6. Ուսման առաջադիմությունը

5.7. Դասընթացի վերահանձնումը և կրկնումը

5.8. Կրեդիտների փոխանցումը

5.9. Ավարտական առուդիտ և աստիճանաշնորհում

6. Կրեդիտային համակարգի ինստիտուտները

6.1. Կրեդիտների փոխանցման գործառույթի համակարգումը

6.2. Ուսումնական խորհրդատուների ինստիտուտը

6.3. Ակադեմիական գրանցումների գրասենյակը

6.4. Ուսանողի իրավունքներն ու պարտականությունները

7. Այլ դրույթներ

7.1. Բուհի տարեկան ուսումնական բեռնվածքի հաշվարկը

Կարգի նպատակը

Բուհում ուսումնական գործընթացի կրեդիտային համակարգով կազմակերպման օրինակելի կարգի նպատակն է ՀՀ բուհերի համար ձևավորել միասնական կանոնակարգային և կազմակերպչական հենք՝ ուսման գործընթացը կրեդիտային համակարգով կազմակերպելու համար:

Կարգի խնդիրները

- Կրեդիտային համակարգի համար սահմանել միասնական չափորոշիչներ (սահմանումներ, մոտեցումներ, ընթացակարգեր և նորմեր)՝ համահունչ ECTS համաեվրոպական կրեդիտային համակարգի պահանջների, որոնք պետք է միասնական լինեն ՀՀ բուհական համակարգի համար:
- Տալ ուսուցման կրեդիտային համակարգում կիրառվող առանձին գործառնություններ, ընթացակարգերը և գործընթացները, դրանց բնութագրիչները և իրականացման հնարավոր (պրակտիկայում հաջող կիրառություն գտած) լուծումները և մոտեցումները:
- Բուհերին տրամադրել ուղեցույցներ՝ կրեդիտային համակարգով ուսուցման իրենց սեփական կարգերը մշակելու համար, ելնելով բուհում կրեդիտային համակարգի հիմնական գործառնությունների կիրարկման ամբողջականությունից:

1. Ներածություն

1. ՀՀ բարձրագույն կրթության համակարգում կրեդիտային համակարգը ներդրվում է 2007/2008 ուստարվանից, կրթական կրեդիտների՝ որպես ուսումնական ծրագրերի պարտադիր տարր ներմուծմամբ և ուսանողների ակադեմիական տեղեկագրերում դրանց պարտադիր նշումով:
2. ՀՀ բարձրագույն կրթության համակարգում կրեդիտային համակարգի ընդլայնված օգտագործումը իր բոլոր գործառնություններով պարտադիր է սկսած 2010/2011 ուստարվանից:
3. Կրեդիտների փոխանցման և կուտակման հայկական համակարգը որպես հիմք ընդունում է համաեվրոպական ECTS կրեդիտային համակարգը, որի հիմնական կանոնները գործում են նաև հայկական կրեդիտային համակարգում, որպես գործառնությունների և ընթացակարգերի իրականացման միասնական հենք՝ ուղեցույցներ տրամադրելով այն կիրարկող բոլոր բուհերին:
4. Ազգային մակարդակում միասնական իրականացում ապահովելու նպատակով ԿԳՆ-ն պարբերաբար նորացնում է ազգային կրեդիտային համակարգը՝ ներմուծելով նոր սահմանումներ, նորմատիվներ, ուղեցույցներ և գործիքամիջոցներ, որոնք չեն սահմանվում բուհերի կողմից: Այդ համատեքստում յուրաքանչյուր բուհ ինքնուրույն է իր կրթական ծրագրերում կրեդիտային համակարգի ներմուծման և դրա իրականացման հարցերում:
5. Սույն օրինակելի կարգի հիման վրա բուհերի կողմից ստեղծված կրեդիտային համակարգով ուսուցման կազմակերպման կարգերը հաստատվում են բուհի գիտական խորհրդի կողմից:

2. Կրեդիտային համակարգի հիմնական դրույթները

1. Հետևյալ դրույթները վերաբերում են համանվթողական ECTS կրեդիտային համակարգին, ընդունված են Հայաստանի բարձրագույն կրթության համակարգում և չեն կարող փոփոխվել բուհերի կողմից:

2. Կարողությունը գիտելիքի, ընկալման, ունակությունների և հմտությունների դինամիկ համակցություն է, որի ձևավորումը կրթական ծրագրի հիմնական նպատակն է: Այն կարող է լինել մասնագիտական (առանձնահատուկ՝ ուսման տվյալ բնագավառի համար) և ընդհանուր (միանման՝ ուսման ցանկացած բնագավառի համար):

3. Կրթական արդյունքը դրույթ է այն մասին, թե ինչ պետք է գիտենա, հասկանա և (կամ) կարողանա անել ուսանողը ուսումնառության ավարտին: Կրթական արդյունքը գույակցվում է համապատասխան գնահատման չափանիշով, որը թույլ է տալիս դատել դասընթացով սահմանված կրթական արդյունքի ձեռքբերման վերաբերյալ: Կրթական արդյունքը գնահատման չափանիշի հետ միասին սահմանում են կրեդիտի շնորհման պահանջները:

4. Կրթական մոդուլը ուսումնական ծրագրի ամենափոքր, համեմատաբար ինքնուրույն մասն է, որի համար կարող է կրեդիտ տրվել: Կրթական մոդուլի ուսուցման տևողությունը 1 կիսամյակ է՝ դրանով սահմանված արդյունքների պարտադիր գնահատմամբ:

5. Կրթական մոդուլին ամրագրված կրեդիտները շնորհվում են ամբողջությամբ, այլ ոչ թե մաս-մաս:

6. Կրեդիտը ուսանողի ստացած կրթական արդյունքների չափման միջոց է, որը տրվում է ուսանողին տվյալ կրթական մոդուլով նախանշված լրիվ ուսումնական բեռնվածության

կատարումից և կրթական արդյունքների առնվազն “բավարար” գնահատումից հետո:

7. ECTS կրեդիտը առանձին դասընթացով, կրթական որևէ մոդուլով կամ ուսումնական ծրագրով նախանշված կրթական արդյունքների հասնելու համար ուսանողից պահանջվող ուսումնական բեռնվածության չափման ժամաքանակով արտահայտված պայմանական միավոր է:

8. ECTS կրեդիտով սահմանվող ուսումնական ծանրաբեռնավթությունը ներառում է ուսանողի լսարանային, արտալսարանային և ինքնուրույն իրականացվող բոլոր տեսակի ուսումնական գործողությունները, այդ թվում մասնակցությունը դասախոսություններին, սեմինար և գործնական պարապմունքներին, լաբորատոր աշխատանքներին և պրակտիկաներին, կուրսային և ավարտական աշխատանքների կատարումը, քննություններին նախապատրաստվելը և հանձնելը, անհատական հետազոտությունը և այլն:

9. Կրեդիտը չափում է միայն ուսումնական ծանրաբեռնավթությունը և չի ներառում կրթական ծրագրի այս կամ այն բաղադրիչի յուրացման որակը, դրա մակարդակը, բարդության աստիճանը կամ բովանդակությունը:

10. Կրեդիտը տրվում է ուսանողին միայն կրթական մոդուլով նախանշված կրթական արդյունքների գնահատման շեմային չափանիշները բավարարելուց հետո: Ուսանողը վաստակում է կրթական մոդուլին հատկացված կրեդիտների լրիվ քանակը քննական արդյունքների (գնահատականների կամ թվանշանների) հետ միասին:

11. ECTS կրեդիտը չի չափում դասախոսի ուսումնական գործունեության (դասավանդման) աշխատածավալը: Այն չափում

է ուսանողի ուսումնական գործունեության (ուսումնառության) ծավալը:

12. Կրեդիտը չի փոխարինում գնահատականների օգնությամբ ուսանողի գնահատմանը, իսկ ուսանողի վաստակած կրեդիտների քանակը չի որոշվում նրա ստացած գնահատականներով

13. Կրեդիտը չի չափում ուսանողի ստացած գիտելիքի որակը, այն չափվում է գնահատականներով: Կրեդիտային և գնահատման համակարգերի միջև չի գործում փոխադարձ ներգործության որևէ կապ:

14. Կրեդիտային համակարգը ուսումնական գործընթացի կազմակերպման, ուսումնառության արդյունքների ակադեմիական կրեդիտների միջոցով հաշվառման, կուտակման և փոխանցման համակարգ է, որում համապատասխան որակավորման աստիճանը շնորհվում է՝ կրթական ծրագրով սահմանված կրեդիտների անհրաժեշտ բովանդակության և քանակի կուտակումից հետո:

15. Կրեդիտների կուտակման համակարգում կիսամյակը, ուսումնական տարին կամ ուսումնառության լրիվ ծրագիրը հաջողությամբ ավարտելու համար պետք է ստանալ կրեդիտների սահմանված քանակը՝ համաձայն ուսումնական ծրագրի պահանջների: Կրեդիտները շնորհվում և կուտակվում են միայն այն դեպքում, երբ պահանջվող կրթական արդյունքների հաջող ձեռքբերումը հաստատված է գնահատմամբ:

16. Կրեդիտների փոխանցման և կուտակման ECTS համակարգը միասնական համաեվրոպական կրեդիտային համակարգ է, համաձայն որի՝ մեկ ուսումնական տարում ուսանողի լրիվ ուսումնական ծանրաբեռնավթությունը չափվում է 60 ակադեմիական կրեդիտով: Այն նախատեսված է եվրոպական բարձրագույն կրթության տարածքում (ECTS) ուսանողների

ձեռքբերած կրթական արդյունքների արժևորման, պաշտոնական ճանաչման և բուհից բուհ դրանց տեղափոխումը դյուրացնելու համար:

17. Ուսուցման գործընթացը կրեդիտային համակարգով կազմակերպելիս սահմանվում են տվյալ կրթական ծրագրով նախատեսված որակավորման շնորհման համար անհրաժեշտ կրեդիտների քանակը, այդ կրեդիտները ձևավորող դասընթացների և կրթական մոդուլների բովանդակային կազմը՝ ծրագրի պարտադիր և ընտրովի առարկայացանկի տեսքով, դասընթացներին հատկացված կրեդիտները և ուսուցման ցիկլի նվազագույն տևողությունը: Համաձայն բուհի կողմից սահմանված կարգի և կրթական ծրագրի պահանջների՝ ուսանողներն իրենք են որոշում՝ երբ, ինչ ժամկետներում և ինչ բովանդակությամբ կուտակել որակավորման համար անհրաժեշտ կրեդիտների նվազագույն քանակը, որից հետո կարող են հայցել համապատասխան որակավորում:

18. Կրեդիտներ հատկացվում են կրթական ծրագրի բոլոր կառուցամասերին և դրանց բաղկացուցիչներին՝ դասընթացներին, կրթական մոդուլներին և ուսումնական այլ գործողություններին, որոնք ենթակա են առանձին գնահատման: Ուսումնական ծրագիրը և դրա առանձին բաղկացուցիչները բնութագրող բոլոր պայմանները՝ ծրագրի նպատակը և ավարտական պահանջները, դասընթացների խնդիրները, նախապայմանները և համառոտագրերը, հատկացված կրեդիտները, դասավանդման և գնահատման եղանակները պետք է նախապես հրապարակված լինեն (տպագրված կամ տեղադրված բուհի կայքում):

19. Հավատարմագրված բուհերում և կրթական ծրագրերում ստացված կրեդիտները սկզբունքորեն ճանաչելի և փոխանցելի են բուհերի և կրթական ծրագրերի միջև, եթե դրանց բովանդակությունը նախանշված է, և փաստացի կրթական արդյունքները համապատասխանում են տվյալ ուսումնական

ծրագրի պահանջներին: Եթե կրեդիտների փոխանցման գործընթացում ներգրավված բուհերը այդ մասին կնքել են ECTS-ի պահանջներին համապատասխան եռակողմ (ուսանող, փոխանցող և ընդունող բուհեր) կրթական համաձայնագիր, ապա այն ունի իրավական ուժ:

3. Կրեդիտային համակարգի հիմնական գործառույթները

1. Ուսուցման կրեդիտային համակարգին անցնող բուհերը պետք է իրականացնեն համապատասխան ծրագրային և կազմակերպական վերափոխումներ, որոնց ծավալները պայմանավորված են տվյալ բուհում կրեդիտային համակարգի հիմնական գործառույթների կիրարկման ամբողջականությունից:

2. Այդ գործառույթները երկուսն են՝

Ա. կրեդիտների փոխանցում (կրթական արդյունքի չափում/արժևորում և փոխանցում),

Բ. կրեդիտների կուտակում (դասախոսի, կրթական մոդուլների և դրանց յուրացման ժամկետների ընտրություն, կրթական արդյունքի կուտակում):Նշված գործառույթները բնութագրվում են մի շարք ատրիբուտներով և ուղեկցվում համապատասխան ընթացակարգերով՝

3. Կրեդիտների փոխանցման գործառույթի (Ա) հիմնական տարրերն են՝

4. Մոդուլացված ուսումնական ծրագրերը, որոնց բոլոր բաղադրամասերի /կրթական մոդուլների (դասընթացներ, կուրսային և ավարտական աշխատանքներ, պրակտիկաներ և այլն) աշխատածավալներն արտահայտված են ուսանողի լրիվ ուսումնական ծանրաբերոնավծությունն (լսարանային,

արտալսարանային և ինքնուրույն աշխատանք) արտահայտող ECTS համատեղելի կրեդիտային արժեքներով:

5. Կրեդիտներով արտահայտված կրթական արդյունքների փոխադարձ ճանաչման և որոշակի թվով կրեդիտների՝ ծրագրից ծրագիր փոխանցման (տեղափոխման) հնարավորություն նույն բուհի ներսում կամ բուհերի միջև՝ ընդունող ծրագրի կամ բուհի պահանջներին համապատասխան:

6. Կրեդիտների կուտակման գործառույթի (Բ) հիմնական տարրերն են՝

a. Ուսումնական ծրագրի կրթական մոդուլների ցանկը բաղկացած է ինչպես պարտադիր, այնպես էլ ընտրովի մասերից: Կրթական մոդուլների յուրացման հաջորդականությունը սահմանափակվում է միայն դրանց անհրաժեշտ նախապայմանների առկայությամբ:

b. Ենթադրում (նախատեսում) է ուսանողների կողմից կրթական մոդուլների ընտրության և դրանցում ընդգրկվելու համար գրանցման համապատասխան ընթացակարգերի, ինչպես նաև ուսանողների անհատական ուսումնական ծրագրերի կիրարկում:

7. Միևնույն դասընթացի համար մեկից ավելի ուսումնական հոսքերի կազմակերպման դեպքում դրանցում ընդգրկվելու ուսանողի ընտրության հնարավորություն՝ ելնելով դասախոսի և (կամ) դասընթացի կայացման ժամանակացույցի նախապատվությունից:

8. Համապատասխան օրենսդրական դաշտի առկայության դեպքում միևնույն կրթական ծրագրում ընդգրկված ուսանողների տարբերակված ուսումնական ծանրաբեռնավթությունների և ուսումնառության ժամկետների հնարավորություն:

9. Կրեդիտների փոխանցման գործառույթի ներդրումը բուհից պահանջում է միայն ծրագրային վերափոխումներ, իսկ կրեդիտների կուտակման գործառույթի ներդրումը՝ նաև ուսման կազմակերպման գործընթացի համապատասխան վերակառուցում պահանջվող ընթացակարգերի ապահովման նպատակով (ուսումնառության անհատական ծրագրերի կիրարկում, ուսանողների գրանցում դասընթացներին, նրանց ակադեմիական տվյալների գրանցման կառույցի գործունեություն և այլն):

10. 2007/08 ուս.տ-ից կրեդիտային համակարգը ՀՀ բուհերի բակալավրի կրթական ծրագրերում ներդրվում է միայն փոխանցման գործառույթի մասով (առանց 3.2 կետի), իսկ մագիստրոսի ծրագրերում՝ միայն փոխանցման և (կամ) կուտակման գործառույթներով (առանց 4.3 կետի):

4. Կրեդիտային համակարգի հիմնական նորմերը ՀՀ բուհական համակարգում

4.1. Տարեկան աշխատածավալը և ուսումնական ծանրաբեռնավածությունը

1. ՀՀ բարձրագույն կրթության համակարգում բոլոր մակարդակի կրթական ծրագրերում առկա ուսուցմամբ ուսանողի տարեկան ուսումնական բեռնվածությունը սահմանվում է 1800 ժամ, որը համարժեք է 60 ECTS կրեդիտի:

2. 1 ECTS կրեդիտը սահմանվում է որպես ուսանողի 30 ժամ լրիվ (լսարանային, արտալսարանային և ինքնուրույն) բեռնվածությամբ ուսումնական աշխատանք՝ ուսումնական ծրագրի դասընթացով կամ մոդուլով նախանշված կրթական արդյունքներին հասնելու համար: 1 կրթական կրեդիտի ժամային համարժեքը 30 ժամ է:

3. Ուսումնական տարվա տևողությունը սահմանվում է 40 շաբաթ, որից առնվազն 32-ը տրամադրվում է ուսումնական

պարապմունքներին: Ուսումնական գործընթացը կազմակերպվում է 2 կիսամյակներով՝ աշնանային և գարնանային:

4. Ուսանողի շաբաթական ուսումնական լրիվ բեռնվածության առավելագույն չափը 45 ժամ է, որը համարժեք է 1,5 ակադեմիական կրեդիտի:

5. Բակալավրի կրթական ծրագրում ուսանողի շաբաթական լսարանային ծանրաբեռնավածությունը կազմում է 23-30 ժամ, իսկ մագիստրոսի կրթական ծրագրում՝ 15-22 ժամ:

6. Առկա ուսուցման համակարգում ընդգրկված ուսանողը կիսամյակում պետք է ունենա միջինը 30 կրեդիտ ուսումնական ծանրաբեռնավածություն (10% թույլատրելի շեղումով): Ուսանողի տարեկան ուսումնական ծանրաբեռնավածությունը կազմում է 60 կրեդիտ:

7. Բացառիկ դեպքերում, ուսման բարձր առաջադիմություն ցուցաբերած ուսանողները բուհի ղեկավարության համաձայնությամբ կարող են վերցնել լրացուցիչ ուսումնական ծանրաբեռնավածություն:

4.2. Կրեդիտների հատկացումը

1. Կրեդիտներ հատկացվում են ուսումնական ծրագրի ինքնուրույն գնահատվող բոլոր կրթական բաղկացուցիչներին (դասընթացներ, կրթական մոդուլներ, պրակտիկաներ, կուրսային և ավարտական աշխատանքներ և այլն):

2. Կրեդիտների հատկացման հաշվարկի հիմքում դրվում է լսարանային (կոնտակտային) ժամերի քանակը՝ տարբերակված ըստ պարապմունքի ձևերի (դասախոսություն, սեմինար, գործնական կամ լաբարատոր պարապմունք և այլն), դասավանդման մեթոդների և քննության կազմակերպման ձևերի:

3. Դասընթացի մշակման և իրականացման համար պատասխանատու դասախոսը պարտավոր է պլանավորել ուսանողի ուսումնական գործողություններն այնպես, որ դրանց իրականացման համար պահանջվող ժամաքանակը համապատասխանեն դասընթացին հատկացված կրեդիտներին:

ժամային համարժեքներին՝ դասավանդման պատշաճ որակի ապահովումով:

4. Կրթական մոդուլին հատկացվող կրեդիտները պետք է ունենան ամբողջական արժեքներ՝ ուսումնական ծրագրի մանրատվածության վտանգից խուսափելու և կրեդիտների կուտակման ու տեղափոխման գործառույթները դյուրացնելու նպատակով:

5. Կրեդիտային համակարգի կիրարկման դեպքում կիսամյակի ընթացքում ուսանողի ստացած կրթական արդյունքները կրկին չեն գնահատվում ուսումնական ծրագրի ավարտից հետո կազմակերպվող ավարտական (պետական) քննությամբ (կամ այդ քննության անցկացման դեպքում ուսանողին լրացուցչ կրեդիտներ չեն տրվում):

6. Ուսանողի կողմից ծրագրի ընդհանուր կրթական արդյունքներին համապատասխան կարողությունների ձեռքբերումը հաստատվում է ավարտական աշխատանքի (նախագիծ, ատենախոսություն և այլն) կատարումով:

4.3. Կիսամյակային համակարգը

1. Յուրաքանչյուր դասընթացի կամ կրթական մոդուլի ուսուցման ստանդարտ տևողությունը 1 կիսամյակ է: Մեծածավալ դասընթացները բաժանվում են առանձին մոդուլների:

2. Եթե ուսումնական գործընթացով նախատեսված է դասընթացներին ուսանողների գրանցման գործառույթ, ապա բուհը կիսամյակի սկզբից առնվազն 1 շաբաթ առաջ հրապարակում է դասընթացների և քննությունների կայացման համատեղված ժամանակացույցը:

3. Անկախ դասընթացով կամ մոդուլով նախանշված կրթական արդյունքների գնահատման եղանակից և գնահատականների նշագրման ձևից (ստուգաթք կամ տարբերակված գնահատում), բոլոր տեսակի քննություններն իրականացվում են ուսումնական պարապմունքների ավարտից

հետո կիսամյակի վերջում կազմակերպվող առանձին քննաշրջաններում:

4.4. Կրթական ծրագրերը

1. Բակալավրի աստիճան շնորհող կրթական ծրագրերի ուսումնական լրիվ աշխատածավալը սահմանվում է 240 կրեդիտ, իսկ բժշկական մասնագիտությունների համար՝ 300 կրեդիտ:

2. Մագիստրոսի աստիճան շնորհող կրթական ծրագրերի ուսումնական լրիվ աշխատածավալը սահմանվում է 60-120 կրեդիտ, իսկ բժշկական մասնագիտությունների համար՝ 180 կրեդիտ:

3. Կրթական ծրագրում ընդգրկված ցանկացած դասընթաց կամ կրթական մոդուլ ծրագրում ներկայացվում է հատկացված կրեդիտների հետ միասին:

4. Կրեդիտներ հատկացվում են ուսումնական ծրագրի ինքնուրույն գնահատվող բոլոր կրթական բաղկացուցիչներին (դասընթացներ, կրթական մոդուլներ, պրակտիկաներ, կուրսային և ավարտական աշխատանքներ և այլն):

5. Կրեդիտների հատկացման հաշվարկի հիմքում դրվում է լսարանային (կոնսակտային) ժամերի քանակը՝ տարբերակված ըստ պարապմունքի ձևերի (դասախոսություն, սեմինար, գործնական կամ լաբորատոր պարապմունք և այլն), դասավանդման մեթոդների և քննության կազմակերպման ձևերի:

6. Դասընթացի մշակման և իրականացման համար պատասխանատու դասախոսը պարտավոր է պլանավորել ուսանողի ուսումնական գործողություններն այնպես, որ դրանց իրականացման համար պահանջվող ժամաքանակը համապատասխանեն դասընթացին հատկացված կրեդիտների ժամային համարժեքներին՝ դասավանդման պատշաճ որակի ապահովումով:

7. Կրթական մոդուլին հատկացվող կրեդիտները պետք է ունենան ամբողջական արժեքներ՝ ուսումնական ծրագրի մանրատվածության վտանգից խուսափելու և կրեդիտների

կուտակման ու տեղափոխման գործառույթները դյուրացնելու նպատակով:

8. Կրեդիտային համակարգի կիրարկման դեպքում կիսամյակի ընթացքում ուսանողի ստացած կրթական արդյունքները կրկին չեն գնահատվում ուսումնական ծրագրի ավարտից հետո կազմակերպվող ավարտական (պետական) քննությամբ (կամ այդ քննության անցկացման դեպքում ուսանողին լրացուցիչ կրեդիտներ չեն տրվում):

9. Ուսանողի կողմից ծրագրի ընդհանուր կրթական արդյունքներին համապատասխան կարողությունների ձեռքբերումը հաստատվում է ավարտական աշխատանքի (նախագիծ, ատենախոսություն և այլն) կատարումով:

4.3. Կիսամյակային համակարգը

1. Յուրաքանչյուր դասընթացի կամ կրթական մոդուլի ուսուցման ստանդարտ տևողությունը 1 կիսամյակ է: Մեծածավալ դասընթացները բաժանվում են առանձին մոդուլների:

2. Եթե ուսումնական գործընթացով նախատեսված է դասընթացներին ուսանողների գրանցման գործառույթ, ապա բուհը կիսամյակի սկզբից առնվազն 1 շաբաթ առաջ հրապարակում է դասընթացների և քննությունների կայացման համատեղված ժամանակացույցը:

3. Անկախ դասընթացով կամ մոդուլով նախանշված կրթական արդյունքների գնահատման եղանակից և գնահատականների նշագրման ձևից (ստուգարք կամ տարբերակված գնահատում), բոլոր տեսակի քննություններն իրականացվում են ուսումնական պարապմունքների ավարտից հետո կիսամյակի վերջում կազմակերպվող առանձին քննաշրջաններում:

4.4. Կրթական ծրագրերը

1. Բակալավրի աստիճան շնորհող կրթական ծրագրերի ուսումնական լրիվ աշխատածավալը սահմանվում է 240 կրեդիտ, իսկ բժշկական մասնագիտությունների համար՝ 300 կրեդիտ:

2. Մագիստրոսի աստիճան շնորհող կրթական ծրագրերի ուսումնական լրիվ աշխատածավալը սահմանվում է 60-120 կրեդիտ, իսկ բժշկական մասնագիտությունների համար՝ 180 կրեդիտ:

3. Կրթական ծրագրում ընդգրկված ցանկացած դասընթաց կամ կրթական մոդուլ ծրագրում ներկայացվում է հատկացված կրեդիտների հետ միասին:

5. Կրեդիտային համակարգի տարրերը և ընթացակարգերը

5.1. Ուսումնական ծրագիրը և ավարտական պահանջները

1. Մասնագիտության ուսումնական ծրագիրը (պլանը) ներկայացվում է համապատասխան կրթամասերում խմբավորված պարտադիր և ընտրովի (եթե այդպիսիք նախատեսված են) դասընթացների ցանկով: Կրթամասերի քանակը և անվանումը սահմանում է բուհը:

2. Յուրաքանչյուր դասընթացի համար նշվում է նրա եզակի նույնացման թվանիշը (դասիչը), դասընթացի լրիվ անվանումը, նրան ամրագրված կրեդիտների քանակը, պարապմունքների իրականացման ձևը, կայացման կիսամյակի համարը (ամրագրված ուսումնական ծրագրերում) կամ կիսամյակը (աշնանային կամ գարնանային՝ ճկուն ուսումնական ծրագրի դեպքում), դասընթացի կամ կրթական մոդուլի նախապայմանը (եթե այդպիսին կա) և գնահատման ձևը:

3. Կրթական ծրագրի ավարտական պահանջներում նշվում է համապատասխան որակավորում ստանալու համար անհրաժեշտ կրեդիտների քանակը (ըստ կրթամասերի և ընդամենը) և հանրագումարային ամփոփիչ ՄՈԳ-ը (անհրաժեշտության դեպքում կարող է սահմանվել նաև ՄՈԳ-ի նվազագույն շեմ մասնագիտական կրթամասի համար):

4. Բուհը, իր հայեցողությամբ, կարող է սահմանել ընդհանուր ավարտական պահանջներ՝ տվյալ կրթական աստիճանի բոլոր մասնագիտությունների համար և մասնագիտական ավարտական պահանջներ՝ առանձին մասնագիտությունների համար:

5.2. Դասընթացները և կրթական մոդուլները

1. Մեծածավալ դասընթացները կարող են բաժանվել առանձին մոդուլների: Դասընթացների մոդուլացումը կատարվում է հնարավորինս նվազագույն կիսամյակների ընթացքում դրանք ավարտելու սկզբունքով:

2. Առանձին դասընթացները և մոդուլներն իրենց բնույթով բաժանվում են 3 հիմնական խմբերի՝

ա) պարտադիր ամրագրված դասընթացներ, որոնք յուրացվում են պարտադիր և խիստ որոշակի հերթականությամբ,

բ) պարտադիր չամրագրված դասընթացներ, որոնց յուրացման հերթականությունը ընտրում է ուսանողը՝ պահպանելով դասընթացի նախապայմանները,

գ) ընտրովի դասընթացներ, որոնց առաջարկվող ցանկից ընտրում է ուսանողը, իսկ դրանց յուրացման հաջորդականությունը կարող է լինել ինչպես ամրագրված, այնպես էլ ազատ:

5.3. Դասընթացների տեղեկագիրքը

1. Բուհը հրապարակում է դասընթացների տեղեկագիրք (տպագրված և/կամ բուհի կայքում տեղադրված էլեկտրոնային տարբերակի տեսքով), որը թարմացվում է, առնվազն, յուրաքանչյուր ուստարում:

2. Դասընթացների տեղեկագիրքը պետք է մատչելի դարձնի բուհում իրականացվող կրթական ծրագրերի վերաբերյալ տեղեկատվությունը, որը պետք է պարունակի.

ա) ընդհանուր տեղեկատվություն բուհի վերաբերյալ՝ տեսակը և կարգավիճակը, ուսումնական ստորաբաժանումները, առաջարկվող կրթական ծրագրերը և ընդունելության պայմանները, ուսումնական գործընթացի ժամանակացույցը, հիմնական ներբուհական կանոնները (հատկապես կրեդիտների փոխանցման և պաշտոնական ճանաչման վերաբերյալ) և այլն:

բ) տեղեկատվություն կրթական ծրագրերի վերաբերյալ.

- ընդհանուր նկարագրությունը՝ շնորհիվ ողորակվորումը, մուտքի շեմային պահանջները, նպատակները, կրթությունը շարունակելու հնարավորությունները, ծրագրի կառուցվածքը կրեդիտներով, քննական և գնահատման կանոնները, ավարտական ատեստավորման ձևը, պրակտիկաների վերաբերյալ տեղեկատվությունը և այլն,

- առանձին դասընթացի նկարագրությունը՝ դասընթացի անվանումը և նույնացման թվանիշը (որը պետք է պարունակի տեղեկատվություն դասընթացի տեսակի և մակարդակի վերաբերյալ), ուսուցման տարին և (կամ) կայացման կիսամյակը, դասընթացին ամրագրված կրեդիտների քանակը (ներառյալ շաբաթական լսարանային ժամաքանակներն ըստ պարապմունքի ձևերի), դասընթացի խնդիրները՝ արտահայտված կրթական արդյունքներով և կարողություններով, անհրաժեշտ նախապայմանները, համառոտագիրը (հակիրճ բովանդակությունը), երաշխավորվող գրականությունը, ուսուցման և գնահատման մեթոդները, դասա-վանդման լեզուն:

գ) ընդհանուր տեղեկատվություն ուսանողների համար՝

- անհրաժեշտ տեղեկատվություն օտարերկրյա ուսանողների համար (ուսումնառության և ապրելու պայմանները, միջազգային ծրագրերը, լեզվի դասընթացները և այլն),

- նյութական օգնության հնարավորությունները, ուսման վարձերի գեղչման և փոխհատուցման պայմաններն ու կանոնները, գործող ուսանողական ծառայությունները, ուսումնական ենթակառուցվածքները և այլն:

5.4. Ուսումնական գործընթացի և դասընթացների ժամանակացույցերը

1. Բուհը յուրաքանչյուր ուսումնական տարվա սկզբում հրապարակում է (տպագրված և/կամ բուհի կայքում տեղադրված էլեկտրոնային տարբերակի տեսքով) տվյալ տարվա ուսումնական օրացույցը (ուսումնական գործընթացի կազմակերպման ժամանակացույցը) ըստ կիսամյակների, որտեղ ըստ օրերի նշվում

են ուսուցման սկիզբը և ավարտը, դասընթացներին գրանցման (եթե նախատեսվում է) և դրանց փոփոխությունների կատարման ժամկետները, քննաշրջանները և արձակուրդները:

2. Բուհը յուրաքանչյուր կիսամյակի համար վաղօրոք կազմում և հրապարակում է պարապմունքների դասացուցակը, իսկ դասընթացներին գրանցման գործառույթի կիրարկման դեպքում՝ առաջադրվող բոլոր դասընթացների և քննությունների ժամանակացույցերը, որտեղ բերվում է տեղեկատվություն՝ դասընթացների կայացման վայրի, օրվա և ժամի, դասախոսի, ընդգրկված ուսանողների թույլատրելի քանակների, քննությունների օրվա և այլնի վերաբերյալ:

5.5. Ուսումնառության անհատական ծրագիրը և դասընթացներին գրանցման կազմակերպումը

1. Կրեդիտների կուտակման գործառույթը կիրարկման դեպքում բուհը մշակում է դրա իրականացման հետ կապված մի շարք ընթացակարգեր, մասնավորապես՝ ուսումնառության անհատական ծրագրերի կազմումը և դասընթացներին ուսանողների գրանցումը:

2. Ուսումնառության անհատական ծրագիրը կազմելիս ուսանողի համար հիմնական ելակետային փաստաթուղթ (ուղեցույց) է հանդիսանում դասընթացների տեղեկագիրքը:

3. Հիմք ընդունելով դասընթացների տեղեկագրքում կրթական ծրագրի ավարտական պահանջները, առաջարկվող դասընթացների ցանկը և առանձին դասընթացների վերաբերյալ բերված տեղեկատվությունը, ուսումնառության սկզբում ուսանողն իր ուսումնական խորհրդատուի օգնությամբ կազմում է ուսումնառության իր անհատական ծրագիրը, տալիս այն հաստատման համապատասխան ուսումնական ստորաբաժանման ղեկավարին և հանձնում օրինակներից մեկը ակադեմիական գրանցումներն իրականացնող համապատասխան կառույցին :

4. Ուսումնառության անհատական ծրագրի ձևաթերթը մշակում է բուհը: Անհատական ծրագրում բերվում են պարտադիր և ընտրովի դասընթացների ընտրացանկը ըստ ուսման տարիների և կիսամյակների, ինչպես նաև դրանց ամրագրված կրեդիտները:
5. Անհատական ծրագրում նշված դասընթացներում ընդգրկվելու համար ուսանողը պարտավոր է սահմանված ժամկետներում գրանցվել:
6. Դասընթացներին գրանցման գործընթացը կարող է սկսվել նախորդ կիսամյակում և տևել է մինչև տվյալ կիսամյակի պարապմունքների սկիզբը: Բոլոր ուսանողները պետք է գրանցված լինեն մինչև տվյալ կիսամյակի դասերի սկիզբը:
7. Ուսանողների ընդգրկումը դասընթացներում իրականացվում է ըստ գրանցման հերթականության, եթե այլ բան նախատեսված չէ դասընթացի նախապայմանում:
8. Սահմանված ժամկետից 2 շաբաթ հետո դասընթացներին մասնակցելու բոլոր տեսակի գրանցումները դադարեցվում են:
9. Բուհը կարող է հանել ցանկացած դասընթացի առաջադրումը տվյալ կիսամյակում, եթե դրանում ընդգրկված չեն բավարար թվով ուսանողներ: Նման դեպքերում այդ դասընթացին գրանցված ուսանողները սահմանված ժամկետներում կատարում են համապատասխան փոփոխություններ իրենց անհատական ուսումնական ծրագրերում՝ ընտրելով նոր դասընթաց կամ դրա ընտրությունը տեղափոխում հաջորդ տարի:
10. Անհրաժեշտության դեպքում, սահմանված ժամկետներում ուսանողը կարող է փոփոխություններ կատարել ուսումնառության իր անհատական ծրագրում՝ նախապես համաձայնեցնելով դրանք իր ուսումնական խորհրդատուի և համապատասխան ստորաբաժանման ղեկավարության հետ (ստորագրված ձևաթերթի տեսքով), այնուհետև գրանցվում նոր դասընթացներին:
11. Ուսումնառության անհատական ծրագրի փոփոխությունների դեպքում (դասընթացների բացթողում և/կամ

ավելացում) ուսանողը լրացնում է փոփոխությունների համապատասխան ձևաթերթը:

12. Ուսումնառության անհատական ծրագրի փոփոխությունների ձևաթերթը մշակում է բուհը: Ձևաթերթում նշվում են բաց թողնված և/կամ ավելացված դասընթացների անվանումները, դրանց համապատասխանող կրեդիտների քանակը, կիսամյակը և ուստարին:

13. Անհատական ծրագրի փոփոխության (դասընթացից ազատումը, դասընթացի բացթողումը կամ դասընթացի ավելացումը ուսանողի ընտրացանկում) ընթացակարգը հետևյալն է՝

13.1. դասընթացից ազատվելը.

ուսանողը կարող է չեղյալ համարել ցանկացած նախորդ գրանցում տվյալ դասընթացին՝ մինչև տվյալ կիսամյակի պարապմունքների սկիզբը,

13.2. դասընթացի բացթողումը.

ա) ուսանողը կարող է բաց թողնել դասընթացը ուսումնական խորհրդատուի համաձայնությամբ՝ մինչև պարապմունքների 2-րդ շաբաթվա վերջը,

բ) տվյալ կիսամյակի 3-ից մինչև 8-րդ շաբաթվա վերջը բացթողումը ձևակերպելու համար ուսանողը պարտավոր է ստանալ նաև դասընթացը վարող դասախոսի և համապատասխան ուսումնական ստորաբաժանման ղեկավարության համաձայնությունը,

13.3. դասընթացի ավելացումը.

ուսանողն իր ընտրացանկում դասընթացը կարող է ավելացնել ուսումնական խորհրդատուի և դասախոսի համաձայնությամբ՝ մինչև պարապմունքների 2-րդ շաբաթվա վերջը:

14. Ուսանողը կազմում է տվյալ կիսամյակի պարապմունքների իր անհատական դասացուցակը ելնելով

ուսումնառության իր անհատական ծրագրից և դասընթացների հրապարակված ժամանակացույցից:

15. Սահմանված ժամկետում ուսումնառության անհատական ծրագիր չներկայացնելու դեպքում բուհն ուսանողի ուսումնառությունը կազմակերպում է տվյալ մասնագիտության համար կազմված տիպային ուսումնական պլանով:

16. Բուհում կրեդիտների կուտակման գործառույթի բացակայության դեպքում գործում են ստանդարտ ուսումնական պլաններ՝ դասընթացների և կրթական մոդուլների յուրացման ամրագրված հաջորդականությամբ:

5.6. Ուսման առաջադիմությունը

1. Ըստ ուսման առաջադիմության՝ ուսանողները դասակարգվում են առաջադիմող, փորձաշրջանի կարգավիճակում գտնվող և հեռացման ենթակա ուսանողների:

2. Ուսանողը համարվում է առաջադիմող, եթե՝

ա) կիսամյակում ունի 30 կրեդիտ միջին ուսումնական ծանրաբեռնավթություն (10% թույլատրելի շեղումով);

բ) հավաքել է տվյալ կիսամյակի համար ուսումնական ծրագրով սահմանված բոլոր պարտադիր դասընթացների կրեդիտները;

գ) ապահովել է տվյալ կրթական աստիճանի (ծրագրի) համար բուհի սահմանած կիսամյակային ՄՈԳ-ի նվազագույն շեմը:

3. Փորձաշրջանի կարգավիճակ ունեցող ուսանողին հնարավորություն է տրվում ուղղել թերացումներն ու բացթողումները և բարձրացնել ուսման առաջադիմությունը ծրագրի նվազագույն պահանջներին համապատասխան: Փորձաշրջանի տևողությունը սահմանում է բուհը:

4. Փորձաշրջանի կարգավիճակում գտնվող ուսանողը ենթակա է հեռացման՝ սահմանված ժամկետում ուսման առաջադիմությունը վերը նշված պահանջներին համապատասխան չբարձրացնելու դեպքում:

5. Միևնույն կրթական ծրագրում ընդգրկված ուսանողների ակադեմիական առաջադիմության համեմատման համար օգտագործվում է նրանց վարկանիշային միավորը:

5.7. Դասընթացի վերահանձնումը և կրկնումը

1. Դրական գնահատված դասընթացի վերահանձնում չի թույլատրվում:

2. Չհանձնած դասընթացի վերահանձնման կարգը սահմանում է բուհը:

3. Տվյալ կրթական ծրագրի համար բուհի կողմից սահմանված կիսամյակային ՄՈԳ-ի նվազագույն շեմն ապահովելու նպատակով ուսանողը համապատասխան ուսումնական ստորաբաժանման թույլտվությամբ կարող է կրկնել դասընթացը, սակայն տվյալ դասընթացի համար սահմանված չափաքանակից ավելի կրեդիտներ ուսանողին չեն գրանցվում, իսկ ՄՈԳ-ում հաշվի է առնվում այդ դասընթացի վերջին գնահատման արդյունքը:

4. Հաջողությամբ հանձնած դասընթացների կրեդիտները կուտակվում են (գրանցվում են ուսանողի ակադեմիական տեղեկագրում) և մնում ուժի մեջ՝ անկախ կիսամյակում ուսանողի ցուցաբերած առաջադիմությունից կամ ուսման ընդհատման հանգամանքից:

5. Ուսումնառության ընթացքում առանձին կրթական մոդուլներից վաստակած կրեդիտների և ստացած գնահատականների ճանաչման և կուտակման արդյունքում վերանում է ուսումնական տարին ամբողջությամբ կրկնելու անհրաժեշտությունը:

5.8. Կրեդիտների փոխանցումը

1. Կրեդիտները փոխանցելի են տարբեր ուսումնական ծրագրերի միջև, եթե դրանք համապատասխանում են այդ ծրագրերի պահանջներին: Կրեդիտների փոխանցումը կատարվում է համապատասխան համաձայնագրի հիման վրա:

2. Կրեդիտները փոխանցելի են մեկ բուհից մյուսը առանձին դասընթացների, դասընթացների խմբերի (մոդուլների) կամ

ուսումնառության որոշակի ժամանակահատվածների ձևով: Փոխանցումը կարող է կատարվել ուսանողի հայտի հիման վրա՝ շահագրգիռ բուհերի նախնական համաձայնությամբ:

3. Որևէ ուսումնական ծրագրից ստացված կրեդիտները կարող են փոխանցվել մեկ այլ ուսումնական ծրագիր՝

ա) երբ դրանց բովանդակությունները միանման են,

բ) եթե կան բովանդակային տարբերություններ, սակայն աննշան են,

գ) երբ առկա են բովանդակային տարբերություններ, սակայն կրթական վերջնական արդյունքը համարժեք է:

4. Այլ բուհերում ուսումնառության որոշակի ժամանակաշրջանի անցկացման դեպքում ուսումնառության ծրագիրը պետք է դառնա եռակողմ համաձայնագրի առարկա՝ ուսանողի, առաքող և ընդունող բուհերի միջև:

5.9. Ավարտական աուդիտ և աստիճանաշնորհում

1. Կրեդիտների կուտակման գործառույթի կիրարկման դեպքում շրջանավարտների աստիճանաշնորհումը կատարվում է ծրագրի ավարտական պահանջների կատարման աուդիտի իրականացումից հետո՝ ակադեմիական գրանցումներն իրականացնող կառույցի, համապատասխան ուսումնական ստորաբաժանման և ուսանողի մասնակցությամբ:

2. Ավարտական աուդիտի ընթացքում ստուգվում են ուսանողի ակադեմիական տվյալների՝ կուտակած կրեդիտների քանակի և բովանդակության, հանրագումարային ՄՈԳ-ի, ինչպես նաև ավարտական ատեստավորման համապատասխանությունը մասնագիտության ավարտական պահանջներին:

6. Կրեդիտային համակարգի ինստիտուտները

6.1. Կրեդիտների փոխանցման գործառույթի համակարգումը

1. Բուհից բուհ և ուսումնական ծրագրից ծրագիր կրեդիտների փոխանցման գործառնություն, ինչպես նաև այլ բուհերում (այդ թվում նաև օտարերկրյա) ուսանողների ուսումնառության որոշակի ժամանակահատվածի անցկացման կազմակերպման և համակարգման համար բուհերը նշանակում են համաբուհական և (կամ) ֆակուլտետային համակարգողներ:

6.2. Ուսումնական խորհրդատուների ինստիտուտը

1. Կրեդիտների կուտակման գործառնությի կիրարկման դեպքում ուսանողների անհատական ուսումնական ծրագրերը կազմելիս և ուսման ընթացքում նրանց աջակցելու նպատակով բուհերի մասնագիտացնող ստորաբաժանումները կազմակերպում են ուսումնական խորհրդատուների ծառայություն, որում ընդգրկվում են մասնագիտության կամ մասնագիտությունների խմբի ուսումնական ծրագրերին քաջատեղյակ մասնագետները:

2. Յուրաքանչյուր մասնագիտության կամ մասնագիտությունների խմբի խորհրդատուների թիվը սահմանում է բուհը՝ ելնելով դրանցում ընդգրկված ուսանողների թվից և ռեսուրսային հնարավորություններից:

3. Ուսումնական խորհրդատուն իրականացնում է խորհրդատվական ծառայություններ մեկ կամ մի քանի հարակից մասնագիտությունների շրջանակներում և հսկում է իրեն կցված ուսանողների ուսման ընթացքը առաջինից մինչև ավարտական կուրս:

4. Խորհրդատուն ներկայացնում է ուսանողների ուսումնական շահերը, առավել արդյունավետ և նախընտրելի անհատական ուսումնական ծրագրեր կազմելու նպատակով նրանց համար կիսամյակի ընթացքում պարբերաբար իրականացնում է խմբային և անհատական

խորհրդատվություններ, աջակցի անհատական ծրագրերում փոփոխություններ կատարելու և այլ հարցերում:

6.3. Ակադեմիական գրանցումների գրասենյակը

1. Կրեդիտների կուտակման գործառույթի ընթացակարգերը ապահովելու նպատակով բուհերը կարող են ստեղծել համաբուհական կամ ֆակուլտետային ակադեմիական գրանցումների գրասենյակներ: Ակադեմիական գրանցումների գրասենյակի հիմնական գործառույթներն են.
2. կազմել և հրապարակել (տպագիր և/կամ էլեկտրոնային տարբերակով) բուհի դասընթացների տեղեկագիրքը յուրաքանչյուր ուս.տարվա համար,
3. կազմել և հրապարակել (տպագիր և/կամ էլեկտրոնային տարբերակով) տեղեկագրքում բերված դասընթացների և դրանց քննությունների կայացման ժամանակացույցերը յուրաքանչյուր կիսամյակի համար,
4. ապահովել դասընթացներին ուսանողների գրանցման և ընդգրկման գործընթացը (այդ թվում ինտերնետով),
5. ապահովել դասընթացների և դրանց առանձին բաղադրամասերի ուսումնական հոսքերի ձևավորումը և պարապմունքների անցկացումը,
6. գրանցել և հսկել ուսանողների դասահաճախումները,
7. ապահովել քննական ամփոփագրերի պատրաստումը, տրամադրումը և քննությունների արդյունքների մուտքագրումն ուսանողների ակադեմիական տվյալների միասնական (էլեկտրոնային) բազայում,

8. հաշվարկել և վերահսկել ուսանողների ակադեմիական առաջադիմության ցուցանիշները (ՄՈԳ և կուտակած կրեդիտների քանակ), պատրաստել և պարբերաբար թարմացնել ուսանողների ակադեմիական տեղեկագրերը,

9. համապատասխան ուսումնական ստորաբաժանումներին (ֆակուլտետներին) տրամադրել տեղեկատվություն՝ ուսանողների առաջադիմության և դասահաճախումների վերաբերյալ,

10. ուսումնական ստորաբաժանումների հետ համատեղ իրականացնել ավարտական պահանջների կատարման աուդիտ,

11. ապահովել գրասենյակի կայքի շահագործումը, անհրաժեշտ ուսումնական (դասընթացների և քննությունների ժամանակացույցեր) և մեթոդական (դասընթացների տեղեկագիրք) տեղեկատվության տեղադրումը և դրանց պարբերաբար թարմացումը,

12. իրականացնել օժանդակ և հարակից այլ գործառույթներ:

6.4. Ուսանողի իրավունքներն ու պարտականությունները

1. Ուսանողը պարտավոր է՝

- ծանոթանալ կրեդիտային համակարգով ուսուցման սույն կարգին և ուսումնառության իր անհատական ծրագիրը կազմելիս խստորեն հետևել դրա պահանջներին,

- կատարել ուսումնական դասընթացների և քննությունների սահմանված պահանջները,

- կանոնավոր հաճախել ուսումնառության իր անհատական ծրագրում ընդգրկված բոլոր դասընթացներին:

2. Ուսանողը՝

- պետք է հաշվի առնի, որ ակադեմիական գրանցումների գրասենյակը չի ստուգում և, հետևաբար, ոչ մի պատասխանատվություն չի կրում իր կողմից ընտրված դասընթացների՝ ուսումնական ծրագրի պահանջներին համապատասխանության կամ դրանց կայացման ժամերի հակադրման համար,
- կրում է անձնական պատասխանատվություն՝ ուսումնառության իր անհատական ծրագրի և պարապմունքների դասացուցակի ճշտության և ամբողջականության ապահովման, դրանց ստուգման և ցանկացած սխալի կամ բացթողման անհապաղ ճշտման համար:

3. Ուսանողն իրավունք ունի՝

- ընտրելու տվյալ մասնագիտության (մասնագիտացման) ուսուցման համար բուհի կողմից առաջադրվող պարտադիր և ոչ պարտադիր դասընթացներ՝ ուսումնական ծրագրի պահանջներին համապատասխան,
- միևնույն դասընթացի համար մեկից ավելի ուսումնական հոսքերի առկայության դեպքում կատարել ընտրություն՝ ելնելով դասախոսի և (կամ) դասընթացի կայացման ժամանակացույցի նախա-պատվությունից,
- բացի ընտրած մասնագիտության ուսումնական դասընթացներից, յուրացնելու ցանկացած այլ դասընթաց, որը դասավանդվում է տվյալ կամ այլ բուհում՝ այդ բուհի կանոններով սահմանված կարգով,
- միջբուհական փոխանակման և (կամ) ակադեմիական շարժունության ծրագրերի շրջանակներում ուսումնառության

որոշակի ժամանակահատված (կիսամյակ, ուստարի) ուսումնառել այլ բուհում (ներառյալ՝ օտարերկրյա),

- փոխադրվելու մեկ այլ բուհ (ներառյալ՝ օտարերկրյա)՝ համաձայն ՀՀ կառավարության սահմանած կարգի,

- ցանկացած կրթական աստիճանում ընդհատել կամ շարունակել ուսումնառությունը բուհում,

- հիմնավորված կերպով դիմելու և ստանալու իր ակադեմիական տեղեկագիրը՝ կազմված ուսումնառության լրիվ կամ որևէ ժամանակահատվածի համար:

7. Այլ դրույթներ

7.1. Բուհի տարեկան ուսումնական բեռնվածքի հաշվարկը

1. Ուսումնական ծրագրում և դասընթացների տեղեկագրքում դասընթացին հատկացված կրեդիտների (որոնք բնութագրում են դասընթացի լրիվ աշխատատարությունը) հետ մեկտեղ նշվում է նաև շաբաթական լսարանային ժամա-քանակն ըստ պարապմունքի ձևերի (դասախոսություններ, գործնական, սեմինար, լաբորատոր պարապմունքներ և այլն):

2. Կրեդիտների կուտակման գործառույթի կիրարկման դեպքում ուսանողների անհատական ուսումնական ծրագրերի վերլուծության և առանձին դասընթացներին ուսանողների գրանցման տարիների ընթացքում բուհում կուտակած վիճակագրական տվյալների հիման վրա բուհը կազմում է հաջորդ ուս. տարվա ուսումնական ծանրաբեռնավծությունը և կազմում դասընթացների ու քննությունների ժամանակացույցերն ըստ կիսամյակների:

Հավելված 2

Տերմինների բացատրական բառարան

Հատուկ Հայաստանի համար.

Համաեվրոպական ECTS կրեդիտային համակարգի հետևյալ սահմանումներն ու դրույթները հաստատված են Հայաստանի կրթության և գիտության նախարարի կողմից, ընդունված բարձրագույն կրթության համակարգում և չեն կարող ձևափոխվել բուհերի կողմից:

Կարողությունը գիտելիքի, ընկալման, ունակությունների և հմտությունների դինամիկ համակցություն է: Այն կարող է լինել մասնագիտական (առանձնահատուկ ուսման տվյալ բնագավառի համար) և ընդհանուր (անկախ բնագավառից):

Կրթական արդյունքն այն է, ինչ պետք է գիտենա, հասկանա և կարողանա անել ուսանողն ուսումնառության ավարտին: Կրթական արդյունքը զուգակցվում է համապատասխան գնահատման չափանիշով, որը հնարավորություն է տալիս դատել դասընթացով սահմանված կրթական արդյունքի ձեռքբերման մասին: Կրթական արդյունքը և գնահատման չափանիշը միասին սահմանում են կրեդիտի շնորհման պահանջները:

Կրթական (ուսումնական) մոդուլն ուսումնական ծրագրի ամենափոքր և համեմատաբար ինքնուրույն մասն է, որի համար կրեդիտ է տրվում: Կրթական մոդուլի ուսուցման տևողությունը մեկ կիսամյակ է՝ դրանով սահմանված կրթական արդյունքի պարտադիր գնահատմամբ: Կրթական մոդուլին հատկացված կրեդիտները շնորհվում են ամբողջությամբ և ոչ թե առանձին մասերով:

ECTS կրեդիտ Դասընթացը (կրթական մոդուլը) ավարտելու և դրա ելքային արդյունքները ձեռք բերելու համար ուսանողից

պահանջվող ժամաքանակով արտահայտված ուսումնական բեռնվածքի չափման պայմանական միավոր է, որը տրվում է ուսանողին նախանշված կրթական արդյունքների դրական գնահատումից հետո:

Կրթական (ուսումնական) բեռնվածքը ներառում է ուսանողի լսարանային, արտալսարանային և ինքնուրույն իրականացվող բոլոր տեսակի ուսումնական աշխատանքները, այդ թվում՝ մասնակցությունը դասախոսություններին, սեմինար և գործնական պարապմունքներին, լաբորատոր աշխատանքներին և պրակտիկային, կուրսային և ավարտական աշխատանքների կատարումը, քննություններին նախապատրաստվելը և հանձնելը, անհատական հետազոտական աշխատանքները և այլն:

Կրեդիտը չափում է միայն ուսանողի ուսումնական բեռնվածքը և չի գնահատում դասընթացի կամ կրթական մոդուլի բարդության աստիճանը, մակարդակը կրթական ծրագրում կամ ուսանողի կողմից դրա յուրացման որակը (գնահատում): Կրեդիտն ուսանողին տրվում է միայն կրթական մոդուլով նախանշված կրթական արդյունքի գնահատման շեմային չափանիշները բավարարելուց հետո: Ուսանողը վաստակում է կրթական մոդուլին հատկացված կրեդիտների լրիվ քանակը՝ քննական արդյունքների (գնահատականների կամ թվանշանների) հետ միասին: Կրեդիտը չի փոխարինում թվանշաններով ուսանողի գնահատմանը, իսկ ուսանողի վաստակման կրեդիտների քանակը չի որոշվում նրա ստացած թվանշաններով: Կրեդիտը չի չափում ուսանողի ստացած գիտելիքի որակը, այն չափվում է գնահատականներով: Կրեդիտային և գնահատման համակարգերի միջև փոխադարձ ներգործության որևէ կապ չկա:

Կրեդիտային համակարգը ուսումնական գործընթացի կազմակերպման, ակադեմիական կրեդիտների միջոցով ուսումնառության արդյունքների հաշվառման (արժևորման), կուտակման և փոխանցման համակարգ է, որտեղ

համապատասխան որակավորման աստիճանը շնորհվում է կրթական ծրագրով սահմանված կրեդիտների անհրաժեշտ բովանդակության և քանակի ձեռքբերումից հետո:

Կրեդիտների փոխանցման և կուտակման ECTS համակարգը միասնական համաեվրոպական կրեդիտների համակարգ է, որտեղ ուսանողի լրիվ ուսումնական բեռնվածքը 1 ուստարում գնահատվում է 60 ECTS կրեդիտ: Այն նախատեսված է Եվրոպական բարձրագույն կրթության տարածքում ուսանողների ձեռք բերած կրթական արդյունքների արժևորման, պաշտոնական ճանաչման և բուհից բուհ տեղափոխումը դյուրինացնելու համար:

Կրեդիտների փոխանցման և կուտակման ECTS համակարգի հատկանիշներն են.

- կիսամյակը, ուսումնական տարին կամ ուսումնառության լրիվ ծրագիրը հաջողությամբ ավարտելու համար ուսանողը պետք է վաստակի կրթական ծրագրով սահմանված կրեդիտների անհրաժեշտ քանակը,
- կրեդիտներ հատկացվում են կրթական ծրագրի՝ գնահատման ենթակա բոլոր բաղկացուցիչներին՝ դասընթացներին, կրթական մոդուլներին, պրակտիկային, կուրսային և ավարտական աշխատանքներին և այլն,
- կրթական ծրագիրը և դրա առանձին բաղկացուցիչները բնութագրող բոլոր պայմանները՝ ծրագրի նպատակը և ավարտական պահանջները, դասընթացների համառոտագրերը, նախապայմանները և հատկացված կրեդիտները, դասավանդման և գնահատման մեթոդները պետք է նախապես հրապարակվեն (տպագրվեն կամ տեղադրվեն բուհի կայքում)
- հավատարմագրված բուհերում և/կամ կրթական ծրագրերում ստացված կրեդիտները սկզբունքորեն փոխանցելի են բուհերի և կրթական ծրագրերի միջև, եթե դրանց կրթական արդյունքները համարժեք են,

- եթե կրեդիտների փոխանցման գործընթացում ներգրավված բուհերը այդ մասին կնքել են ECTS-ի պահանջներին համապատասխանով եռակողմ (ուսանող, առաքող և ընդունող բուհեր) կրթական համաձայնագիր, ապա այն ունի իրավական ուժ:

ECTS կրեդիտը չի չափում դասախոսի ուսումնական

գործունեության (դասավանդման) աշխատածավալը: Այն չափում է ուսանողի ուսումնական աշխատանքի (ուսումնառության)

ծավալը:

Հատուկ տեղեկություն Բոլոնիայի գործընթացի վերաբերյալ.

Բոլոնիայի գործընթացի համակարգում օգտագործվող տերմինների բացատրության համար հաստատված որևէ բառարան չկա: Էլեկտրոնային վեբ կայքերը կարող են օգտակար լինել գործընթացին վերաբերող հասկացությունների ընկալման համար: Լիսաբոնի Ճանաչման համաձայնագրում և դրան օժանդակող այլ փաստաթղթերում օգտագործվող տերմինները բացատրված են այդ համաձայնագրում և դրան օժանդակող փաստաթղթերում: Այս սահմանումները պետք է օգտագործվեն նաև Բոլոնիայի գործընթացում, քանի որ մասնակից երկրների մեծ մասը հաստատել է Լիսաբոնի Ճանաչման համաձայնագիրը և բոլոր նախարարները հանձն են առել ապահովել դրա սկզբունքների ամբողջական իրականացումը: Թարմացված է օգոստոսի 17-ին, 2007թ. հետևյալ կայքից. <http://www.bologna-bergen2005.no/>

Ակադեմիական ազատություն

Ակադեմիական ազատությունը հաստատության ինքնավարության կարևորագույն բաղադրիչն է. «որոշել, թե ինչպիսին պետք է լինի կրթության և հետազոտության բովանդակությունն ու ձևը» կամ «Համալսարանի Մագնա Քարտի» [Magna Charta Universitatum](#): համաձայն, «հաստատությունում հետազոտությունն ու դասավանդումը պետք է բարոյապես և մտայնորեն անկախ լինի բոլոր քաղաքական ղեկավարներից և տնտեսական ուժերից»:

Դասախոսական կազմի համար ակադեմիական ազատություն նշանակում է իրենց հետազոտության առարկաների, ուղղությունների և մեթոդների, ուսուցման բովանդակության և մեթոդների ընտրության ավանդական ազատություն, եթե այդ ազատությունը չի հակասում օրենսդրությունը, կամ խախտում այլ անձանց կամ հաստատության իրավունքները կամ Մագնա Քարտը «Հետազոտության և դասավանդման ազատությունը համալսարանական կյանքի հիմնարար սկզբունքն է, ինչպես նաև կառավարությունների և համալսարանների, որոնք իրենց հերթին պետք է ձգտեն բավարարել այս հիմնարար սկզբունքի պահանջները»:

Բարձրագույն կրթության մատչելիություն/մուտք

Որակավորում ստացած մասնագետների իրավունքն է դիմել և հաշվի առնվել՝ բարձրագույն կրթությանը ներգրավվելու համար:

Հավատարմագրում

Մի գործընթաց, որի միջոցով որակավորում շնորհող մարմինը գնահատում է բարձրագույն կրթական հաստատության համընդհանուր որակը (ինստիտուցիոնալ հավատարմագրում) կամ բարձրագույն կրթական առանձնահատուկ ծրագիրը (ծրագրի հավատարմագրում), որպեսզի պաշտոնապես ճանաչվի, որ հաստատությունը համապատասխանում է նախորոշված չափանիշների կամ չափորոշիչների:

Հավատարմագրող մարմին

Անկախ մարմին, որը կրթական չափորոշիչներ, չափանիշներ և գործընթացներ է մշակում, ինչպես նաև իրականացնում է փորձագիտական այցելություններ և գործընկերային վերանայումներ՝ գնահատելու համար այդ չափանիշների համապատասխանությունը:

Ընդունելությունը բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում և ծրագրերում

Գործընթաց, որը թույլ է տալիս որակավորված դիմորդներին ուսում ստանալ տվյալ բարձրագույն կրթական հաստատությունում և/կամ ծրագրում:

Գնահատում

Բարձրագույն կրթական հաստատության կամ ծրագրի արդյունավետության և համապատասխանության գնահատման համար համակարգված ինֆորմացիայի հավաքում, կուտակում և օգտագործում: Այն ենթադրում է հիմնական գործընթացների գնահատում: Այն անհրաժեշտ հիմք է հանդիսանում պաշտոնական հավատարմագրման որոշում կայացնելու համար:

Ինքնավարություն

Տես ինստիտուցիոնալ ինքնավարություն

Տեստավորում

Գործառության համար կարևոր նշանակություն ունեցող տվյալների կուտակման և ներկայացման ստանդարտացված մեթոդ, որը թույլ է տալիս համեմատություն կատարել տարբեր կազմակերպությունների և ծրագրերի առաջադիմության միջև՝ նպատակ ունենալով արձանագրել լավագույն փորձը:

Կրեդիտ

Համընդհանուր համաձայնեցված արժեք, որն օգտագործվում է չափելու համար ուսանողի ծանրաբերոնավծությունն առարկայի միավորների ուսուցման համար անհրաժեշտ ժամանակի տեսանկյունից, որը հանգեցնում է ուսուցման արդյունքների իրականացմանը:

Ցիկլեր

Բոլորնիայի գործընթացի կողմից սահմանված երեք հաջորդական մակարդակներ (առաջին, երկրորդ և երրորդ ցիկլ), որի

շրջանակներում են գտնվում «Բոլոնիայի» բոլոր որակավորումները:

ECTS

ECTS-ը (Կրեդիտների փոխանցման եվրոպական համակարգ) կրեդիտային համակարգ է, որը հնարավորություն է տալիս ուսուցման ձեռքբերումները չափելու և համեմատելու, ինչպես նաև փոխանցելու դրանք մեկ կրթական հաստատությունից մյուսը: 1997/1998թթ. Սոկրատես/Էռազմուս ծրագրի ինստիտուցիոնալ պայմանագրի ներմուծումից հետո բոլոր եվրոպական համալսարանները կարող են մասնակցել ECTS-ում: Թափանցիկությունն ապահովվում է ուսումնական պլանի և դրա կոչման համար համապատասխանության վերաբերյալ մանրամասն տեղեկության տրամադրման միջոցով: Տեղեկատվական փաթեթը, ուսուցման համաձայնագիրը և առաջադիմությունը գրանցող դիպլոմի միջուկը համարվում են ECTS-ի գործակցման և ակադեմիական ճանաչման խթանման համար օգտագործվող հիմնական միջոցներ: Հետագա տեղեկություններ կարելի է ձեռք բերել հետևյալ կայքից. http://europa.eu.int/comm/education/programmes/socrates/ects_en.html

Եվրոպական բարձրագույն կրթության տարածք

Բոլոնիայի գործընթացի հիմնանպատակն է մինչև 2010 թվականը կառուցել Եվրոպական բարձրագույն կրթության տարածք (ԵԲԿՏ), որտեղ ուսանողներն ու դասախոսական անձնակազմը կարող են ազատորեն տեղաշարժվել՝ ընդ որում որոկավորման ճանաչման պայմանով: Բերգենի կոմյունիկեն փաստում է, որ ECTS-ը կառուցված է երեք ցիկլից, որտեղ ամեն մակարդակի գործառնություն է՝ ուսանողին պատրաստել աշխատաշուկայի, հետագա կարողությունների մշակման և քաղաքացիական ակտիվ դիրքորոշման համար: ECTS-ի կառուցվածքի հիմնական առանձնահատկություններից են նաև որակավորումների երկայնական շրջանակը, եվրոպական ստանդարտների համաձայնեցված համակարգը և որակի ապահովման

ցուցումները, ինչպես նաև կոչումների ճանաչումն ու ուսուցման ժամանակահատվածը: Այնուհետև, ECTS-ի բաղկացուցիչ մաս է կազմում նաև Բոլոնիայի գործընթացի սոցիալական ուղղվածությունը: Տես նաև Բոլոնիայի հռչակագիրը:

Հետազոտության եվրոպական տարածք

2000 թվականի հունվարին եվրոպական հանձնաժողովը մի հաղորդագրություն հրապարակեց, որը կոչվում էր <<Դեպի հետազոտության եվրոպական տարածք>>: Այն նպատակ ունի համընդհանուր լավ պայմաններ ստեղծել՝ հետազոտության համար, որպեսզի Եվրոպան դառնա գիտելիքի վրա հիմնված առաջատար տնտեսությունն աշխարհում: Հետազոտության եվրոպական տարածքը (ՀԵՏ) պետք է խթանի գիտական ռեսուրսների համընդհանուր օգտագործումը, երկարաժամկետ աշխատանքների ստեղծումն ու եվրոպայում մրցակցության խթանումը: Հետագա տեղեկատվություն կարելի է ձեռք բերել հետևյալ

http://europa.eu.int/comm/research/era/index_en.html

Գնահատում

Համակարգված և քննադատական վերլուծություն, որը հազեցնում է բարձրագույն ուսումնական հաստատության կամ ծրագրի որակի վերաբերյալ և/կամ երաշխավորության:

Եվրոպական բարձրագույն կրթության տարածքի որակավորումների շրջանակ

Ընդգրկում շրջանակ, որն ապահովում է <<Բոլոնիայի>> բարձրագույն կրթության ազգային որակավորումների հարաբերակցության թափանցիկությունն իրենց ներառող որակավորումների հանդեպ: Այն ազգային համակարգերի միջև փոխազդեցության մեխանիզմ է:

ԱՄՐՀ

Առևտրի և ծառայությունների ընդհանուր համաձայնագիրը

(ԱՕԸՀ) ստեղծվել է 1994 թվականի հունվարին: Այն բազմակողմ պայմանագիր է, որը Համաշխարհային առևտրի կազմակերպության (ՀԱԿ) իրավական կառուցվածքի բաղկացուցիչ մասն է: ԱՕԸՀ-ի նպատակն է աստիճանական փոփոխություն կառավարության արգելքներից ազատականացնել ծառայությունների առևտուրը և ծառայությունների ոլորտում միջազգային մրցակցություն հաստատել: Դեռ քննարկումներ են ընթանում կրթության ոլորտում ԱՕԸՀ-ի պոտենցիալ ազդեցության վերաբերյալ:

Բարձրագույն կրթություն

Ուսուցման բոլոր տեսակի դասընթացներ կամ դասընթացների խմբեր, ուսուցում կամ հետմիջնակարգ մակարդակում հետազոտության համար ուսուցում, որոնք որպես բարձրագույն ուսումնական համակարգի մաս են ճանաչվել պետական իրավասու մարմնի կողմից:

Բարձրագույն ուսումնական հաստատություն

Բարձրագույն կրթություն տրամադրող հաստատություն, որը որպես բարձրագույն ուսումնական համակարգի մաս է ճանաչվել պետական իրավասու մարմնի կողմից:

Բարձրագույն ուսումնական ծրագիր

Ուսումնական ծրագիր, որը որպես բարձրագույն ուսումնական համակարգի մաս է ճանաչվել պետական իրավասու մարմնի կողմից և որի ավարտը բարձրագույն կրթության որակավորում է տրամադրում ուսանողին:

Բարձրագույն կրթության որակավորում

Ցանկացած կոչում, դիպլոմ կամ այլ վկայագիր, որը հրապարակվել է իրավասու մարմնի կողմից՝ սույնով վկայագրելով բարձրագույն ուսումնական ծրագրի բարեհաջող ավարտը:

Ինստիտուցիանալ ինքնավարություն

Սովորաբար բարձրագույն ուսումնական ինքնավար հաստատությունն իրավունք ունի որոշելու իր կազմակերպական և վարչական կառուցվածքը, գերակայությունները, կառավարելու բյուջեն, անձնակազմ վարձելու և ուսանողներ ընդունելու, ինչպես նաև սահմանելու կրթության և հետազոտության բովանդակությունն ու ձևը: Ինքնավարության աստիճանը սահմանվում է ազգային օրենսդրության շրջանակներում:

Համատեղ կրթական աստիճան

Համատեղ կրթական աստիճանը բարձրագույն կրթության որակավորում է, որը տրամադրվում է երկու կամ ավելի բուհերի կողմից՝ համատեղ ուսուցման ծրագրի հիման վրա: Համատեղ կրթական աստիճանը կարող է շնորհվել որպես.

- համատեղ դիպլոմ՝ ի լրումն ազգային մեկ կամ ավելի դիպլոմների,
- համատեղ դիպլոմ՝ շնորհված ուսումնական ծրագիրը տրամադրող հաստատության կողմից՝ առանց որևէ ազգային դիպլոմի համակցության,
- ազգային մեկ կամ մի քանի դիպլոմներ, որոնք պաշտոնապես շնորհված են, որպես տվյալ համատեղ որակավորման միակ վկայագրում:

Ուսուցման համատեղ ծրագիր

Ուսուցման ծրագիր, որը մշակվել և/կամ տրամադրվել է բարձրագույն կրթության երկու կամ ավելի հաստատությունների կողմից: Հնարավոր է նաև, որ այն մշակված լինի այլ հաստատությունների հետ գործակցաբար:

Ուսուցման արդյունք

Հաստատագիր, թե ինչ է ակնկալվում, որ ուսանողն իմանա, հասկանա և/կամ ի վիճակի լինի կատարել ուսուցման գործընթացի ավարտին:

Մակարդակներ

Հաջորդական քայլերի շարան, որն արտահայտված է ընդհանուր արդյունքների միջոցով, որոնց հանդեպ կարող են տեղակայվել որակավորումների բնորոշումները:

Համալսարանի Մագնա Քարտը, հիմնարար սկզբունքները

“Համալսարանը տարբեր հասարակությունների սրտում ծնված ինքնավար հաստատություն է, որն ունի կազմակերպական տարաբնույթ համակարգ՝ աշխարհագրության և պատմական ժառանգության պատճառով: Այն հետազոտության և դասավանդման միջոցով մշակույթ է ստեղծում, քննում, գնահատում և ավանդ թողնում: Շրջապատող աշխարհի կարիքների բավարարման համար համալսարանում հետազոտությունն ու դասավանդումը պետք է բարոյապես և մտավոր մակարդակով անկախ լինի բոլոր քաղաքական դեկլարաներից և տնտեսական ուժերից: Համալսարանում դասավանդումն ու հետազոտությունը պետք է անբաժանելի լինեն, եթե համալսարանը հավակնում է, որ տվյալ բուհի ուսուցումը բավարարի փոփոխվող կարիքներին, հասարակության պահանջներին և գիտության առաջընթացին: Հետազոտության և դասավանդման ազատությունը համալսարանական կյանքի հիմնարար սկզբունքն է, ինչպես նաև կառավարությունների և համալսարանների, որոնք իրենց հերթին պետք է ձգտեն բավարարել այս հիմնարար սկզբունքի պահանջները”:

Փոխադարձ ճանաչում

Համաձայնագիր երկու կամ ավելի պետությունների կամ հաստատությունների միջև կոչումները, ուսումնական ծրագրերն ու ժամանակահատվածները փոխադարձաբար իրավական ճանաչելու վերաբերյալ:

Որակավորումների ազգային շրջանակ (բարձրագույն կրթություն)

Ազգային կամ կրթական մակարդակում եզակի նկարագրություն, որը ըմբռնելի է միջազգային մակարդակով և որի միջոցով

բարձրագույն կրթության համակարգում կարող են նկարագրվել բոլոր որակավորումներն ու ուսուցման այլ ձեռքբերումները, ինչպես նաև կարող են սահուն կերպով իրար կապակցվել, ինչը և ցույց է տալիս բարձրագույն կրթական որակավորումների հարաբերակցությունը:

Գործընկերների կողմից վերանայում

Գնահատման գործընթաց, որն իրականացվում է դրսից հրավիրված փորձագետների միջոցով:

Մասնագիտական ճանաչում

Մասնագիտական կարգավիճակ, որը շնորհված է որակավորում ստացած անձին:

Ծրագիր

Տես <<Բարձրագույն կրթական ծրագիր>>

Որակավորման ցուցիչներ

Ուսուցման արդյունքի ընդհանուր հաղորդագրություն:

Որակի ապահովում

Բարձրագույն ուսումնական հաստատության կամ ծրագրի որակի գնահատման, երաշխավորման, պահպանման և բարելավման շարունակական գործընթաց:

Որակի վերահսկում

Հաստատության կամ ծրագրի որակի ներքին ստուգում/չափում, որը իրականացվում է որոշակի գործընթացների և միջոցների օգնությամբ:

Որակի մշակույթ

Համընդհանուր, ընդունված և որակի միասնականացված տեսակ, որը պետք է առկա լինի հաստատությունների կառավարման համակարգում:

Ճանաչում (ակադեմիական ճանաչում)

Իրավասու մարմնի կողմից օտարերկրյա կրթական որակավորման արժեքի պաշտոնական ճանաչում՝ նպատակ ունենալով գնահատել որակավորումը՝ կրթական և/կամ զբաղվածության գործունեություն ծավալելու տեսանկյունից:

Նախնական ուսուցման ճանաչում

Աշխատանքային փորձի, ուսուցման և կենսափորձի միջոցով ձեռք բերված հմտությունների, գիտելիքի և ունակությունների պաշտոնական ճանաչում:

Վերահաշվառում

Ներկա իրավիճակի գնահատումը/ առաջընթացը՝ ձեռքբերումների և նպատակների համեմատ:

Փոխազգային բարձրագույն կրթություն

Բարձրագույն կրթական ուսուցման ծրագրերի կամ դրանց համախմբերի բոլոր տեսակները կամ կրթական ծառայությունները (ներառյալ հեռահար կրթության ծրագրերը), որի ընթացքում ուսանողը գտնվում է ոչ այն երկրում, որտեղ գտնվում է որակավորում շնորհող հաստատությունը: Այսպիսի ծրագրերը կարող են պատկանել ոչ այն երկրի կրթական համակարգին, որում այն գործում է, այլ մեկ այլ երկրում կամ կարող է գործել բացարձակապես անկախ որևէ ազգային կրթական համակարգից:

Համալսարան

Ինքնավար բարձրագույն ուսումնական հաստատություն, որն առաջարկում է կրթություն հետազոտության հիման վրա՝ կոչումների մակարդակով: Առարկաները կարող են ընտրվել բակալավրի, մագիստրանտի կամ դոկտորի մակարդակով (առաջին, երկրորդ, երրորդ ցիկլ):

Ծանրաբեռնավթություն

Ուսուցման գործընթացի քանակական չափում, որը կարող է ողջամտորեն պահանջվել ուսուցման արդյունքների ձեռքբերման համար:

Հավելված 3

Դիպլոմի հավելված

Դիպլոմի հավելվածը որոնել հետևյալ հասցեում.

<http://ec.europa.eu/education/programmes/socrates/ects/doc/form4.pdf>

Դիպլոմի լրացված հավելվածը որոնել հետևյալ հասցեում.

<http://ec.europa.eu/education/programmes/socrates/ects/doc/example4.pdf>

Դիպլոմի հավելվածի եվրոպական տարբերակի օրինակներ որոնել հետևյալ հասցեում.

http://europass.cedefop.europa.eu/img/dynamic/c1388/type.FileContent.file/DSupplementExamples_en_GB.pdf

<http://europass.cedefop.europa.eu/europass/home/hornav/Downloads/DSupplement/DSupplementExamples/navigate.action>

Հավելված 4.

Ներգրավվածության և տեսակետի գնահատում

**Փոփոխությունների խթանումը Հայաստանի պետական
ազդարային համալսարանում
Հասարակական փոփոխության չափման մոդել**

- 1) Դասախոսն *ուսումնասիրում է*, թե ինչով է զբաղված ուսանողը 15 րոպե ընդմիջումների ընթացքում (սուբյեկտիվ որոշումներ):
- 2) Դասախոսը *ընկալում և դասակարգում է* ուսանողների գործողությունները՝ ներգրավվածության և տեսակետի հիման վրա:
- 3) Դասախոսը *եզրակացություններ է անում* ուսանողի մտքերի և զգացմունքների վերաբերյալ:
- 4) Դասախոսը *սուբյեկտիվ գրառումներ է կատարում* (ներգրավվածություն և տեսակետ) մեկ դասի ընթացքում:

Ներգրավվածության հինգ մակարդակ

Ներգրավված է գործընթացում

Ներգրավված չէ

A	B	C	D	F
Ակտիվորեն ներգրավված է ուսուցման գործընթացում (օրինակ՝ փորձում է լուծել խնդիր, որը փոփոխության ռազմավարություն է փնտրում)	Թեթևակիորեն է ներգրավված ուսուցման գործընթացում (օրինակ՝ լսում է, սակայն ոչ քննադատաբար)	Դժվար է որոշել ներգրավվածության աստիճանը. ցուցաբերում է պասիվ վարքագիծ, ինտրավերտ կեցվածք ունի)	Հետևում է դասի ընթացքին, սակայն առանց ներգրավվելու ուսուցման գործընթացում (օրինակ՝ գրառումներ է կատարում, կարդում է պայքերը)	Չի հետևում դասին կամ քննարկմանը (օրինակ՝ այլ խնդիրների մասին է զրուցում, մտածում է ֆուտբոլի մասին)

Նշումներ

Ցանկալի փոփոխության վերաբերյալ տեսակետի հինգ մակարդակ

Նպաստում է փոփոխություններին Դիմադրում է փոփոխություններին

4	3	0	2	1
Կայուն դրական տեսակետ	Ընդհանուր առմամբ դրական տեսակետ	Դժվար է որոշել ներդրման աստիճանը. հանգիստ, չեզոք կամ խառը կարծիք	Ընդհանուր առմամբ բացասական կարծիք	Կայուն բացասակա ն տեսակետ

Նշումներ

Վերցված է Ջոն Հայսոմի և ուրիշների. “Դասախոսի և ուսանողի
գործողություններ” աշխատանքից, վերցված է ապրիլի 27-
ին, 2007թ. հետևյալ հասցեից.
http://web.mala.bc.ca/education/CL&T/courses/EDTE_517_Fall04/teacher_pupil_actions_Feb_20_class.pps

Հավելված 5.

Կրեդիտների փոխանցման և կուտակման եվրոպական համակարգ (ECTS)

ECTS-ի հետևյալ բացատրությունն ուղղակիորեն վերցված է Բեռլինի կոմյունիկեից (2003 թ):

Որոնք են ECTS հիմնական հատկանիշները

- ECTS-ը հիմնված է հետևյալ սկզբունքի վրա. 60 կրեդիտը հավասարագոր է մեկ ուսումնական տարում ուսանողի լրիվ ուսումնական բեռնվածքին: Եվրոպայում ստացիոնար ծրագրում ներգրավված ուսանողի ծանրաբեռնավածությունը հավասար է հիմնականում տարեկան 1500-1800 ժամի, և այդ դեպքում մեկ կրեդիտը մոտավորապես հավասար է 25-30 աշխատանքային ժամի:

- ECTS-ի կրեդիտները շնորհվում են միայն պահանջվող աշխատանքի հաջող ավարտի և ուսուցման արդյունքների համապատասխան գնահատման դեպքում: Կրթական արդյունքը կարողությունների համախումբ է, որն արտահայտում է, թե ինչ պետք է գիտենա, հասկանա կամ կարողանա կատարել ուսանողն երկարաժամկետ կամ կարճաժամկետ ուսումնառության ավարտին:

- ECTS կրեդիտով սահմանվող ուսանողի բեռնվածքը ներառում է այն ժամանակահատվածը, որն անհրաժեշտ է ուսուցման պլանավորված բոլոր գործողությունների կատարման համար, ինչպիսիք են դասախոսությունների, սեմինարների հաճախումը, անհատական և առանձին ուսուցումը, նախագծերի մշակումը, քննություններին պատրաստվելը և այլն:

- Կրեդիտները բաշխված են ուսուցման ծրագրի բոլոր բաղադրիչների համար (ինչպիսիք են մոդուլները, առարկաները, պրակտիկան, ատենախոսությունը և այլն) և արտացոլում են յուրաքանչյուր բաղադրիչի հատուկ նպատակի կամ ուսուցման արդյունքներին հասնելու համար անհրաժեշտ աշխատանքի

ծավալը՝ ուսուցման ողջ տարին բարեհաջող ավարտելու համար անհրաժեշտ աշխատանքի ծավալի հետ համեմատ:

• Ուսանողի առաջադիմությունը փաստվում է տեղական/ազգային գնահատականների միջոցով: Դրական փորձ է կուտակված նաև ECTS գնահատականների ներմուծման տեսանկյունից, մասնավորապես կրեդիտի փոխանցման դեպքում: ECTS գնահատման սանդղակը ուսանողների դասակարգում է վիճակագրության հիման վրա: Այդ պատճառով, ECTS գնահատման համակարգի ներմուծման նախապայման է ուսանողների առաջադիմության վերաբերյալ վիճակագրական տվյալների առկայությունը: Գնահատականները նշանակվում են ուսանողներին հետևյալ կերպ. A-B-C-D-E_FX_F. (A՝ լավագույն 10%-ին, B՝ հաջորդ 25%-ին, C՝ հաջորդ 30%-ին, D՝ հաջորդ 25%-ին, E՝ հաջորդ 10%-ին): Որոշակի տարբերակում է առկա FX և F գնահատականների միջև, որոնք նշանակվում են ուսման մեջ թերացող ուսանողներին: FX-ը նշանակում է. “ձախողում. որոշակի լրացուցիչ աշխատանք է անհրաժեշտ կատարել՝ անցողիկ գնահատական ստանալու համար” և F-ը՝ “ձախողում. հետագայում ծավալուն աշխատանք է անհրաժեշտ”: Գրանցամատյանում անբավարար գնահատականների ներառումը կախված է վարչական կազմի ընտրությունից:

Որոնք են ECTS -ի հիմնական փաստաթղթերը

• Հաստատության տեղեկատվական սովորական փաթեթը/դասընթացի կատալոգը, որը պետք է էլեկտրոնային կայքում կամ մեկ կամ մի քանի բուկլետներում հրատարակվի երկու լեզուներով (կամ միայն անգլերենով այն ծրագրերի համար, որոնք ուսուցանվում են անգլերեն): Տեղեկատվական փաթեթը/դասընթացի կատալոգը պետք է ներառեն այս փաստաթղթին կից ներկայացված ցուցակի յուրաքանչյուր մասնիկ՝ ներառյալ տեղեկատվություն՝ արտասահմանից տեղափոխված ուսանողների համար:

• Ուսուցման պայմանագիրը ներառում է ECTS կրեդիտային համակարգով առաջարկվող դասընթացների ցուցակը և դրանցից

յուրաքանչյուրի համար շնորհվող կրեդիտները: Այս ցուցակը պետք է համաձայնեցվի ուսանողի և բուհի ակադեմիկան խնդիրների համար պատասխանատու մարմնի հետ: Կրեդիտի փոխանցման դեպքում ուսուցման պայմանագիրը պետք է մինչ ուսանողի մեկնումը համաձայնեցնել ուսանողի և առնչվող երկու հաստատությունների միջև և անմիջապես վերանայել, երբ որևէ փոփոխություններ ի հայտ գան:

- Դիպլոմի միջուկը փաստում է ուսանողի առաջադիմությունը՝ մատնանշելով ուսանողի անցած դասընթացները, ստացած ECTS կրեդիտները, տեղական կամ ազգային կրեդիտները, եթե կան այդպիսիք, տեղական գնահատականները, և հավանաբար ստացած ECTS գնահատականները: Կրեդիտի փոխանցման դեպքում դիպլոմի միջուկը արտագնա ուսանողների համար պետք է թողարկվի տեղական հաստատության կողմից մինչ մեկնումը և հյուրընկալող հաստատության կողմից ժամանած ուսանողների ուսուցման ժամանակահատվածի վերջում:

Ինչպե՞ս ձեռք բերել ECTS պիտակ

- ECTS պիտակ կշնորհվի այն հաստատություններին, որոնք առաջին և երկրորդ աստիճանի բոլոր ծրագրերը ճիշտ կկիրառեն ըստ ECTS -ի սկզբունքների: Այս պիտակը կբարձրացնի համալսարանի վարկը, որպես եվրոպական և միջազգային ասպարեզում գործակցության թափանցիկ և հուսալի գործընկեր:

- ECTS պիտակ շնորհման չափանիշներն են. տեղեկատվական փաթեթը/դասընթացի կատալոգը (էլեկտրոնային կամ տպագիր տարբերակով՝ մեկ կամ մի քանի բուկլետների տեսքով) հրատարակված երկու լեզուներով (կամ միայն անգլերենով այն ծրագրերի համար, որոնք ուսուցանվում են անգլերեն), ECTS կրեդիտների օգտագործումը, ուսուցման պայմանագրերի, դիպլոմի միջուկի նմուշները և ակադեմիական ճանաչման ապացույցները:

- Եվրոպական հանձնաժողովի Եվրոպա էլեկտրոնային կայքում տեղադրված է դիմումի փաթեթը: Դիմումների ընդունման վերջնաժամկետը յուրաքանչյուր տարի համարվում է նոյեմբերի 1-ը: Շնորհված ECTS պիտակը ուժի մեջ կլինի երեք ակադեմիական

տարվա համար: Եվրոպա էլեկտրոնային կայքում կտպագրվի նաև պիտակ ստացած հաստատությունների ցանկը:

Ի՞նչ է դիպլոմի հավելվածը

Դիպլոմի հավելվածը մի փաստաթուղթ է, կցված բարձրագույն կրթության դիպլոմին, որը ներկայացնում է ուսանողի կողմից սովորած և հաջողությամբ ավարտած դասընթացների բնույթը, մակարդակը, համատեքստը, բովանդակությունն ու կարգավիճակը: Դիպլոմի հավելվածը թափանցիկություն է ապահովում և խթանում է որակավորումների (դիպլոմներ, կրթական աստիճաններ, վկայականներ) կրթական և մասնագիտական ճանաչում: Դիպլոմի հավելվածի պիտակ պետք է շնորհվի այն հաստատություններին, որոնք առաջին և երրորդ ցիկլի աստիճանների/կոչումների ծրագրերի բոլոր ուսանողներին տրամադրում են դիպլոմի հավելված՝ համաձայն Եվրոպական հանձնաժողովի Եվրոպա վեբ կայքում տեղակայված կառուցվածքի և երաշխավորությունների:

ԿՓԵՀ-ի և դիպլոմի հավելվածի վերաբերյալ լրացուցիչ տեղեկատվություն կարելի է գտնել Եվրոպական հանձնաժողովի Եվրոպա վեբ կայքում՝ ներառյալ ECTS կիրառողների ուղեցույցն ու ECTS /ԴՀ խորհրդատուների ցուցակը:

Հղում.

Berlin Communiqué. (2003). Realising the European Higher Education Area: Communiqué of the Conference of Ministers responsible for Higher Education. Retrieved August 18, 2007 from http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00Main_doc/030919Berlin_Communique.PDF

Հավելված 6.

Տեղեկատվական փաթեթ/առարկաների կատալոգ

Տեղեկատվական փաթեթի հետևյալ օրինակը վերցվել և վերանայվել է 2007թ. սեպտեմբերի 4-ին, հետևյալ հասցեից. http://www.univ-lille1.fr/ri/v2/english_version/pdf/course_catalogue.pdf

Տեղեկատվական փաթեթը (առարկաների կատալոգը) նպատակ ունի խթանելու ուսումնական պլանի թափանցիկությունը, ինչպես նաև անձնակազմին, տեղական և տեղափոխվող ուսանողներին տրամադրելու ինստիտուցիոնալ, ակադեմիական, և պրակտիկ տեղեկատվություն: Մովորական տեղեկատվական փաթեթը (առարկաների կատալոգը) ոչ միայն թվարկում է ուսուցման ծրագրերն ու դրանց համապատասխան առարկաների միավորներն ու մոդուլները, այլ նաև ամբողջական տեղեկատվություն է տրամադրում, որն անհրաժեշտ է ուսանողին՝ տվյալ հաստատությունում, հատուկ ծրագրում սովորելու, կամ առանձին մոդուլներ անցնելու որոշում կայացնելու համար: Այս փաստաթուղթը ոչ միայն շատ արժեքավոր է մինչ ծրագիրն ընդունվելը, այլ նաև այն տրամադրում է ծրագրում սովորելու ընթացքում անհրաժեշտ ողջ տեղեկատվությունը:

Տեղեկատվական փաթեթը/առարկաների կատալոգը, որը պետք է էլեկտրոնային կայքում կամ բուկլետներում հրատարակվի մայրենի լեզվով, և եվրոպական մեկ այլ լեզվով (կամ միայն անգլերենով այն ծրագրերի համար, որոնք ուսուցանվում են անգլերեն): Այս տեղեկությունը պետք է յուրաքանչյուր տարի կանոնավոր կերպով թարմացվի: Հաստատությունների կողմից պետք է որոշվի, թե ինչպես պետք է իրենց տեղեկատվական փաթեթը/դասընթացի կատալոգը կազմվի՝ հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ այն պետք է ընդգրկի ստորև ներկայացվող ցուցակի յուրաքանչյուր տարր՝ ներառյալ տեղեկատվություն արտասահմանից տեղափոխված ուսանողների համար:

Տեղեկատվական փաթեթի/առարկաների կատալոգի ստուգացանկ.

Տեղեկություն հաստատության վերաբերյալ

- Անվանումն ու կոնտակտային տեղեկություններ (հասցեն, հեռախոսի և ֆաքսի համարը, էլ-փոստ, վեբ կայք)
- Կրթության ոլորտի պատասխանատու մարմինները
- Հաստատության ընդհանուր նկարագիրը (ներառյալ տեսակն ու կարգավիճակը)
- Բարձրագույն կրթության ազգային համակարգի նկարագիրը
- Առաջարկվող ուսումնական ծրագրերի ցանկը
- Ընդունման/գրանցման գործընթացները
- Ակադեմիական օրացույցը
- Համալսարանի հիմնական կանոնակարգը (ընդհանուր)
- Հաստատության ECTS համակարգող

Տեղեկություն ուսուցման ծրագրերի վերաբերյալ

- Ընդհանուր նկարագրությունը
- Ուսուցման ծրագրերն ու շնորհվող որակավորումները
- Ընդունելության պահանջները
- Կրթական և մասնագիտական նպատակները
- Հետագա ուսուցման մատչելիությունը
- Առարկայի կառուցվածքի աղյուսակը կրեդիտներով (տարեկան 60)
- Վերջնական գնահատում, եթե կա այդպիսին
- Քննություններ և գնահատման կանոնակարգ
- Ֆակուլտետի ECTS համակարգող

Անհատական առարկաների բաղադրիչների և մոդուլների նկարագրություն

- Առարկայի բաղադրիչի կամ մոդուլի վերնագիրը
- Առարկայի բաղադրիչի կամ մոդուլի կոդը
- Առարկայի բաղադրիչի կամ մոդուլի տեսակը (կամ ընտրովի և այլն)
- Առարկայի բաղադրիչի կամ մոդուլի մակարդակը
- Ուսուցման տարեթիվը

- Սեմեստր/տրիմեստր
- Բաշխված կրեդիտների քանակը
(ծանրաբերոնավծությունը /ուսուցման արդյունքի վրա հիմնված)
- Դասախոսի ազգանունը
- Առարկայի տարրի կամ մոդուլի նպատակը (ուսուցման ակնկալվող արդյունքներն ու ձեռք բերվող հմտությունները)
- Նախապայմանները
- Առարկայի տարրի կամ մոդուլի բաղադրությունը
- Հանձնարարվող գրականություն
- Ուսուցման մեթոդներ
- Գնահատման մեթոդներ
- Դասավանդման լեզուն (երբ տարբերվում է մայրենի լեզվից)

Ընդհանուր տեղեկություններ ուսանողների համար

- Բնակության հարմարություններ
- Սնունդ
- Բժշկական հարմարություններ
- Հարմարություններ հատուկ կարիք ունեցող ուսանողների համար
- Ապահովագրություն
- Ուսանողների համար ֆինանսական աջակցություն
- Ուսանողների հարցերի գրասենյակ
- Ուսուցման համար անհրաժեշտ հարմարություններ (գրադարան, համակարգչային ծառայություններ և այլն)
- Միջազգային ծրագրեր
- Տեղեկատվություն ուսանողների տեղաշարժի վերաբերյալ
- Լեզուների կուրսեր
- Կենսածախսեր
- Գործնական պրակտիկա
- Սպորտային հարմարություններ
- Արտալսարանային և ժամանցային գործունեություն
- Ուսանողական միավորումներ

- Տերմինների բառարան

Տեղեկատվական փաթեթների/առարկաների կատալոգների օրինակներ կարելի է ձեռք բերել հետևյալ աղբյուրներից.

- Չեխիայի գյուղատնտեսական համալսարան (CUA),
Պրահա, Չեխիայի Հանրապետություն. www.czu.cz.
<http://www.czu.cz/en/?r=957&i=1672>
- Շվեդիայի գյուղատնտեսական գիտությունների
համալսարան (SLU), Ուփսալա, Շվեդիա. www.slu.se
- Անասնաբուժական և գյուղատնտեսության
թագավորական համալսարան (KVL), Կոպենհագեն,
Դանիա. www.kvl.dk
- Հոհենհայմի համալսարան (UHOH), Շտուտգարդ,
Գերմանիա. www.uni-hohenheim.de
- Բնական ռեսուրսների և կիրառական գիտությունների
համալսարան (BOKU), Վիեննա, Ավստրիա. www.boku.ac.at
- Վագենինգենի համալսարան և հետազոտության կենտրոն
(WUR), Վագենինգեն, Նիդերլանդներ. www.wur.nl
- Վարշավայի գյուղատնտեսական համալսարան (SGGW),
Վարշավա, Լեհաստան. www.sggw.pl.
<http://www.kandydat.sggw.pl/>

Հավելված 7.
Ուսուցման պայմանագիր

ECTS՝ Եվրոպական կրեդիտի փոխանցման և կուտակման
համակարգ
Ուսուցման պայմանագիր

Ուսումնական տարի. 20.../20... - Ուսուցման բնագավառ.
.....

Ուսանողի անունը.....

Ուղարկող հաստատությունը..... Երկիր

Արտասահմանում առաջարկվող ուսուցման ծրագրի
մանրամասները
Ուսուցման պայմանագիր

Ընդունող համալսարան Երկիր

[illegible]

Անհրաժեշտության դեպքում, շարունակեք ցուցակը առանձին էջի վրա

Ուսանողի ստորագրությունը.....	ամսաթիվ.....
-------------------------------	--------------

Ուղարկող համալսարան	
Մույնով հավաստիացվում է, որ առաջարկվող ուսումնական ծրագրում/ուսուցման պայմանագիրը հաստատված է:	
Ֆակուլտետի համակարգողի ստորագրությունը	Հաստատության համակարգողի ստորագրությունը
Ամսաթիվ.....	Ամսաթիվ.....

Ընդունող համալսարան	
Մույնով հավաստիացվում է, որ առաջարկված ուսուցման ծրագրում/ուսուցման պայմանագիրը հաստատված է:	
Ֆակուլտետի համակարգողի ստորագրությունը	Հաստատության համակարգողի ստորագրությունը
Ամսաթիվ.....	Ամսաթիվ.....

Ուսանողի անունը
Ուղարկող համալսարանըԵրկիր

Ուսուցման պայմանագիր

(լրացնել ՄԻԱՅՆ անհրաժեշտության դեպքում)

Առարկայի բաղադրիչի ծածկագիրը (եթե կա այդպիսին) և տեղեկատվա- կան փաթեթի էջը	Առարկայի բաղադրիչի անվանումը (ինչպես որ նշված է տեղեկատվակա ն փաթեթում)	Հանված առարկայի բաղադրիչ	Ավելաց ված առարկա յի բաղա դրիչ	ECTS կրե դիտ ների քանակը
		☐	☐	
.....		☐	☐	
.....		☐	☐	
.....		☐	☐	
.....		☐	☐	
.....		☐	☐	
.....		☐	☐	
.....		☐	☐	
.....		☐	☐	
.....		☐		
.....		☐		
.....		☐		

Անհրաժեշտության դեպքում, այս ցուցակը շարունակեք առանձին էջի վրա

Ուսանողի ստորագրությունը..... Ամսաթիվ.....

Ուղարկող համալսարան

Մույնով հավաստիացվում է, որ առաջարկվող նախնական ուսումնական ծրագրում/ուսուցման պայմանագրում վերոնշյալ փոփոխությունները հաստատված են:

Ֆակուլտետի համակարգողի
ստորագրությունը

Ամսաթիվ.....

Հաստատության համակարգողի

ստորագրությունը

Ամսաթիվ.....

Ընդունող համալսարան

Մույնով հավաստիացվում է, որ առաջարկվող նախնական ուսումնական ծրագրում/ուսուցման պայմանագրում վերոնշյալ փոփոխությունները հաստատված են:

Ֆակուլտետի համակարգողի
ստորագրությունը

Ամսաթիվ.....

Հաստատության համակարգողի
ստորագրությունը

Ամսաթիվ.....

Հավելված 8.

Ուսումնառության արդյունքեր

Հղում.

Adam, S. (2004). Learning Outcomes: A consideration of the nature, role, application and implications for European education of employing 'learning outcomes' at the local, national and international levels.
Թարմացված է 2007թ. սեպտեմբերի 4-ն, հետևյալ վեբ կայքից.
http://www.liu.se/bologna/dok/learning_outcomes_2004.pdf

Ադամը (2004 թ.) նշել է, որ “ուսուցման արդյունքները համարվում են թափանցիկ բարձրագույն կրթական համակարգի և որակավորումների հիմնական կառուցասյուները” (էջ 3): Այնուհետև, Ադամը տարբերակել է ուսուցման արդյունքների կիրառման երեք առանձին մակարդակ.

1) առանձին բարձրագույն կրթական հաստատության տեղական մակարդակ (առարկայի բաղադրիչների/մոդուլների, ուսուցման ծրագրերի և որակավորումների համար),

2) ազգային մակարդակ (որակավորումների շրջանակի և որակի ապահովման համակարգի համար),

3) միջազգայնորեն (լայն ճանաչման և թափանցիկության նպատակով) (էջ 3-4):

Ուսուցման արդյունքներն ու “արդյունքների վրա հիմնվող մոտեցումները” իրենց ազդեցությունն ունեն ուսումնական պլանի մշակման, դասավանդման, ուսուցման և գնահատման, ինչպես նաև որակի ապահովման վրա: Նրանք իրենց հավանական դերն ունեն քսանմեկերորդ դարում բարձրագույն կրթության մոտեցումների ձևավորման և այնպիսի կարևոր խնդիրների վերանայման գործում, ինչպիսիք են ինչ, ով, ինչպես, որտեղ և երբ է դասավանդել և գնահատել: Ներկայումս, առավել հաճախ քան երբևէ ուսումնասիրվում է կրթության էությունն ու դերը, և ուսուցման արդյունքները կարևոր գործիք են ուսանողի,

քաղաքացու, գործատուի և դասավանդողի համար՝ ուսուցման արդյունքների պարզաբանման առումով:

Ադամը (2004 թ.) ներկայացնում է ուսուցման արդյունքների սահմանումների մի համախումբ.

- Հայտարարագիր, թե ուսանողն ուսուցման ժամանակահատվածի ավարտին ինչ պետք է իմանա, հասկանա և/կամ ի վիճակի լինի կատարել:

- Ուսուցման արդյունքները հայտարարագրեր են, թե ինչ է ակնկալվում, որ ուսանողն իմանա, հասկանա և/կամ ի վիճակի լինի կատարել ուսուցման գործընթացն ավարտելուց հետո:

- Հայտարարագրեր, թե ինչ կարելի է ակնկալել, որ ուսանողն իմանա, հասկանա և/կամ ի վիճակի լինի կատարել որպես ուսուցման փորձի արդյունք:

- Ուսանողի ուսուցման արդյունքները սահմանվում են որպես գիտելիք, հմտություններ և կարողություններ:

- Ուսուցման արդյունքները հայտարարագրեր են, որոնք մատնանշում են, թե ուսանողն ինչ պետք է իմանա կամ ի վիճակի լինի կատարել որպես ուսումնական գործունեության արդյունք: Արդյունքները սովորաբար արտահայտվում են որպես գիտելիք, հմտություններ կամ մոտեցումներ:

- Ուսուցման արդյունքները յուրահատուկ չափելի ձեռքբերումներ են:

- Ուսուցման արդյունքը հայտարարագիր է, թե ինչ կարողություններ են ակնկալվում, որ ուսանողն ունենա՝ որպես ուսուցման գործընթացի արդյունք:

- Ուսուցման արդյունքների հայտարարագրերը կրթական համակարգի բովանդակային չափորոշիչներ են: Ուսուցման արդյունքները հայտարարագրեր են, թե ուսանողներից ինչ է ակնկալվում, որ իմանան և կարողանան կատարել սահմանված գնահատականի դիմաց. դրանք կազմում են նախասահմանված ուսումնական պլանը (էջ 4-5):

Հավելված 9

Դիպլոմի միջուկ

ECTS՝ Կրեդիտների փոխանցման և կուտակման եվրոպական
համակարգ
Դիպլոմի միջուկ

[illegible]

Շնորհիված դիպլոմը/աստիճանը

.....

Ամսաթիվ

Արձանագրությունների
պատասխանատուի/դեկանի/վարչական
դեկավարի ստորագրությունը

Հաստատության կնիքը.

Ծանոթություն. այս փաստաթուղթը վավեր չէ առանց
արձանագրությունների պատասխանատուի/դեկանի/վարչական
դեկավարի ստորագրության և հաստատության պաշտոնական
կնիքի:

Դիպլոմի միջուկի առարկայի ծածկագրեր

(1) Առարկայի բաղադրիչի ծածկագիրը.

ECTS տեղեկատվական փաթեթի հիման վրա
օրինակ: **CHEM/ԳԲԻՆ 1074 121 Գենետիկական**
քիմիայի ինժեներ 3-3 4

Առարկայի անվանումը՝ 4 տառով

HEM/ԳԲԻՆ = առարկայի չորստառանի հապավում (օր.,
AGEN/ԳԻՆԺ=Գյուղատնտեսական ինժեներիա,
AGRN/ԱԳՐՆ=Ագրոնոմիա, ECON/ՏՆՏՍ=Տնտեսագիտական,
HIST/ՊԱՏՍ=Պատմություն, STAT/ՎԻՃԿ=Վիճակագրություն,
VTPB/ԱՆԲԺ=Անասնաբուժական պաթոլենսաբանություն)

Առարկայի համարների համակարգ՝ 4 թվով

1074 = առաջին թիվը ուսուցման տարին է (1-ին տարի, 2-րդ տարի, 3-րդ տարի, 4-րդ տարի) հետբուհական (5-րդ տարի՝ մագիստրոս, 6-րդ տարի՝ մագիստրոս, 7-ը առաջանցիկ մագիստրոսի և սկսնակ դոկտորի ուսուցում է, 8-ը դոկտորական ուսուցում է, 9-ը դիսերտացիոն հետազոտության տարի)

1074 = երկրորդ և երրորդ թվերը նշում են առարկայի հաջորդական շարքը/սերիան (0X-ը քիմիայի հիմնարար շարքն է, 1X-ը անօրգանական շարքն է, 2X-ը օրգանական շարքն է, 3X-ը քանակական վերլուծության շարքն է, 4X-ը ֆիզիկական քիմիան է, 5X-ը վերլուծական քիմիան է, 6X-ը բիոքիմիական շարքն է, 7X-ը պոլիմերային քիմիան է, 8X-ը միջուկային քիմիան է)

1074 = չորրորդ թիվը կրեդիտային ժամերի ծավալն է (1-ը մեկ ակադեմիական ժամի կրեդիտն է, 2-ը երկու ակադեմիական ժամի կրեդիտն է, և այլն: Եթե առարկայի կրեդիտը 9 ժամից ավելի է, ապա ուսանողը պետք է մի քանի անգամ կրկնի առարկայի ուսուցումը:

Մասի/սեկցիայի համարը՝ 3 թիվ

121 = Առաջին թիվը առարկան առաջարկող ֆակուլտետն է (1= ագրոնոմիական, 2=տնտեսագիտական, 3=գյուղատնտեսության մեքենայացման և տրանսպորտային փոխադրումների, 4=պարենամթերքի տեխնոլոգիաների, 5=հիդրոմելիորացիայի, հողաշինարարության և հողային կադաստրի, 6= անասնաբուժական բժշկագիտության և անասնաբուժական)

121 = Երկրորդ թիվը առարկան առաջարկող ամբիոնն է (11= Ագրոէկոլոգիա, 12=Անտառագիտություն ... 21=Ագրոբիզնեսի կառավարում, 22=Գյուղատնտեսական քաղաքականություն և խորհրդատվություն, ...

31=Ավտոտրակտորների և տրանսպորտային փոխադրումների, 32=բարձրագույն մաթեմատիկա և մեխանիկայի տեսություն)

121 = Երրորդ թիվը դասավանդման տեսակն է (1=դասախոսություն, 2=լաբորատոր աշխատանք, 3=գործնական պրակտիկա, 4=ուղղորդված ուսուցում, 5=քննություն, 6=պրակտիկ աշխատանք, 7=և այլն):

Առարկայի անվանման համակարգ

Գենետիկական քիմիայի ինժեները առարկայի անվանումն է: (Օգտագործել հանգուցային բառեր՝ առարկայի բովանդակությունը նկարագրելու համար. օր. հիմնարար քիմիա, կառուցվածք և շղթայում, որակական վերլուծություն, օրգանական սինթեզ և վերլուծություն, ֆիզիկական քիմիա ինժեներների համար):

Դասախոսության - լաբորատոր աշխատանքի գրաֆիկը

3-3 = առաջին թիվը ցույց է տալիս շաբաթական դասախոսության ժամերի քանակը, երկրորդ թիվը՝ շաբաթական լաբորատոր պարապմունքների ժամերի քանակը (օր. 3-0 հանդիպում են շաբաթական երեք ժամ դասախոսության համար և չկան լաբորատոր պարապմունքներ, 5-0 հանդիպում են շաբաթական հինգ ժամ դասախոսության համար, 0-3 հանդիպում են

շաբաթական երեք ժամ միայն լաբորատոր պարապմունքների համար):

Կրեդիտային ժամերի ծավալը

Ակադեմիական մեկ կրեդիտը հավասարագոր է կիսամյակի ընթացքում շաբաթական մեկ ժամ տևողությամբ պարապմունքի: Մովորաբար առարկան ունենում է մեկ կիսամյակի ընթացքում երկուսից հինգ ժամ տևողությամբ կրեդիտ: Յուրաքանչյուր առարկայի համար կրեդիտի ծավալը կարող է տատանվել 1-ից մինչև 9 կրեդիտների սահմաններում:

(2) Առարկայի բաղադրիչի տևողությունը.

$Y/S = 1$ ամբողջական ակադեմիական տարի

$1S/1Կ = 1$ կիսամյակ

$1T/1S = 1$ տրիմեստր

$2S/2Կ = 2$ կիսամյակ

$2T/2S = 2$ տրիմեստր

(3) Հաստատության գնահատման համակարգի նկարագրություն

(4) ECTS գնահատման սանդղակ

ECTS գնահատական	Գնահատականը ստացող հաջողակ ուսանողների %-ային ծավալը	Սահմանումը (միայն անբավարար գնահատականի համար)
A	10	Անբավարար – որոշ չափով լրացուցիչ աշխատանք է պահանջվում մինչ կրեդիտի շնորհումը
B	25	
C	30	
D	25	Անբավարար – բավականաչափ աշխատանք է պահանջվում
E	10	
FX	-	
F	-	

(5) ECTS կրեդիտներ.

1 ամբողջական ակադեմիական տարի =60 կրեդիտ

1 կիսամյակ = 30 կրեդիտ

1 տրիմեստր = 20 կրեդիտ

Աղյուսակ 12.1.ԴԱՄԸՆԹԱՑԻ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ Ձև (օրինակ)

Թեմա **Առարկայական ծրագրերի մշակում**

Անուն Ազգանուն:

Ֆակուլտետ: _____ Ամբիոն: _____

Ծանոթություն՝ շրջանակի մեջ վերցրեք ձեզ համար ընդունելի պատասխանը

20. Այսօր իմ գիտելիքների մակարդակը առարկայական նյութերի և ուսումնական պլանի մշակման վերաբերյալ հետևյալն է՝

(Տարրական) (փորձառու) (հմուտ մասնագետ)

2. Գնահատում

Ստորև բերված յուրաքանչյուր տարբերակի համար նշեք ձեր կարծիքը՝ շրջանակի մեջ առնելով մեկից մինչև վեց թվերից մեկը:

1 – բաժարձակապես համաձայն չեմ; 2 – համաձայն չեմ; 3 – որոշ չափով համաձայն չեմ; 4 – որոշ չափով համաձայն եմ; 5 – համաձայն եմ; 6 – ամբողջովին համաձայն եմ

Կետ	1	2	3	4	5	6
1. Այս դասընթացը համապատասխանում է իմ ակնկալիքների						
2. Այս տեղեկությունները կարևոր են ինձ համար						
3. Այս դասընթացը համապատասխանում է մեր ամբիոնի պահանջներին						
4. Ստացած գիտելիքի կիրառումը օգտակար է ինձ մասնագիտական տեսակետից						
5. Դասընթացը հարմար էր կազմակերպված ժամանակային առումով						
6. Թեման լավ է ներկայացվել (դասախոսի կողմից)						
7. Նա խոսում էր պարզ և նրան հեշտ էր հասկանալ						
8. Նա ինձ ներգրավեց նյութի ներկայացման ժամանակ						

3. Ձեր կարծիքով, այս դասընթացին ներակայացված տեղեկություններից /նյութերից/ որն է ամենաօգտակարը:

6. Արդյո՞ք Դուք կկարողանաք կիրառել Ձեր ամբիոնում կամ ֆակուլտետում այն թեմաները, որ մատուցվեցին այս դասընթացի ընթացքում: (շրջանակի մեջ վերցրեք)
(Այո) (Միգուցե – համոզված չեմ) (Ոչ)

Եթե ոչ, ապա ի՞նչ լրացուցիչ նյութեր են անհրաժեշտ:

6. Ի՞նչ լրացուցիչ թեմաներ եք առաջարկում՝ որպես այս դասընթացի շարունակություն:

- Անկնալիքներ**
Իմ գիտելիքների և/կամ հմտությունների ներկա մակարդակն է՝
- ①... գրոյական գիտելիքներ կամ հմտություններ
 - ②... շատ քիչ գիտելիքներ կամ հմտություններ (սկսնակի մակարդակ)
 - ③... գիտելիքների կամ հմտությունների որոշակի պաշար
 - ④... Գիտակ և հմուտ (կիրառող)
 - ⑤... գիտելիքների և հմտությունների մեծ պաշար
 - ⑥... հմուտ գործածող (փորձառու)

Իմ գիտելիքների և/կամ հմտությունների մակարդակը՝ հետևյալի կիրառման վերաբերյալ						
	①	②	③	④	⑤	⑥
Կրեդիտային համակարգ (նպատակներ, կրթական աստիճանների պլանավորում, կրեդիտների քանակ, հմտություններ, որակի ապահովում, առարկայի պլանավորում)						
Կրթական աստիճանի պլանավորում (շրջանակներ, կրեդիտների ծավալ, կրեդիտների որակ, դիպլոմի հավելված)						

ՀՊԱՀ-ի շրջանավարտների ակնկալիքները (ագրոնոմիա, տնտեսագիտություն, սննդի տեխնոլոգիա, անասնաբուժական բժշկություն, հիդրոմելիորացիա, տրանսպորտային փոխադրումներ)	①	②	③	④	⑤	⑥
Թայլերի մոդելը առարկայի մշակման համար (նպատակ, փորձ, փորձի կազմակերպում, որոշել արդյոք նպատակը իրականացվել է)	①	②	③	④	⑤	⑥
Հավաքել և գնահատել գիտելիքների բազա բակլավրի կրթական աստիճանի համար	①	②	③	④	⑤	⑥
Սահմանել ուսումնական պլանի բովանդակությունը՝ շրջանակներ, հերթականություն, շարունակելիություն և բայանս	①	②	③	④	⑤	⑥
Սահմանել ուսումնական պլանի նպատակները (հիմնական առարկաներ համալսարանի համար, հիմնական առարկաներ ֆակուլտետի համար և մասնագիտական առարկաներ)	①	②	③	④	⑤	⑥
Ընդունակությունների վրա հիմնված դասավանդում և ուսուցում (իմացական, արդյունավետ, հոգեշարժային)	①	②	③	④	⑤	⑥
Մշակել առարկաների համառոտ բովանդակությունը (անհրաժեշտ տարրերը, կրեդիտների ծավալը, տեսություն ընդդեմ գործնականի)	①	②	③	④	⑤	⑥
Մշակել առարկայական ծրագիր և կատալոգ	①	②	③	④	⑤	⑥
Մշակել առարկայական ծրագիրը (հիմնական տարրերը՝ անվանում, համառոտ բովանդակություն, նպատակներ, անհրաժեշտ նյութեր, գնահատման քաղաքականություն, հաճախումների քաղաքականություն, առաջադրանքներ, գնահատման	①	②	③	④	⑤	⑥

սանդղակ, գնահատման չափանիշներ)						
Մշակելու անհատի գնահատման և գնահատականներ նշանակելու սխեման (ֆորմատիվ, լսարանային, մասնակցություն, գնահատման ռուբրիկ, գնահատականներ)	①	②	③	④	⑤	⑥
Ընտրել և կիրառել դասավանդման ռեսուրսները (Ինտերնետ, ամսագրեր, դասավանդման միջոցներ, մոդելներ, մասնագիտական ասոցիացիաներ)	①	②	③	④	⑤	⑥

Դասընթացների վերաբերյալ մեկնաբանություններ

Հավելված 11.

Բոլոնիայի գործընթացին մասնակից երկրներ

Որպես նախարարների Լոնդոնի խորհրդաժողովի (2007 թ.) շարունակություն 46 երկրներ են մասնակցում Բոլոնիայի գործընթացին: Դրանք են.

- 1999 թվականից, Ավստրիա, Բելգիա, Բուլղարիա, Չեխիայի Հանրապետություն, Դանիա, Էստոնիա, Ֆինլանդիա, Իսլանդիա, Իռլանդիա, Իտալիա, Լատվիա, Լիտվա, Լյուքսեմբուրգ, Մալթա, Հոլանդիա, Նորվեգիա, Լեհաստան, Պորտուգալիա, Ռումինիա, Սլովակիայի Հանրապետություն, Սլովենիա, Իսպանիա, Շվեդիա, Շվեյցարիա, Մեծ Բրիտանիայի Միացյալ Թագավորություն:
- 2001 թվականից. Խորվաթիա, Կիպրոս, Լիխտենշտեյն, Թուրքիա:
- 2003 թվականից. Ալբանիա, Անդորրա, Բոսնիա և Հերցեգովինա, Իսրայել, Ռուսաստան, Սերբիա, “Մակեդոնիայի նախկին Հարավսլավիայի հանրապետություն”:
- 2005 թվականից. Հայաստան, Ադրբեջան, Վրաստան, Մոլդովա և Ուկրաինա:
- 2007 թվականի մայիսից. Մոնտենեգրո:

Ստորև բերված են Բոլոնիայի գործընթացին մասնակից երկրների ցանկը.

1) Ալբանիա	10) Կիպրոս
2) Անդորրա	11) Չեխիայի
Հանրապետություն
3) Հայաստան	և
4) Ավստրիա	12) Դանիա
5) Ադրբեջան	13) Քստոնիա
6) Բուլգիա	14) Ֆինլանդիա
7) Բոսնիա և
Հերցեգովինա	15) Ֆրանսիա
8) Բուլղարիա	16) Վրաստան
9) Խորվաթիա	17) Գերմանիա

- 18) Հունաստան
- 19) Հունգարիա
- 20) Իսլանդիա
- 21) Իռլանդիա
- 22) Իտալիա
- 23) Լատվիա
- 24) Լիխտենշտեյն
- 25) Լիտվա
- 26) Լյուքսեմբերգ
- 27) Մալթա
- 28) Մոլդովա
- 29) Մոնտենեգրո
- 30) Նորվեգիա
- 31) Լեհաստան
- 32) Պորտուգալիա
- 33) Ռումինիա
- 34) Ռուսաստան
- 35) Սերբիա
- 36) Սլովակիայի
Հանրապետություն
- 37) Սլովենիա
- 38) Իսպանիա
- 39) Շվեդիա
- 40) Շվեյցարիա
- 41) Մակեդոնիայի՝
նախկին
Հարասլավիայի
Հանրապետու
թյուն
- 42) Իսրայել
- 43) Հոլանդիա
- 44) Թուրքիա
- 45) Ուկրաինա

- 46) Մեծ Բրիտանիայի
Միացյալ
Թագավորություն

SEE BACK OF PAGE